

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
ÖNSÖZ	4
I. BÖLÜM	
SİCİLL-İ AHVÂL BELGELERİNİN İŞLEVİ VE ÖNEMİ	6
II. BÖLÜM	
MUĞLALI DEVLET MEMURLARI	11
HÂFİZ İBRAHİM EDHEM EFENDİ	11
HÂFİZ AHMED EFENDİ	13
MORALI HACI MUSTAFA AĞA OĞLU MEHMED EMİN EFENDİ	15
MUHSİN ESAD EFENDİ	16
HÂFİZ MUSTAFA EFENDİ OĞLU HÂFİZ SÜLEYMAN EFENDİ	18
MEHMED HAMDİ EFENDİ OĞLU HALİL İBRAHİM EFENDİ	20
SUCUOĞLU HÂFİZ EMİN EFENDİ	22
ÖMER AZMİ EFENDİ	24
OSMAN NURİ EFENDİ	26
BUHARALIOĞLU HACI ŞERİF AĞA OĞLU MEHMED TAHİR EFENDİ	27
HACI HÜSEYİN AĞA OĞLU HÂFİZ SÜLEYMAN EFENDİ	28
MEHMED NURİ EFENDİ	29
MUSTAFA AĞA OĞLU MEHMED HİLMİ EFENDİ	31
HASAN REFET EFENDİ	33
ALİ KEMAL EFENDİ	34
HASAN BEY	36
KADİZÂDE YUSUF ZİYA EFENDİ OĞLU ALİ RIZA EFENDİ	38
İBRAHİM EDHEM EFENDİ	40
HACI ABDURRAHİM EFENDİ OĞLU MUSTAFA HAMDİ EFENDİ	42
AHMED EFENDİ OĞLU MEHMED TAHİR EFENDİ	43
TAHİR EFENDİ	44
MEHMED SIDKI EFENDİ	45
TARAHYALİZÂDE HACI MEHMED ALİ AĞA OĞLU MEHMED EFENDİ	47
ÂZÂ HACI ABDURRAHİM AĞA OĞLU MUSTAFA HAMDİ EFENDİ	48

SADIK EFENDİ	49
HASAN HULKİ EFENDİ	50
HASAN TEVFİK EFENDİ	51
NECİB NİYAZİ EFENDİ	54
ALİ EFENDİ	57
BEKİR SIDKI EFENDİ	59
ŞÜKRÜ EFENDİ	61
ÖMER İZZET AĞA OĞLU MEHMED EFENDİ	62
ZEKERİYA EFENDİ OĞLU MEHMED HİLMİ EFENDİ	63
MUSTAFA NAZMİ EFENDİ	65
HÜSEYİN HÜSNÜ EFENDİ	66
AHMED KEMALİ EFENDİ	68
MUSTAFA EFENDİ	69
HACI ABBASZÂDE MUSTAFA EFENDİ OĞLU MEHMED EMİN EFENDİ ...	70
MEHMED CEMAL EFENDİ	71
ABDÜLFETTAH EFENDİ	73
ŞERİF AĞA OĞLU HALİL İBRAHİM EFENDİ	74
HÜSEYİN HİLMİ EFENDİ	75
AHMED HAYREDDİN EFENDİ	77
SÜLEYMAN FAİK EFENDİ	78
MEHMED İZZET EFENDİ	79
MEHMED RAİF EFENDİ	80
MEHMED FİKRİ EFENDİ	82
AHMED ŞÜKRÜ EFENDİ	83
HACI ALİ AĞA OĞLU ALİ RIZA EFENDİ	84
DEMİRCİ MEHMED AĞA OĞLU MEHMED ŞÜKRÜ EFENDİ	85
ŞEVKET EFENDİ	86
MEHMED RÜSTEM EFENDİ	87
AHMED ŞEKİB EFENDİ	88
MEHMED FAİK EFENDİ	89
OSMAN EFENDİ OĞLU MEHMED EMİN EFENDİ	90
AHMED SABRİ EFENDİ	91

AZİZ AĞA OĞLU ALİ RIZA EFENDİ	92
MUSTAFA ŞEVKET EFENDİ	93
MEHMED AVNİ EFENDİ	94
MEHMED SALİH EFENDİ	95
MUHSİN AĞA OĞLU MEHMED ŞÜKRÜ EFENDİ	96
SONUÇ	97
KAYNAKÇA	99
EKLER	103

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, yakın dönem Osmanlı memurlarına ait biyografilerin yazımında en önemli kaynağı teşkil eden sicill-i ahvâl defterleri esas alınarak Muğla doğumlu memurların özgeçmişleri ele alınmıştır.

Geçmişte terceme-i hâl, günümüzde biyografi olarak adlandırılan kişilerin özgeçmişlerinin yazımına Roma, Sasani, Selçuklu Devletleri'nde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de önem verilmiştir. Osmanlı Devleti zamanında kaleme alınan hal tercemeleri genellikle padişahlara, hanedana mensup şahıslara, devlet ricâline, âlimlere, sanatkârlara ve diğer önemli kişilere aittir.

Özellikle II. Abdülhamid'in saltanatı zamanında gelişen bürokrasinin bir neticesi olarak sayıları artan devlet memurlarının atama, terfî ve diğer işlemlerinde belirli bir disiplin ve kolaylık sağlamak için tutulan personel sicil kayıtlarının bir araya getirilmesi ile oluşan ve çalışmamıza kaynak teşkil eden sicill-i ahvâl defterlerinde ise sadece ünlü kişilerin özgeçmişleri değil Osmanlı Devleti sınırları içerisindeki resmî kurumlarda döneminin tâbiriyle kalem efendiliği (memurluk) yapmış insanların da özgeçmişleri mevcuttur. Bizim de çalışmamızda güttüğümüz amaç, hakkında tarih araştırmaları henüz istenilen seviyeye ulaşamamış Muğla Tarihi'ne küçük bir katkı sağlamak, Osmanlı bürokrasisinin çeşitli seviyelerinde görev yapmış Muğla doğumlu bireyleri tanıtmak, şecere ilmiyle uğraşan ve biyografi çalışmaları yapmak isteyen araştırmacılar için çok önemli kaynak niteliğinde olan sicill-i ahvâl defterlerine dikkati çekmektir.

Üç bölümden oluşan tezin birinci bölümünde, Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyıldaki genel durumu, bürokraside meydana gelen değişiklikler, sicil kayıtlarının memurlar tarafından doldurulmasından sicill-i ahvâl komisyonunda tescil edilinceye kadarki süreçte uğradığı işlemler anlatılmaktadır. İkinci bölümde sicill-i ahvâl defterlerinde kayıtları bulunan Muğla doğumlu devlet memurlarının biyografileri verilmektedir. Ancak biyografiler, sicill-i ahvâl defterlerindeki kayıtların transkripsiyonu yerine her kesimden okuyucunun anlayabilmesi için günümüz Türkçe'sine çevrilerek verilmiştir. Sonuç kısmında ise konu bütünlüğünü sağlayıcı genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Eserde şahısların doğum tarihleri esaslı sıralama takip edilmiştir. Metinde geçen kurum ve kuruluşlarla, bazı terimler ana metnin anlam bütünlüğünün bozulmaması için günümüzdeki karşılıkları aranmadan olduğu gibi aktarılmıştır. Anlaşılmasında güçlük çekileceğini tahmin ettiğimiz kelimelerin anlamları kelimenin sonunda parantez içinde, uzun olanları ise dipnotlarda açıklanmaya çalışılmıştır. Sicil kayıtlarında tarihler hicrî ve rumî tarih olarak geçmektedir. Ancak çalışmamızda bu tarihler, okuyucuya kolaylık sağlaması amacı ile miladî tarihe çevrilerek verilmiştir. Muğla Nüfus Müdürlüğü Arşivi'nde yaptığımız araştırma sonucunda tezimizde yer alan onbeş kişinin nüfus kayıtlarına ulaşılabilmiştir. Bu kayıtlar sayesinde en azından bazı şahısların tam kimlik bilgileri, medeni durumları ve ölüm tarihleri hakkında bilgi sahibi olunmuştur.

Başta beni böyle bir çalışmaya yönlendiren, çalışmalarım sırasında yardımını, desteğini ve tavsiyelerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Mehmet Temel'e, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki araştırmalarım sırasında her türlü kolaylığı sağlayan Başbakanlık Osmanlı Arşivi Araştırma Hizmetleri Şube Müdürü İlhan Ovalıoğlu ve tüm arşiv personeline teşekkür ederim.

Serdal SOYLUER

Muğla, 2006

I. BÖLÜM

SİCİLL-İ AHVÂL BELGELERİNİN İŞLEVİ VE ÖNEMİ

Osmanlı Devleti, XIX. yüzyıl boyunca Rusya ve Avusturya'nın başını çektiği Avrupa Devletleri ile sürekli savaş halinde olup, bu savaşların çoğundan mağlup ayrılan taraf olmuştur. Üstelik Osmanlı Devleti için bu yüzyıl, gelişen milliyetçilik akımı neticesinde idaresi altındaki etnik grupların isyan ederek, bağımsız devletler kurmalarıyla büyük toprak kaybına uğranılan, ekonomik açıdan da devamlı alınan dış borçlar neticesinde malî iflasın yaşandığı dağılma dönemidir.

Bu yüzyıl aynı zamanda II. Mahmud ile başlayıp, Tanzimat Fermanı ve Islahat Fermanı ile devam eden süreçte Osmanlı Devleti'nin idarî, siyasî, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarında büyük değişikliklerin meydana geldiği yüzyıldır. Özellikle idarî alanda meydana gelen bu değişiklikler merkez yönetiminin gücünü arttırmak için yapılan reformlarla mümkün olmuştur¹. Bu reformlarla birlikte devletin idare organlarının tümünde ihtisaslaşma başlamış, buna paralel olarak sivil bürokrasi gerek merkezde, gerekse taşrada etkin bir hale gelmiştir. Merkezî mutlak yönetimi tesis etmede en önemli araç olarak görülen sivil bürokrasinin Osmanlı idarî yapısında etkin hale gelmesinde II. Mahmud'dan sonra en fazla gayret gösteren padişah olan II. Abdülhamid'in saltanatı başlarında bürokratik kadrolarda istihdam edilen memur sayısı 35.000 kişi civarındadır².

Sayıları otuzbeşbini bulan sivil bürokrasiyi temsil eden bu memurların etkin bir şekilde siyasî kontrol altına alınabilmesi için devlet personeli sicillerinin ilk defa resmî bir kurum tarafından tutulması uygulamasına geçilerek şer'î ve askerî sınıf haricindeki bütün memurlara terceme-i hâl varakası doldurup³, ilgili nezarete göndermeleri mecburiyeti getirilmiştir⁴. Osmanlı Devleti'nde 1879 yılına gelinceye

¹ Merkez yönetiminde özellikle II. Mahmud ile gerçekleştirilmeye başlanan ve daha sonra halefleri tarafından devam ettirilmeye çalışılan bu reformlar için bkz. Carter V. Findley, **Osmanlı Devleti'nde Bürokratik Reform Bâbîâlî (1789-1922)**, Çev. Latif Boyacı-İzzet Akyol, İz Yayıncılık, İstanbul 1994; Carter V. Findley, **Kalemîyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi**, Çev. Gül Çağalı Güven, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996; Ali Akyıldız, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilâtında Reform**, Eren Yayıncılık, İstanbul 1993.

² Findley, **Kalemîyeden Mülkiyeye...**, s. 23.

³ Devlet memurlarının terceme-i hâllerini doldurdukları matbu form için bkz. Ek 1.

⁴ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, C. VIII, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000, s. 334.

kadar devlet kademelerinde görev yapanların sicilleri belirli bir plan doğrultusunda düzenli olarak bir defterde toplanmamıştı⁵. Devlet bu uygulama neticesinde, istihdam ettiği personel hakkında bilmesi gereken tüm bilgilere rahatlıkla ulaşabilecekti⁶.

Terceme-i hâl evrakının düzenli bir şekilde işlem görüp, muhafaza edilmesini sağlamak üzere 1879 yılında Sicill-i Ahvâl Komisyonu teşkil edilmiştir⁷. Memurlarca kaleme alınmış olan, memurların isimleri ve lakaplarını, doğum yerlerini ve tarihlerini, baba adı ve hangi sülaleye mensup olduklarını, tahsil durumlarını, okuyup-yazabildikleri lisanları, varsa basılmış eserlerini, göreve başlayışlarını, almış ise aldığı nişan ve madalyaları, liyakat ve ehliyetlerini, varsa azl ve tayin işlemlerini, aldığı maaş miktarını ve gayr-i müslim tebaadan ise milliyetini belirterek oluşturulan biyografilerinin, memurların resmî vukuatı için hazırlanan defterlere tescil işlemine sicill-i ahvâl; neticede meydana gelen defterlere de sicill-i umumî defterleri adı verilmiştir⁸.

Sicill-i Ahvâl Komisyonu kurulunca çalışmaları için kanunî esaslar yürürlüğe konmuştur. Bunlardan ilki *Ahvâl-i Memûrîn Sicili Komisyonu Talimâtı* adlı 3 Mart 1879 tarihli memurların terceme-i hâl varakalarını nasıl doldurmaları gerektiği, terceme-i hal bilgilerinin ilgili makamlarca nasıl tasdikleneceği, sicil işlemlerinin

⁵ Bu, Osmanlı Devleti'nde biyografi çalışmalarının yapılmadığı anlamına gelmemelidir. Zira daha 16. yüzyılın başlarında Osmanlı şairlerinin hâl tercemelerini konu alan eserler vücuda getirilmiş, bunu sonraki yıllarda daha olgunlaşmış eserler takip etmiştir. Osmanlı Devleti'nde biyografik çalışmalar hakkında bkz. Bekir Kütükoğlu, "*Son Devir Osmanlı Biyografik Kaynakları*", **Vekayinüvis Makaleler**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayını, İstanbul 1994, s. 211-216.

⁶ Gülden Sarıyıldız, **Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi (1879-1909)**, Der Yayınları, İstanbul 2004. s. 8.

⁷ Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kuruluşu ve işlevi hakkında bkz. Sarıyıldız, **Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun....**

⁸ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi** (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No: 42), İstanbul 2000, s. 240; Necati Gültepe, "*Osmanlılarda Bürokrasi: Merkezin Yönetimi*", **Osmanlı**, C. IV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 252. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan ve sicill-i ahvâl defteri olarak adlandırılan sicill-i umumî defterlerinin niteliği ve tescil işlemlerinin nasıl yapıldığı hakkında bkz. **Me'murin-i Mülkiye'nin Terceme-i Hâllerinin Sûret-i Kayd ve Tahrîrini ve Teferruatını Mübeyyin Tarifnâme**, Dersaadet 1305, üçüncü fasıl, 16. madde. Kaynaklarda sicill-i ahvâl defterlerinin sayısı hakkında üzerinde ittifak olunan bir rakam yoktur. Bazı kaynaklar defter sayısını 201 (**Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi**, İstanbul 2000, s. 241; Mübahat S. Kütükoğlu, "*Sicill-i Ahvâl Defterlerini Tamamlayan Arşiv Kayıtları*" **İ.Ü.E.F Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, 12, 1982-1998, (1998), s. 142.) bazı kaynaklar 200 (Bekir Kütükoğlu, **a.g.m.**, s.214; Necati Gültepe, **a.g.m.**, s. 254.) bazı kaynaklar ise 196 (Atıla Çetin, "*Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları*", **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, (Haziran 1992), sayı 66, s.34,37; Talip Mert, "*Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizamnâmeler-I*" **Arşiv Araştırmaları Dergisi**, Sayı 2-(2000), s. 97.) olarak vermiştir.

nasıl yürütüleceği vs. hakkında yayınlanan on beş maddelik bir tâlimattır⁹. Bu tâlimatın ardından uygulamada görülen aksaklıklar üzerine 23 Mart 1880 tarihinde *Sicill-i Ahvâl Tâ'limâtına Zeyl* yayınlanmıştır¹⁰. Ancak yine, terceme-i hâllerin tescil işlemlerinin beklendiği gibi hızlı ve düzenli yürütülemediği görülünce Şura-yı Devlet kararı ile 8 Ocak 1888 tarihinde *Me'mûrîn-i Mülkiyenin Terceme-i Hâllerinin Sûret-i Kayd ve Tahrîrini ve Teferruâtını Mübeyyin Ta'rifnâme*¹¹, ardından 24 Ocak 1888 tarihli *Sicill-i Ahvâl Komisyon-ı Umûmîsi Nizamnâmesine Zeyl*, sicil nizamına eklenmiştir¹². Son olarak devlet teşkilâtında ve yönetim sisteminde meydana gelen değişiklikler neticesinde yeni bir sicil nizamnâmesi daha hazırlanarak 9 Haziran 1914 tarihinde yürürlüğe girmiş, daha sonra bu nizamnâmeye 20 Ocak 1917 tarihli bir madde ilave edilmiştir¹³. Bütün bunlar göstermektedir ki personel sicil sistemi ile ilgili çıkarılan talimât, nizamnâme ve tarifnâmeler, terceme-i hâl varakalarının memurlarca nasıl doldurulacağını, merkeze ulaşan sicillerin tahkîk ve tescili için gereken işlemlerin nasıl yapılması gerektiğini hükme bağlayıcı nitelik taşımaktadır. Ayrıca bu durum, sicil işlemlerinin gerek terceme-i hâl varakalarını dolduran memurlarca, gerekse bu belgeleri inceleyip, tasdikleyen idari birimlerce eksiksiz olarak yerine getirilmesinin de uzun bir zaman aralığında gerçekleştiğini göstermektedir.

1896 yılına kadar Sicill-i Ahvâl Komisyonu tarafından yürütülen memurların sicil işlemleri, bu komisyonun lağvedilmesinden sonra yerine kurulan Memûrîn-i

⁹ **Düstûr**, Birinci Tertip, C. IV, s. 63-66. Memurların terceme-i hâl varakalarını düzenlemeleri, bunların amirleri tarafından tasdiki, tasdik sonrası sicill-i ahvâl komisyonuna gönderilen varakaların komisyonca yapılan inceleme ve tescil işlemleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sarıyıldız, **Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun...**, s. 133-142.

¹⁰ Sarıyıldız, **Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun...**, s. 118-119.

¹¹ Üç fasıl ve bir mevadd-ı şettadan oluşan onbir sayfalık bu tarifnâmede terceme-i hâl varakalarının sahiplerince nasıl düzenleneceği, üst makamlarca tasdik işlemleri, umumî komisyona gönderilmesi, merkezdeki sicil şubeleri ile vilayet ve livâlardaki sicil komisyonlarının yetki ve sorumlulukları ve umumî ve hususî sicil kayıtlarının nasıl oluşturulacağı ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir bkz. **Me'mûrîn-i Mülkiyenin Terceme-i Hâllerinin Sûret-i Kayd ve Tahrîrini ve Teferruâtını Mübeyyin Ta'rifnâme**.

¹² Sarıyıldız, **Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun...**, s. 120.

¹³ Sarıyıldız, **Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun...**, s. 121. Sarıyıldız, daha sonraları komisyonun genişleyerek, sorumluluklarının artışının mevcut nizamların yetersiz olduğuna kanaat getirilerek, eksiksiz bir sicil nizamının yayınlanması kararına varıldığını belirtmiş, bu konuda irade çıkmış olmasına rağmen nizamnâmelerin yürürlüğe girmediğini ve Talip Mert'in tarih belirtmeden yayınladığı ("*Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizamnâmeler-I*", **Arşiv Araştırmaları Dergisi**, Sayı 2, (2000), s. 97-111) adlı makalesindeki sicil nizamnâmesinin muhtemelen iradesi çıkan, fakat yayınlanmayan nizamnâme olduğunu ifade etmiştir. Bkz. Sarıyıldız, **Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun...**, gös. yer.

Mülkiye Komisyonu'nca devam ettirilmişdir¹⁴. Sicill-i Ahvâl Komisyonu yerine Memûrîn-i Mülkiye Komisyonu'nun kurulmasının en önemli sebebi idarî ve mülkî alanda meydana gelen değişikliklerin memur seçiminde ve tayinlerinde yeni bir yapılanmayı gerektirmesi, diğer bir ifade ile II. Abdülhamid'in personel hareketleri üzerinde kurmuş olduğu otoritesini daha da sağlamlaştırma isteğidir¹⁵. İkinci Meşrutiyet'in ilanına kadar Memûrîn-i Mülkiye Komisyonu bünyesindeki Sicill-i Ahvâl İdaresi tarafından yürütülen personel sicil işlemleri, yeni Kanûn-ı Esasî'nin memur seçim işlemlerini nezaretlere bırakması sonucu 12 Ekim 1908 tarihinde Dahiliye Nezareti bünyesinde kurulan Sicill-i Ahvâl-i Memûrîn Komisyonu tarafından yürütülmüştür¹⁶.

Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar adı geçen komisyonca gerçekleştirilen tescil işlemleri sicill-i umumî defterlerine kaydedilmek yerine, bu defterlere zeyl olacak şekilde eklenerek ellibini aşkın vesika halinde Memûrîn Muamelât Dosyaları adı altında toplanmıştır. Her biri bir memura ait bütün evrakı içeren dosyalar yerine kronolojik olarak düzenlenmiş, genellikle ayrı; farklı tarihlerde meydana gelen azil, tayin, rapor vs. içeren özlük hakları ile ilgili belgelerden oluşan bu dosyalar günümüzde (DH.MEM) tasnif adı altında Osmanlı Arşivi'nde bulunmaktadır¹⁷. Ayrıca yine memurların tayin, terfi, nakil vs. işlemleri ile ilgili nezaretten sadarete gönderilen yazı ile aynı konuda çıkan iradeden oluşan ikişer belgelik dosyalar ise Osmanlı Arşivi'nde "Dosya Usûlü İradeler Tasnifinde" (DUİT) bulunmaktadır¹⁸. Bu kaynaklar da, daha geniş kapsamlı biyografi çalışmaları yapan araştırmacılar için son derece önemlidir.

Tescil işlemleri Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nda, 1884 yılına kadar sadece memurların göndermiş olduğu terceme-i hâl evrakında verilen beyana dayalı olarak, herhangi bir resmi tahkikat uygulamaksızın yapılmıştır. Bu durum memurların kişisel

¹⁴ Memûrîn-i Mülkiye Komisyonu'nun teşkili ve görevleri hakkında yayınlanan nizamnâme için bkz. **Düstûr**, Birinci Tertip, C. VII., s. 132; Talip Mert, "Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizamnameler-II: Osmanlı Devleti Sicill-i Ahvâl Dairesiyle Şubelerine Ait Yönetmelik", **Arşiv Araştırmaları Dergisi**, Sayı 3, (Nisan 2001), s. 41-52.

¹⁵ Sarıyıldız, **Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun...**, s. 89-91.

¹⁶ Memûrîn-i Mülkiye Komisyonu'nun lağvı ve yerine Dahiliye Nezareti bünyesinde Sicill-i Ahvâl Komisyonu kurulması ve görevleri hakkında irade için bkz. **Düstûr**, İkinci Tertip, C. I, s. 90-92, s. 322-323; **Düstûr**, İkinci Tertip, C. IV s. 5.

¹⁷ Kütükoğlu, **a.g.m.**, s. 144; Gültepe, **a.g.m.**, s. 254.

¹⁸ Kütükoğlu, **a.g.m.**, s. 142.

durumları hakkında pek çok gerçeğin devlet tarafından bilinmemesine neden olmuştur. Ancak 1884 yılından sonra memurlardan alınan terceme-i hâl evrakı ve ekleri, resmî kayıtlarla karşılaştırıldıktan sonra sicill-i umumi defterlerine geçirilmiştir¹⁹.

Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kurulduğu 1879 yılından itibaren başlayıp, 1909 yılına kadar devam eden süreçte Osmanlı Devleti hizmetindeki mülkî ve adlî 92.137²⁰ memurun sicil kayıtları sicill-i ahvâl defterlerine geçirilmiştir.

Personel sicil sistemi, Osmanlı Devleti'nde özellikle XIX. Yüzyılın son çeyreğinde merkezî mutlak idareyi hakim kılmak için etkinliği artırılan sivil bürokrasinin, düzenli bir şekilde faaliyet göstermesinde çok büyük öneme sahiptir. Her ne kadar memurların sicilleri doldurmasından, bu sicillerin sicil defterlerine geçirilmesine kadar geçen süreçte yaşanan sıkıntılara rağmen, o döneme kadar eşine rastlanmayan, bulunduğu coğrafyadaki en büyük biyografi külliyatını oluşturmaktadır. Bu belgeler de, yakın tarihin biyografi çalışmalarında en önemli ana kaynaklar arasında yerini almıştır.

¹⁹ Sarıyıldız, *Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun...*, s. 136-137.

²⁰ Kaynaklarda sicill-i umumî defterlerinin sayısında olduğu gibi, tescil işlemi yapılan memur sayısı hakkında da tam bir görüş birliği söz konusu değildir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi'nde sicil işlemi gerçekleştirilen memur sayısı 90.000 olarak verilmiş, (**Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi**, İstanbul 2000, s. 241), Atila Çetin, Bekir Kütükoğlu ve Talip Mert ise çalışmalarında memur sayısını 92.137 olarak vermişlerdir. (Atila Çetin, **a.g.m.**, s. 34; Bekir Kütükoğlu, **a.g.m.**, s. 214; Talip Mert, "*Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizamnameler-I*", **Arşiv Araştırmaları Dergisi**, Sayı 2-(2000), s. 97). Çalışmamızda yaygın görüşün kabul ettiği 92.137 sayısı esas alınmıştır.

II. BÖLÜM

MUĞLALI DEVLET MEMURLARI

HÂFİZ İBRAHİM EDHEM EFENDİ

1836 yılında Muğla'da doğmuştur²¹. Şeyh Hüseyin oğlu Ali Efendi'nin oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddime-i ulûm²², daha sonra medresede²³ Arapça ve Farsça tahsili görmüştür.

1852 yılında onaltı yaşında iken Menteşe Sancağı Tahrirât Kalemî'ne mülâzım²⁴ olarak alınmıştır. 1853 yılında Trabzon Sancağı Tahrirât Kalemî'ne nakl edilerek bir süre mülâzemet ettikten sonra 9 Ağustos 1854 tarihinde ikiyüz kuruş maaşla²⁵ Trabzon Sancağı'na bağlı Tirebolu Kazası Tahrirât Kitabeti'ne tayin olunmuştur. İki seneye yakın bir süre bu görevde bulunduktan sonra istifa ederek 13

²¹ Terceme-i hâl varakalarında verilen doğum tarihleri, sicill-i ahvâl işlemlerinin yürütülmesi, azl ve tekaüt işlemlerinin hesaplanmasında sorun teşkil etmiştir. Sicill-i ahvâl muamelelerinde hicrî tarih esas alınmış, malî ve hesap işleri ile ilgili muamelelerde hem hicrî hem de rumî tarihlerin ay ve günü açık bir şekilde belirtilmek üzere hicrî tarih yazıyla, rumî tarih rakamla gösterilmiştir. Dahiliye Nezareti Nüfus İdaresince 1850'li yıllardan sonra doğanlara verilen Nüfus Tezkere-i Osmanîlerinde kişinin doğum tarihi genellikle gün, ay, yıl şeklinde tam olarak verilirken, belirtilen tarih öncesinde doğanların nüfus tezkerelerinde doğum tarihi sadece yıl olarak verildiği için bu tür şahısların işlemlerinde sorun yaşanmaktadır. Sarıyıldız, **Sicill-i Ahvâl Komis.**, s.140-141.

²² Sıbyan mektepleri çocukların ilk eğitim gördüğü kurum olup, ağırlıklı olarak Kur'an eğitimi verilirdi. Bu mektepler genellikle bir caminin bitişiğinde, alt düzey ulemadan bir hocanın yönettiği tek odalı bir okul binasıydı. Sıbyan mekteplerinin müfredatı alfabe, yazı, din esasları (ilm-i hal), hesap, bir parça tarih ve coğrafya, Kur'an ve Kur'an okumayı (tecvid) içeriyordu. Ancak yaygın uygulamaya bakıldığında mektebin amacı çocuğa sistemli Arapça'yı öğretmeden Kur'an okumayı ezberletmekti. Findley, **Kalemiyeden Mülkiyeye...**, s. 54-56 ; ayrıca bkz. Tuncer Baykara, **"XIX. Yüzyılda Aydın Eyaleti"**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi, 1966, s. 48-50.

²³ XIX. Yüzyılın ortalarına kadar medreseler mektebi bitiren erkek çocukların gidebileceği tek okul niteliğindedir. Medreseler bir çeşit dini yüksek okul olarak adlandırılabilir. Findley, **Kalemiyeden Mülkiyeye...**, s.56. Muğla'da Kurtuluş Savaşı öncesi 15 medrese olduğu belirtilmiş ve bunların isimleri tek tek verilmiştir. Zekai Eroğlu, **Muğla Tarihi**, İzmir 1939, s.157; **Cumhuriyetin 80. Yılında Muğla**, Muğla Valiliği Yay., s. 118.

²⁴ Mülâzım; Osmanlı Devleti döneminde bir ücret almadan devlet hizmetinde memur adayı olarak çalışanlara verilen addır. Midhat Sertoğlu, **Osmanlı Tarih Lûgatı**, İstanbul 1986, s. 232-233.

²⁵ Osmanlı Devleti'nde 1838 yılından itibaren her sivil memurun Hazine'den aylık bir ücret alması benimsendi. Daha önce ücret ya da bedeller şehriye, müşahere, mahiye, mevâcib, vazife gibi terimlerle ifade edilmekteydi. Findley, **Kalemiyeden Mülkiyeye...**, s.316. Memurlar maaşlarını alırken bir takım sorunlarla karşılaşmaktaydı. Bunlar: Devlet memurlarının maaşları arasındaki büyük farklılıklar, gereksiz ve yıldırıcı kırtasiye işlemleri, parasal sistemdeki çöküş ve en önemlisi de ödemelerdeki gecikmelerdi. Findley, **Kalemiyeden Mülkiyeye...**, s.318-322. Sicill-i ahvâl belgelerinde belirtilen maaşlar, memurların aldığı net maaş miktarını değil, brüt maaş miktarını vermektedir. Findley, **Kalemiyeden Mülkiyeye...**, s. 385. Ayrıca memur maaşlarından devlet bütçesini iyileştirme tedbiri, emekli sandığı kaynaklarına katkı v.b. nedenlerle maaş miktarı oranında kesintiler yapılmaktaydı. Findley, **Kalemiyeden Mülkiyeye...**, s. 323-324.

Kasım 1856 tarihinde yüzelli kuruş maaşla Trabzon Livâsı Tahrirât Kitabeti refakatine, 3 Kasım 1857 tarihinde yüzseksen kuruş maaş ile mülga mal kalemine, 14 Ağustos 1858 tarihinde ikiyüzyetmiş kuruş maaşla Defter-i Hâkânî Kalemi²⁶ İkinci Kitabeti'ne, 13 Mart 1872 tarihinde beşyüz kuruş maaşla Defter-i Hâkânî Kalemi Baş Kitabeti'ne atanmıştır. 13 Mart 1880 tarihinde maaşının beşte birinin kesilmesinin ardından maaşı dörtyüz kuruşa indirilmiştir. Sicil kağıdını düzenlediği sırada adı geçen kitabette çalışmakta olduğu belirtilmiştir. Memuriyeti sırasında hakkında herhangi bir şikayetten ötürü soruşturma açılmamıştır.

Trabzon Vilayeti Merkez Mutasarrıflığı, terceme-i hâl varakasına yazdığı mülahazada Hafız İbrahim Edhem Efendi'nin çalışmakta olduğu memuriyette vazifesini iyi bir şekilde yerine getirdiğini belirtmiştir.

2 Aralık 1883 tarihinde Vergi Emanet-i Âliyesi dahi yazılan mülahazaya dayanarak Hafız İbrahim Edhem Efendi'nin terceme-i hâl kağıdındaki bilgilerin doğruluğunu onayladıklarını bildirmiştir. (13 Haziran 1884)

Hafız İbrahim Edhem Efendi usûlüne uygun cetvel düzenleyememesi nedeniyle 22 Kasım 1887 tarihinde görevinden azledilmiştir²⁷.

²⁶ Defter-i Hâkânî Kalemi; Osmanlı Devleti'nde şahsî tasarrufların, timar, zeamet ve hasların, mülk ve vakıfların, bunlarda meydana gelen havale ve değişikliklerin kaydıyla ilgilenen ve senetlerini veren dairedir. M. Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. I, s. 419.

²⁷ **BOA** (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), **DH.SAİD** (Dahiliye Nezâreti Sicill-i Ahvâl İdaresi Defteri), no. 6, s. 239.

HÂFİZ AHMED EFENDİ

1844 yılında Muğla'da doğmuştur. Hâfız Ali Efendi'nin oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddime-i ulûmu tahsil etmiş, özel öğretmenlerden Arapça'dan *Tasdikât* ve *Akâid* okumuş, *Gülîstan* adlı esere kadar da Farsça eğitimi almıştır²⁸.

1862 yılında ondokuz yaşında iken Mentеше Livâ Muhasebe Kalemi'ne mülâzemetle alınmıştır. Beş sene bu kalemde mülâzım olarak çalıştıktan sonra, 1867 yılında ikiyüzelli kuruş maaşla Mentеше Livâsı Tahrîr-i Emlâk Mukayyidliği'ne²⁹ tayin olunmuştur. 1872 yılında üçyüz kuruş maaşla Mentеше Livâsı Belediye Daire Kitabeti'ne getirilmiştir. Bu görevde dört buçuk sene çalıştıktan sonra 1876 senesi Aralık ayında istifa etmiştir. 14 Ağustos 1878 tarihinde aylık üçyüzelli kuruş tutarında aidâtla Muğla Kasabası Ser-Tahsildârlığı'na atanmıştır. 9 Temmuz 1880 tarihinde ser-tahsildârlık görevinden istifa ederek 4 Haziran 1882 tarihinde ikiyüzyetmiş kuruş maaşla sicil kağıdını düzenlediği sırada çalışmakta olduğu Muğla Kasabası Bidayet Mahkemesi Âzâ Mülâzımlığı'na³⁰ memur olarak alınmıştır.

Çalıştığı memuriyetlerden istifa suretiyle ayrılmıştır. Memurluğu ile ilgili işlerinden dolayı hakkında soruşturma açılmamıştır.

Muğla Bidayet Mahkemesi Reisi Mehmed Fuad Efendi, Hâfız Ahmed Efendi'nin bilgi ve becerisinin memurluğu ile ilgili işleri yerine getirmeye yeterli olduğunu belirtmiş, bu beyanât üzerine Aydın Vilayeti Adliye Müfettişi, Aydın

²⁸ Bu dönemde örgün öğretim kurumlarında veya maddî durumu iyi olan ailelerin çocuklarına aldıkları özel derslerde Arapça öğretimine ağırlık veriliyordu. Farsça dersi için yaygın olarak Sadi'nin *Gülîstan* adlı eseri ve bir Farsça dilbilgisi kitabı kullanılmaktaydı. Bu dönemde medreselerde okutulan dersler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devleti'nin İlimiye Teşkilâtı**, Ankara 1988, s. 19-43 ; Findley, **Kalemîyeden Mülkiyeye...**, s. 159-161.

²⁹ Tahrîr-i Emlak Mukayyidliği; Emlak yazım memurluğu karşılığındadır.

³⁰ Günümüzde asliye mahkemesi adı verilen bidayet mahkemelerinin livâların merkez kazalarında meydana getirilen dairelerinin her birinde bir başkan, iki üye ve iki âzâ mülâzımı (stajyer üye) bulunurdu. Âzâ mülâzımları üyelere işlerinde yardım ederler, gerekli hallerde üyelerin yükümlü oldukları görevleri de yerine getirirlerdi. Ekrem Buğra Ekinci, **Tanzimat ve Sonrası Osmanlı Mahkemeleri**, İstanbul 2004, s. 208.

Vilayeti Vali Vekili ve Adliye Nâzırı Hasan Fehmi Paşa Hâfız Ahmed Efendi'nin terceme-i hâl belgesine yazılan mülâhazayı tasdiklemişlerdir (15 Mart 1885)³¹.

³¹ BOA, DH.SAİD, no. 8, s. 513.

MORALI HACI MUSTAFA AĞA OĞLU MEHMED EMİN EFENDİ

1845 yılında Muğla'da doğmuştur. Morali Hacı Mustafa Ağa'nın oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddime-i ulûm, medreselerde Arapça sarf ü nahv³², mantık, fıkıh ve Farsça *Gülistan* tahsili görmüştür.

1880 yılında otuzaltı yaşında iken, aylık beşyüz kuruş aidatla sicil kağıdını düzenlediği sırada çalışmakta olduğu Mentеше Bidayet Mahkemesi Mukâvelat Muharrirliği'ne³³ tayin olunmuştur.

Henüz memuriyetinden ayrılması ve azledilmesi söz konusu olmamış, memuriyetinden dolayı hakkında soruşturma açılmamış, bir suçla itham olunmamıştır.

Muğla Bidayet Mahkemesi Reisi Mehmed Fuad Efendi, Mehmed Emin Efendi'nin bilgi ve becerisinin memurluğu ile ilgili işleri yerine getirmeye yeterli olduğunu belirtmiş, bu beyanât üzerine Aydın Vilayeti Adliye Müfettişi, Aydın Vilayeti Vali Vekili ve Adliye Nâzırı Hasan Fehmi Paşa, Mehmed Emin Efendi'nin terceme-i hâl belgesine yazılan mülâhazayı tasdiklemişlerdir (10 Ocak 1885)³⁴.

³² Sarf ü nahv; Arapça dilbilgisi öğretimi anlamına gelir. Bu dili öğretmek için izlenen yöntem ve kullanılan kitaplar hakkında bkz. Findley, **Kalemiyeden Mülkiyeye..**, s. 159-161.

³³ Tanzimât Devri Osmanlı Adliye Teşkilatı'nda her çeşit taahhüt ve mukavele senet ve suretlerini düzenlemek, yazılı evrakların tarihlerini tasdik etmek, ihtarnâme ve bunun gibi belgelerin tebliği, mahkeme ve meclisçe deftere kaydı gerekli mal ve eşyaların yazılması gibi işleri yapmakla görevli günümüzdeki noterlerin fonksiyonunu üstlenen memurluktur. Ekinci, **a.g.e.**, s. 231.

³⁴ **BOA, DH.SAİD**, no. 8, s. 305.

MUHSİN ESAD EFENDİ

1848 yılında Muğla'da doğmuştur. Adalızâde Salih Efendi'nin oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddime-i ulûm tahsilinden sonra, Arapça'dan *İsaguci*'ye³⁵, Farsça'dan *Gülîstan*'a kadar ders görmüştür.

1872 yılında yirmidört yaşında iken, Muğla Tahrîrât Kalemi'ne mülâzemetle alınmıştır. 13 Mayıs 1872 tarihinde dörtyüzyirmibeş kuruş maaşla Muğla'ya bağlı Bozüyük Kazası Âşar Kitabeti'ne tayin olunarak bir sene çalışmış, âşarın mültezime ihâlesinden dolayı bu görevden ayrıldıktan sonra dört sene açıkta kalmıştır. 9 Mart 1877 tarihinde beşyüzelli kuruş maaşla Bozüyük Kazası Âdet-i Ağnam³⁶ Memuriyeti'ne atanmıştır. 13 Mayıs 1877 tarihinde vazifesini tamamlayarak 14 Haziran 1878 tarihinde altıyüz kuruş maaşla Ula Nahiyesi Âşar Memuriyeti'ne tayin olunmuştur. 1879 yılı Mart ayında âşarın mültezime ihalesinden dolayı görevinden ayrılarak 1879 yılı Ekim ayında üçyüz kuruş maaşla sicil kağıdını düzenlediği sırada çalışmakta olduğu Muğla Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Zabıt Kitabeti'ne³⁷ atanmıştır.

Çalıştığı memuriyetlerden görevini tamamlama suretiyle ayrılmış, memurluğu ile ilgili işlerinden dolayı bir suçla itham olunmamıştır.

Muğla Bidayet Mahkemesi Reisi, Muhsin Esad Efendi'nin bilgi ve becerisinin memurluğu ile ilgili işleri yerine getirmeye yeterli olduğunu belirtmiş, bu beyanât üzerine Aydın Vilayeti Adliye Müfettişi, Aydın Vilayeti Vali Vekili ve

³⁵ İisaguci tâbiri Yunanca olup *Külliyat-ı Hams* adı verilen beş kısım üzere hazırlanmıştır. Eserin aslı Eski Yunan filozoflarından Porphyrios'undur (Porfiryus). Osmanlı medreselerinde mantık dersi için okutulan en meşhur eserlerden birisinin adıdır. Bizdeki ise ünlü riyaziyeci (matematik) Esirüddin Ebherî tarafından kaleme alınmış olup sonradan Molla Fenarî, Katî vs. âlimlerce pek çok şerh yazılmış olanıdır. Uzunçarşılı **a.g.e.**, s. 30-31. Findley ise *İisaguci*'yi Porphyrios'un *İisagoge* ve Aristoteles'in *Kategoriai*, *Peri Interpretationes* ve *Analytika* adlı yapıtlarının, sonradan şerhler ve tefsirler aracılığıyla incelenen Arapça versiyonu olan *Resail-i Erbaa* (Dört Risale) adı verilen temel mantık kitabındaki risalelerden birinin adı olarak tanımlamaktadır. Findley, **Kalemiyeden Mülkiyeye..**, s. 161.

³⁶ Koyun ve keçiden alınan vergidir. Pakalın, **a.g.e.**, C. I, s. 20-21.

³⁷ Bidayet mahkemesi katiplerinin görevleri, atanmalarına ilişkin kanun maddeleri hakkında bkz. Ekinci, **a.g.e.**, s. 205-206, 222-225, 285.

Adliye Nâzırı Hasan Fehmi Paşa, Muhsin Esad Efendi'nin terceme-i hâl belgesine yazılan mülâhazayı tasdiklemişlerdir (23 Mart 1885)³⁸.

³⁸ **BOA, DH.SAİD**, no. 8, s. 605.

HÂFİZ MUSTAFA EFENDİ OĞLU HÂFİZ SÜLEYMAN EFENDİ

26 Nisan 1850 tarihinde Muğla'da doğmuştur. Mestanzâde Hâfız Mustafa Efendi'nin oğludur³⁹. Terceme-i hâl kağıdında Muğla Sıbyan Mektebi'nde mukaddime-i ulûm-ı diniyye ile biraz Arapça tahsili gördüğü belirtilmiştir.

13 Temmuz 1884-17 Temmuz 1886 ve 9 Haziran 1888-13 Eylül 1890 tarihleri arasında dörtyüzelli kuruş maaşla Muğla Kazası Sandık Eminliği⁴⁰'nde bulunmuştur. Bu görevde çalışma süresinin dolması üzerine 13 Mart 1892-22 Nisan 1892 tarihleri arasında binbeşyüz kuruş ücret-i maktû ile Köyceğiz Ağnam Memuriyeti⁴¹'nde çalışmış, görev süresinin dolması nedeniyle bu görevden de ayrılmıştır.

22 Ekim 1892 tarihinde dörtyüzelli kuruş maaşla üçüncü defa Muğla Sandık Eminliği'ne getirilmiştir. 12 Ocak 1895 tarihinde görev süresinin dolması nedeniyle sandık eminiği görevinden ayrılmıştır. 13 Mart 1895-22 Haziran 1895 tarihleri arasında geçici olarak bin kuruş ücret-i maktû ile Ağnam İcmal Kitabeti⁴²'nde görevlendirilmiştir. 13 Eylül 1895 tarihinde Muğla Âşar Müzâyede Kitabeti⁴³'ne atanmış, ancak 12 Mart 1896 tarihinde belirtilen katipliğin lağvıyla bu görevden ayrılmak zorunda kalmıştır. 13 Mart 1897-22 Nisan 1897 tarihleri arasında geçici olarak bin kuruş ücret-i maktû ile Bodrum Kazası Ağnam Memurluğu yapmıştır. 28 Temmuz 1897-12 Şubat 1898, 17 Temmuz 1898-22 Mart 1899, 29 Temmuz 1899-17 Nisan 1900 ve 25 Temmuz 1900-12 Şubat 1901 tarihleri arasında ikiyüzelli kuruş maaşla geçici olarak Muğla tahıl âşarının Yerkesik Anbar Memurluğu'nda istihdam

³⁹ Muğla Nüfus Müdürlüğü'nde yapılan çalışma sonucu Hâfız Süleyman Efendi'nin nüfus kütüğündeki kaydı bulunmuştur. Nüfus defteri tahrif olduğu için sadece adının bulunduğu satırdaki bilgileri net bir şekilde alınabilmiştir. Buna göre Hafız Süleyman Efendi, Hâfız Mustafa Efendi ile Ayşe'nin oğullarıdır. 1850 yılında Emir Küçük Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Zehra adında bir eşi olup, Arif ve Memiş Sâbit adlarında iki oğlu, Nâzik isminde bir kızı vardır. Hâfız Süleyman Efendi 16 Ekim 1915 tarihinde vefat etmiştir. Kendisinin fiziksel özellikleri, askerlikteki görevi v.b hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. MNA, (Muğla Nüfus Müdürlüğü Arşivi) Cilt 4, Hane 88, Sıra 1.

⁴⁰ Sandık emini; Devlete ait para ve menkul kıymetlerin her türlü işleminden sorumlu memurdur. Pakalın, **a.g.e.**, C. III, s. 122.

⁴¹ Ağnam resmi adı verilen küçükbaş hayvanlardan alınan vergi işleriyle ilgilenen memur. Tafsilat için bkz. Pakalın, **a.g.e.**, C. I, s. 25-26.

⁴² Ağnam icmal kitabeti; Ağnam vergisini tahsil etmekle görevli birimdir.

⁴³ Timar sistemi kaldırıldıktan sonra âşar vergisi de diğer vergiler gibi mültezimlere yıllık olarak ihaleye vermeye başlanmıştır. Âşarın ihalesi mültezime müzayedede (açık artırma) usûlüne göre verilirdi. Bu müzayedede işlemlerinin her türlü yazım işleri ile ilgilenen memura âşar müzayedede kâtibî adı verilirdi. Âşar müzayedeleri hakkında bkz. Pakalın, **a.g.e.**, C. I, s. 98.

olunmuştur. 13 Ekim 1901 tarihinde dörtyüzelli kuruş maaşla Mentеше Sancağı Sandık Eminliği'ne tayin olunarak, yemin merasimi⁴⁴ sonrası görevine başlamıştır.

Maliye Nezareti tarafından, Mentеше Livâsı Muhasebeciliği ve Aydın Vilayeti Defterdarlığı'ndan yazılan mülahazalara dayanılarak Hâfız Süleyman Efendi'nin vazifesini yerine getirmeye yetkin olduğu belirtilmiştir.

Hâfız Süleyman Efendi'nin Osmanlı Nüfus Tezkeresi, memuriyet hizmetleri, maaş ve ücret miktarları ve adı geçen hizmetlerde zimmet ve ilişiği bulunmadığına dair Aydın İdare Meclisi, Aydın Vilayet Muhasebeciliği ve Maliye Genel Muhasebeciliği'nden verilen mazbata, pusula ve ilm ü haberleri Sicill-i Ahvâl Şubesi'nde bulunmaktadır. (10 Temmuz 1906)

Hâfız Süleyman Efendi'nin görev süresinin dolması nedeniyle 13 Kasım 1903 tarihinde görevinden ayrıldığı Maliye Sicil Şubesi'nin 29 Ağustos 1904 tarihli vukuat pusulasıyla bildirilmiştir⁴⁵.

⁴⁴ Osmanlı Devleti'nde, Tanzimat Fermanı ile birlikte tüm mülkiye, adliye, askeriye ve ilmiye sınıfı memurlarına görevlerine başlarken padişaha ve kanunlara sadık kalacaklarına dair yemin etme zorunluluğu getirilmiş, hatta bu konuda 1849 yılında nizamnâme dahi yayınlanmıştır. Ancak zamanla unutulmuş ihmal edilen bu usûl, II. Abdülhamid devrinde yeniden canlandırılarak, tüm Osmanlı memurlarına uygulanmıştır. Gülden Sarıyıldız, "*Tanzimat ve Osmanlı Bürokrasisi'nde Yemin Müessesesi*", **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, Sayı:1, (2002), s. 259. Edilen yeminin tam metni ve ayrıntılı bilgi için bkz. Sarıyıldız, **a.g.m.**, s. 251-268.

⁴⁵ **BOA, DH.SAİD**, no. 127, s. 455.

MEHMED HAMDİ EFENDİ OĞLU HALİL İBRAHİM EFENDİ

1850 yılında Muğla'da doğmuştur. Redif yüzbaşlarından⁴⁶ Mehmed Hamdi Efendi'nin oğludur. Terceme-i hâlinde Muğla Sıbyan Mektebi'nde mukaddime-i ulûm-u diniyye, medresede de bir miktar Arapça ve Farsça eğitimi gördüğü belirtilmiştir.

Bir müddet Menteşe Sancağı Tahrîrat Kalemine mülâzemetle devam ettikten sonra 13 Ağustos 1870 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla İzmir Sancağı Fırka-yı Seyyâre Mukayyidliği'ne tayin olunmuştur. 13 Mart 1871 tarihinde yine ikiyüzelli kuruş maaşla Aydın Sancağı Tahrir Komisyonu Senedât ve İ'lâmât Kitabeti'nde görevlendirilmiştir. 13 Ekim 1871 tarihinde maaşı ikiyüzotuzbeş kuruşa düşürülmüştür. 13 Mayıs 1875 tarihinde ikiyüzseksenbeş kuruş maaşla Menteşe Sancağı Tahrîr-i Emlak Kalemî Vukuât Kitabeti'ne atanmış, maaşı 13 Eylül 1879 tarihinde üçyüz kuruşa, 13 Ekim 1881 tarihinde dörtyüz kuruşa yükselerek çalıştığı memuriyetin adı Mâ Tahrîr-i Vergi Kitabeti'ne dönüşmüştür. 13 Eylül 1882-12 Mayıs 1883 tarihleri arasında yüzyirmibeş kuruş maaşla Menteşe Livâsı Vergi Memur Vekaleti'nde bulunarak 14 Haziran 1883 tarihinde belirtilen memurluğa altıyüz kuruş maaşla asâleten tayin olunmuştur. 25 Aralık 1883 tarihinde yediyüzelli kuruş maaşla Aydın Sancağı Mâ Tahrîr-i Vergi Memurluğu'na tayin olunarak bu memuriyeti sırasında 13 Mart 1897 tarihinde maaşı altıyüzyetmişbeş kuruşa indirilmiştir.

Menteşe Livâsı Muhasebeciliği ile Aydın Vilayeti Defterdarlığı'ndan ve Mâ Tahrîr-i Vergi Umumî İdaresi'nden yazılan mülahazalara dayanılarak Maliye Nezareti'nden görevini yerine getirebilecek bilgi ve beceriye sahip olduğu bildirilmiştir.

Osmanlı Nüfus Tezkeresi ile belirtilen memuriyetlerdeki çalışma süreleri, maaş miktarları, bunlardan ayrılma sebepleri ve memuriyeti ile ilgili zimmetinde

⁴⁶ II. Mahmut zamanında Anadolu ve Rumeli'deki her sancakta halkı ziraî ve ticarî uğraşlarından ayırmadan ve uzun süre silah altında tutmadan, ülke savunmasında kullanmak üzere Redif-i Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye adlı askeri teşkilat kurulmuştur. Faruk Aydın, **Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'tan Sonra Asker Alma Kanunları (1839-1914)**, Genelkurmay ATASE Yay. Ankara 1994, s. 4. Halil İbrahim Efendi'nin babası Mehmed Hamdi Efendi de Muğla Sancağı Redif Birliği'nde yüzbaşısıdır.

birşey bulunmadığını bildiren Aydın Vilayeti Meclis-i İdaresi'nin 26 Mayıs 1903 tarihli mazbatasının onaylı sûretleri ve Mâ Tahrîr-i Vergi İdare-i Umûmîyyesi'nin 25 Ekim 1906 tarihli müzekkeresi asıl terceme-i hâl belgesi ile mahfuzdur. (18 Mayıs 1907)

Halil İbrahim Efendi'nin 8 Mayıs 1902 tarihinde altıyüzyetmişbeş kuruş maaşla Denizli Sancağı Vergi Memurluğu'na nakledildiği Maliye Sicil Şubesi'nin 23 Aralık 1907 tarihli vukuat pusulasıyla bildirilmiştir⁴⁷.

⁴⁷ BOA, DH.SAİD, no. 142, s. 223.

SUCUOĞLU HÂFİZ EMİN EFENDİ

1851 yılı Mayıs Ayı ortalarında Muğla'da doğmuştur. İbrahim Efendi'nin oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddime-i ulûm-ı diniyye eğitimi almış ve daha sonra medresede bir miktar Arapça tahsili görmüştür.

25 Aralık 1878 tarihinde yirmialtı yaşında iken, mülâzemetle Menteşe Sancağı Muhasebe Kalemi'ne alınmıştır. 12 Mart 1884 tarihinde dörtyüzelli kuruş maaşla Siird (Siirt) Sancağı Muhasebe Kalemi Vâridât Kitabeti'ne tayin olunmuştur. 12 Mart 1886 tarihinde istifa ederek bu görevinden ayrılmıştır. 29 Ağustos 1890-1 Ocak 1891 tarihleri arasında üçyüz kuruş nısf (yarım) maaşla İçil (İçel) Sancağı Mut Kazası Mal Müdürlüğü Vekilliği yapmıştır. 26 Şubat 1891-09 Nisan 1891 tarihleri arasında binbeşyüz kuruş ücret-i maktû ile Mut Kazası Ağnam Tahkik Memurluğu'nda bulunmuştur. 18 Haziran 1892-14 Ağustos 1892 tarihleri arasında beşyüz kuruş maaşla Hicaz Vilayeti Matbaa Müdürlüğü yapmıştır. 21 Eylül 1892 tarihinden 5 Ağustos 1893 tarihine kadar üçyüzondört kuruş on para nısf (yarım), 5 Ağustos 1893 tarihinden itibaren maaşının hazinece tasdik edilmesi ile altıyüzyirmisekiz buçuk kuruş tam maaşla Medine-i Münevvere Sancağı'na bağlı Yenbu'l-Bahr Kazası⁴⁸ Mal Müdürlüğü'nde bulunmuştur.

Hicaz Vilayeti Mektupçuluğu ile Valiliği'nden yazılan mülâhazalara atfen Hâfız Emin Efendi'nin Maliye Nezareti'nden sicil kağıdının içeriği doğrulanmış, bilgi ve becerisinin görevini yerine getirmeye yeterli olduğu belirtilmiştir.

Hâfız Emin Efendi'nin Osmanlı Nüfus Tezkeresi, memuriyet hizmetleri, maaş miktarları, işlerden ayrılma sebepleri ve adı geçen hizmetlerde zimmet ve ilişiği bulunmadığına dair çalıştığı kurumların en üst makamlarınca verilen ilm ü haber kayıtları asıl terceme-i hâl varakası ile mahfuzdur.

Sucuoğlu Hâfız Emin Efendi, 13 Şubat 1894 tarihinden itibaren bin kuruş maaşla Hicaz Vilayeti El-Vech Kazası⁴⁹ Mal Müdürlüğü'ne tayin olunmuştur. Maaşını, göreve başladığı tarihten itibaren ilk üç ay nısf (yarım), daha sonra tam

⁴⁸ Yenbu'l-Bahr; Hicaz Vilayeti'nin Medine Sancağı'na bağlı kaza. Nuri Akbayar, **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, İstanbul 2001, s. 169.

⁴⁹ Hicaz Vilayeti'nin Medine Sancağı'na bağlı kaza. Akbayar, **a.g.e.**, s. 51.

olarak almıştır. Yemin merasiminin yerine getirildiğinin ilgili makama bildirildiği Maliye Genel Muhasebesi'nin 13 Şubat 1895 tarihli ilm ü haberinde gösterilmiştir (10 Haziran 1900).

Sucuoğlu Hâfız Emin Efendi, El-Vech Kazası Mal Müdürlüğü'ne tayin edildiği 13 Şubat 1894 tarihinden, izin alarak memleketi Muğla'ya gittiği 8 Mart 1898 tarihine kadar görevi başında bulunmuştur. İzninin sona ermesi ile tekrar görevine dönen Sucuoğlu Hâfız Emin Efendi 12 Haziran 1899-17 Kasım 1901 tarihleri arasında El-Vech Kazası Mal Müdürlüğü görevini sürdürmüştür. Yenbu'l-Bahr Kazası, gerek mevki olarak, gerekse hesap ve mali işleri açısından El-Vech Kazası'na göre daha önemli bir konumda olmasına rağmen, maaşına zam yapılmaksızın Yenbu'l-Bahr Kazası Mal Müdürlüğü'ne nakledilmiş ve 27 Kasım 1901 tarihinde yeni görevine başlamıştır. İşe başlama tarihi, önceki işinden zimmetinde devlete ait bir şey bulunmadığı Maliye Sicil Şubesi'nin 4 Mart 1908 tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir.

Hâfız Emin Efendi'ye 11 Temmuz 1907 tarihinde altı aylık izin verildiği, 22 Ocak 1910 tarihinde⁵⁰ de görevinden istifa ederek ayrıldığı, izni süresince yarım maaş ücret aldığı ve zimmetinde devlete ait bir şey olmadığı Medine Sancağı Meclisi İdaresi'nin mazbatasına atfen 29 Mayıs 1912 tarihli vukuat pusulasında yazılıdır⁵¹.

⁵⁰ Sucuoğlu Hâfız Emin Efendi Arabistan'da mal müdürlüğü yaptığı dönemde hatırı sayılır miktarda servet edinmiş, buradaki görevinden istifa ettiği 1910 yılında memleketi Muğla'ya geri dönmüştür. Servetini Muğla'ya döndükten sonra Akçaova Çiftliği'nin tamamını Şerif Efendi Ailesi'nden satın alarak toprak mülkiyetine çevirmiş ve bölgenin önemli toprak sahipleri arasına dahil olmuştur. Ünal Türkeş, **Kurtuluş Savaşı'nda Muğla**, İstanbul 1973, s. 118.

⁵¹ **BOA, DH.SAİD**, no. 94, s. 215. Sucuoğlu Hâfız Emin Efendi'ye ait sicill-i ahvâl belgesi için bkz. Ek 2.

ÖMER AZMİ EFENDİ

1 Şubat 1852 tarihinde Muğla'da doğmuştur⁵². Meclis-i Temyiz-i Hukuk⁵³ Başkatibi Muğlalı Mehmed Sadık Efendi'nin oğludur. Bazı medreselerde Arapça sarf ü nahv (dilbilgisi) ve bir miktar Farsça eğitimi görmüştür.

13 Mart 1872 tarihinde yüzdoksan kuruş maaşla kaldırılan Menteşe Sancağı Meclis-i Temyiz Kitabeti refâkatine, 13 Haziran 1874 tarihinde üçyüzelli kuruş maaşla adı geçen meclisin müstantikliğine⁵⁴ ve 7 Eylül 1875 tarihinde üçyüzseksen kuruş maaşla aynı meclisin hukuk baş kitabetine tayin olunmuştur. 17 Mayıs 1878 tarihinde bu görevden istifa ederek 24 Mayıs 1878 tarihinde dört yüz kuruş maaşla Meclis-i İdare⁵⁵ Kitabeti görevi de eklenerek⁵⁶ Menteşe Sancağı Tahrîrat Kalemi Müsevvidliği'ne⁵⁷ atanmıştır. 12 Eylül 1879 tarihinde bütçeyi düzenlemek üzere memur maaşlarında yapılan düzenlemeler gereğince maaşı ikiyüzseksen kuruşa indirilmiştir. 28 Şubat 1880-13 Temmuz 1880 tarihleri arasında yapılan indirimler ve zamlarla maaşında değişiklikler olmuştur⁵⁸. 3 Mart 1888 tarihinde görevinden istifa ederek 8 Mart 1888 tarihinde üçbin kuruş maktû aidâtla Menteşe Livâsı Ağnam Memurluğu'na atanmıştır. 8 Mayıs 1888-16 Nisan 1890 tarihleri arasında üç kez Menteşe Sancağı Tahrîrat Kalemi Müsevvidliği'nde, iki kez Menteşe Livâsı Ağnam

⁵² Ömer Azmi Efendi, nüfus kütüğündeki bilgilere göre H. 1267, M. 1852-53 yılında Muğla'da doğmuştur. Cami Kebir Mahallesi'ne kayıtlıdır. Lakabı Karamollazâdedir. Babasının adı Sadık, annesinin adı Fatma'dır. Evli olup üç erkek, biri evlatlık olmak üzere üç de kız çocuğuna sahiptir. Soyadı kanunu sonrası Algan soyadını almıştır. 15 Mart 1939 tarihinde vefat etmiştir. *MNA*, Cilt 2, Hane 173, Sıra 1.

⁵³ Tanzimat'ın ikinci devresi olarak adlandırılan 1856-1876 yılları arasında sancak merkezlerinde şer'î mahkemelerin yanında onlardan ayrı olarak bir meclis-i temyiz-i hukuk kurulmuştur. Bir hâkim, üç Müslüman, üç de Gayri Müslim üyeye ek olarak merkezce tayin edilen hukuku ve kanunları iyi bilen bir memurdan meydana gelen bu mahkeme, şer'iyye ve cemaat mahkemeleri ile meclis-i ticaretin bakacağı davalar haricindeki davalara bakmakla yükümlüydü. İkinci, *a.g.e.*, s. 165.

⁵⁴ Müstantik; Mahkemelerde görülen ceza davalarında ilk tahkikat ve sorguyu yapmakla görevli üyedir. İkinci, *a.g.e.*, s. 205.

⁵⁵ Osmanlı taşra yönetiminde Tanzimat devri başlarında kurulan vilayetin alt kademesi olan livâların idarî, malî, bayındırlık, eğitim, tarım ve ticarete ait işlerini ve idarî uyumsuzluk sorunlarını görüşüp karara bağlayan organa livâ idare meclisi adı verilirdi. İlber Ortaylı, **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880)**, Ankara 2000, s. 80. Liva ve kaza idare meclisleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ortaylı, *a.g.e.*, s. 81-84, 177.

⁵⁶ Bu dönemde en üst kademedekinden en alt kademedekine kadar bir çok devlet memurunun birden fazla işte çalışmaları -hatta bunu devlet kimi zaman kendisi sağlamaktaydı- görülmektedir. Buna neden olarak gösterilebilecek en önemli etken memurların maaşlarını düzenli ve yeterli olarak alamamaları idi. Bkz. Findley, **Kalemiyeden Mülkiyeye..**, s. 325-329.

⁵⁷ Resmî dairelerde ve özellikle tahrîrat ve mektubî kalemlerinde müsvedde kaleme alan katipler hakkında kullanılır tâbirdir. Pakalın, *a.g.e.*, C. II, s. 629.

⁵⁸ Bu değişiklikler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **BOA, DH.SAİD**, no. 107, s. 41.

Memurluğu'nda çalışmıştır. 12 Ocak 1894-5 Ağustos 1896 tarihleri arasında yapılan zamlarla maaşı üçyüzdoksan kuruşa çıkarılmıştır.

21 Ağustos 1883-16 Eylül 1883 tarihleri arasında ikiyüzyirmiyedi kuruş altı para, 1 Kasım 1894-29 Kasım 1894 tarihleri arasında yüzotuzüç kuruş on para ve 27 Ağustos 1897-2 Ekim 1897 tarihleri arasında ikiyüzseksensekiz kuruş beşte bir oranlı (hums) maaşlarla Menteşe Livâsı Tahrîrat Müdürlüğü vekâletinde bulunmuştur. 22 Mart 1894-27 Haziran 1894 tarihleri arasında sekizyüzon kuruş beşte bir oranlı maaşla Köyceğiz Kazası Kaymakamlığı vekaletinde bulunmuştur.

Bulunduğu görevlerde herhangi bir suçla itham olunmadığını bildiren Menteşe Sancağı Meclis-i İdare mazbatası ile Osmanlı Nüfus Tezkeresi'nin onaylı sûretleri terceme-i hâl belgesine eklenmiştir. Ömer Azmi Efendi'nin belirtilen işlerde çalışma süreleri ile maaşlarının miktarı resmi kayıtlara uygunluk göstermektedir.

Ömer Azmi Efendi'nin görevini iyi bir şekilde yerine getirdiği Menteşe Sancağı Mutasarrıfı Celal Paşa⁵⁹ tarafından onaylanmıştır⁶⁰. (29 Nisan 1902)

⁵⁹ Zekai Eroğlu, Celal Paşa'nın 1897-1899 yılları arasında Muğla'da mutasarrıflık yaptığını belirtmektedir. Eroğlu, **a.g.e.**, s. 136. Ekrem Uykucu ise Celal Paşa'nın 1890 yılında Muğla Mutasarrıfı olarak görev yaptığını belirtir. Ekrem Uykucu, **İlçeleriyle Birlikte Muğla Tarihi (Coğrafya ve Sosyal Yapı)**, İstanbul 1983, s.138. Ömer Azmi Efendi'nin sicil kağıdını düzenlediği tarih yaklaşık olarak 1897 yılına tesadüf ettiğinden Eroğlu'nun verdiği bilgi daha uygun gözükmektedir.

⁶⁰ **BOA, DH.SAİD, a.g.b.** (adı geçen belge).

OSMAN NURİ EFENDİ

13 Ekim 1852 tarihinde Muğla'da doğmuştur. Muğla ahalisinden Mustafa Ağa'nın oğludur. Bazı medreselerde Arapça sarf ü nahv ve Farsça eğitimi görmüştür.

13 Ekim 1870 tarihinde yüz kuruş maaşla Mentеше Sancağı Tahrîrat Kalemi Mübeyyizliğine⁶¹ tayin olunmuştur. Bundan bir sene sonra, 13 Ekim 1871 tarihinde beş kuruşluk bir azaltma ile maaşı doksanbeş kuruşa inmiştir. 13 Haziran 1875 tarihinde yüzdoksan kuruş maaşla Mülga Meclis-i Temyiz Kitabeti refakatine ve 13 Eylül 1875 tarihinde ikiyüzotuzbeş kuruş maaşla Mentеше Sancağı Tahrîrat Kalemi Evrak Mukayyidliği'ne (kayıt memuru) tayin olunmuştur. 13 Mart 1878-13 Temmuz 1880 tarihleri arasında maaşında kesintiler ve zamlar yapılmış, sonunda ikiyüzelli kuruş maaşta karar kılınmıştır. 4 Mart 1889 tarihinde görevinden istifa etmiş, 28 Nisan 1889 tarihinde yine ikiyüzelli kuruş maaşla aynı göreve atanmıştır. 23 Şubat 1890 tarihinde yine istifa ederek son olarak 23 Nisan 1890 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla aynı göreve tayin olunmuştur. 12 Ocak 1894 tarihinde maaşı üçyüzon kuruşa çıkarılmıştır.

Bulduğunu bildirdiği memuriyetlerden dolayı bir suçla itham olunmadığını belirten Mentеше Sancağı Meclis-i İdare Mazbatasıyla, onaylı Osmanlı Nüfus Tezkeresi sûreti asıl terceme-i hâl belgesine eklenmiştir. Osman Nuri Efendi'nin görevini iyi bir şekilde yerine getirmekte olduğu Mentеше Sancağı Mutasarrıfı Celal Paşa tarafından yazılan mülahazada tasdik edilmiştir.

Geçmişteki ve sicil kağıdını düzenlediği sırada çalıştığı işinde aldığı maaşı ile görev süreleri terceme-i hâl belgesi ekinde bulunan mazbatalardaki verilere uygundur (10 Mayıs 1906)⁶².

⁶¹ Tahrîrat Kalemi Mübeyyizi; Resmi dairelerde hızlı bir şekilde yazılan müsvedde yazıları beyaza çeken kalem katibi.

⁶² BOA, DH.SAİD, no. 124, s. 111.

BUHARALIOĞLU HACI ŞERİF AĞA OĞLU MEHMED TAHİR EFENDİ

1853 yılı Mayıs ayında Muğla'da doğmuştur. Tüccardan Buharalıoğlu Hacı Şerif Ağa'nın oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddime-i ulûm tahsili görmüş, daha sonra muallim-i mahsustan Arapça sarf ü nahv eğitimi almıştır.

1869 yılı Nisan ayı başında onsekiz yaşında iken⁶³, Menteşe Sancağı dahilinde bulunan Bozüyük Kazası Tahrîrat Kalemi'ne mülâzemetle alınmıştır. 1871 yılı Nisan ayı sonunda ikiyüzseksenbeş kuruş maaşla Gökâbâd (Gökova) Rüsûmât Kitabeti'ne tayin olunmuştur. 1874 yılı Nisan ayı sonunda istifa ederek ikiyüzelli kuruş maaşla Muğla Rüsûmât Kitabeti'ne atanmıştır. 1876 yılı Haziran ayında ikiyüzseksenbeş kuruş maaşla İstanköy Adası Rüsûmât Kitabetine, 1878 yılı Haziran ayında altıyüz kuruş maaşla Bozüyük Kazası Âşar Baş Kitabeti'ne, 1879 yılı başlarında dörtyüz kuruş maaşla Muğla Âşar İkinci Kitabeti'ne getirilmiştir. 1879 yılı Aralık ayında memuriyetinin son bulması nedeniyle üçyüzotuz kuruş maaşla Bozüyük Kazası Tahrîrat Kitabeti'ne, 24 Mart 1881 tarihinde üçyüz kuruş maaşla Ula Nahiyesi Vukuat Kitabetine tayin olunmuştur. 13 Ekim 1881 tarihinde maaşı ikiyüzelli kuruşa indirilerek, memuriyetinin adı Tahrîr ve Vergi Kitabeti'ne çevrilmiştir.

Sicil kağıdını düzenlediği tarihe kadar herhangi bir şikayetten dolayı sorgulama altına alınmamıştır. Bozüyük ve Muğla Kazaları Âşar Memuriyetlerinden ayrıldığı dönemlerde almış olduğu zimmet ilişkisizlik belgelerinin onaylı sûretleri terceme-i hâl belgesine eklenmiştir.

Menteşe Sancağı Mutasarrıflığı'ndan yazılan mülâhazada Mehmed Tahir Efendi'nin bilgi ve becerisinin memuriyetinin gerektirdiği işleri yerine getirmeye yeterli olduğu belirtilmiş ve Vergi Emâneti'nin 15 Ağustos 1883 tarihli zeyline yazılan mülâhazaya atfen terceme-i hâl belgesi tasdik olunmuştur (26 Eylül 1886)⁶⁴.

⁶³ Belgede verilen Hicrî tarihler Miladî tarihe çevirilince Mehmed Tahir Efendi'nin bu dönemde yaşının onaltı veya onyedisi olması gerekiyor. Ancak burada adı geçen şahsın yaşı belgede belirtilen şekliyle verilmiştir.

⁶⁴ BOA, DH.SAİD, no. 11, s. 433.

HACI HÜSEYİN AĞA OĞLU HÂFİZ SÜLEYMAN EFENDİ

1853 yılında Muğla'da doğmuştur⁶⁵. Hacı Hüseyin Ağa'nın oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddime-i ulûm-u diniyye tahsilinden sonra, Kurbanzâde Medresesi'nde⁶⁶ Arapça ve Farsça eğitimi görmüştür.

1869 senesi Nisan ayında onyediyedi yaşındayken, Menteşe Sancağı Arazi Kalemi'ne girip, 1870 yılı Ağustos ayında yüzaltmışsekiz kuruş maaşla adı geçen kalemin üçüncü kitabetine tayin olunmuştur. 1871 yılı Nisan ayında yüzde on kuruş aidâtla Muğla Kazası'nın Usûl-ü Cedid Arazi Yoklama Kitabı'ne ve 1876 yılı Mart ayında yine aynı miktar aidâtla Muğla Kazası Tedkîk Kalemi Kitabı'ne atanmıştır. 1877 yılı Ekim ayında belirtilen miktar aidâtla Muğla Kazası Tapu Kitabı'ne getirilerek, 1880 senesinde bu görevine devam etmek sûreti ile Menteşe Sancağı Evkaf Katibi olmuştur.

Menteşe Sancağı Evkaf Müdürü Ahmed Şevki Efendi ile Menteşe Livâsı Mutasarrıfı Ahmed Şerif Bey⁶⁷ tarafından yazılan mülâhazalarda Hafız Süleyman Efendi'nin görevini iyi bir şekilde yerine getirdiği beyan olup, Aydın Vilayeti Evkaf Muhasebecisi Cafer Efendi mülâhazayı onaylamıştır.

Hâfız Süleyman Efendi'nin bulunduğu memuriyetlere tayin tarihleri ile aldığı maaşların miktarını belirten Defterhane-i Hâkânî Nezareti ile muhabereyi şâmil müzekkere terceme-i hâl belgesine eklenmiştir (13 Ağustos 1886)⁶⁸.

⁶⁵ Hâfız Süleyman Efendi, nüfus kütüğündeki bilgilere göre 1853 yılında Muğla'da doğmuştur. Berberoğlu Hacı Süleyman Hâfız olarak bilinir. Nüfusu Şeyh Bedreddin (Şeyh) Mahallesi'ne kayıtlıdır. Babasının adı Hüseyin, annesinin adı Ayşe'dir. Gülayşe isminde bir eşi olup, bu eşinden Mehmed Avni, Ali Akif, Hüseyin Fehmi, Ahmet Cemil adlarında dört oğlu, Gülkiye adında bir kızı vardır. 59. sıradaki Mehmed Avni Efendi'nin babasıdır. Mehmed Avni Efendi'nin sicil kağıdından Hâfız Süleyman Efendi'nin Manisa Evkaf Katipliği'nde de bulunduğunu öğreniyoruz. Süleyman Efendi, 29 Mart 1907 tarihinde vefat etmiştir. *MNA*, Cilt 13, Hane 51, Sıra 1.

⁶⁶ Günümüzdeki Kurbanzâde Camii'dir. Osmanlı döneminde medrese adı verilen dinî eğitim kurumları ya adı ile anıldığı camiilerde veya hemen bitişiğindeki binalarda, ya da yörenin eşrafı tarafından kendilerine tahsis edilen binalarda eğitim-öğretim faaliyetlerini gerçekleştirirdi. Cumhuriyet öncesi Muğla kent merkezindeki medreseler hakkında bkz. Eroğlu, *a.g.e.*, s. 157.

⁶⁷ Rumeli Beylerbeyi rütbesinde olup görevi 13 Kasım 1889 tarihinde son bulmuştur. Uykucu, *a.g.e.*, s. 137.

⁶⁸ *BOA, DH.SAİD*, no. 30, s. 319.

MEHMED NURİ EFENDİ

1854 yılında Muğla'da doğmuştur. Müderris Hacı Mehmed Efendi'nin⁶⁹ oğludur. Terceme-i hâlinde Muğla Sıbyan mektebinde mukaddime-i ulûm tahsili sonrası hususi olarak birer miktar Arapça ve Farsça eğitimi gördüğü belirtilmiştir.

13 Haziran 1882 tarihinde dört yüz kuruş maaşla Marmaris Kazası Âşar Memuriyeti'ne tayin olunmuştur. 28 Kasım 1882 tarihinde memuriyetinin lağvıyla görevden ayrılarak 13 Mart 1883 tarihinde beş yüz kuruş maaşla Marmaris Kazası Âşar Baş Kitabeti'ne atanmıştır. 18 Mart 1885 tarihinde dört yüz kuruş maaşla Muğla Âşar Anbar Memuriyeti'ne getirilmiş, 13 Şubat 1886 tarihinde görev süresini tamamladığı için bu memuriyetten ayrılmıştır. 13 Ocak 1887 tarihinde üç yüz kuruş maaşla Bodrum Kazası Vergi Kitabeti'ne atanmış, bu görevdeyken 13 Nisan 1888 tarihinde maaşı beş yüz kuruşa çıkarılarak, memuriyetinin adı mal müdürlüğü muavinliğine çevrilmiştir. 15 Nisan 1890 tarihinde aynı maaşla Marmaris Kazası Mal Müdürlüğü Muavinliği'ne tayin olunarak 17 Nisan 1890 tarihinde vazifesine başlamıştır. 2 Mayıs 1891 tarihinde beş yüz kuruş maaşla Bodrum Kazası Mal Müdürü Muavinliği'ne nakledilmiştir.

Bodrum Kazası Mal Müdürlüğü'yle, Menteşe Sancağı Muhasebeciliği ve Aydın Vilayeti Defterdarlığı'nda yazılan mülahazalara atfen Maliye Nezareti, Mehmed Nuri Efendi'nin bilgi ve becerisinin görevini yerine getirebilecek düzeyde olduğunu onaylamıştır.

Osmanlı Nüfus Tezkeresi ile bulunduğu hizmetlerde çalışma sürelerini, maaş miktarlarını, bu görevlerden ayrılma sebeplerini ve zimmetinde memuriyeti ile ilgili bir şey bulunmadığını bildiren Aydın Vilayeti Meclis-i İdaresi'nin 17 Ekim 1904

⁶⁹ Aslen Konyalı olan ve Konyalı Hoca olarak nam salan Hâfız Hacı Mehmed Efendi o dönemde Kurşunlu Camii karşısında bulunan Feyziye Medresesi'nde Arapça ve İslamî ilimler konusunda ders veren bir müderristir. Ali Rıza Hakses, **Muğla Menteşe Büyükleri**, T.C. Muğla Valiliği Yayınları Muğla 1999, s. 142. Ancak Hakses eserinde Hacı Mehmed Efendi'nin doğum tarihini H. 1260, M. 1844 olarak vermiştir. Oğlu Mehmed Nuri Efendi'nin doğum tarihi ise sicil kağıdında H. 1270, M. 1854 olarak gözükmektedir. Hacı Mehmed Efendi'nin on yaşında baba olma ihtimali düşük olduğundan, Hakses'in verdiği doğum tarihinde yanlışlık olasılığı söz konusudur.

tarikli mazbatasının onaylı sûretleri i terceme-i hâl belgesi ile birlikte sicil Şubesinde mahfuzdur (27 Mart 1907)⁷⁰.

⁷⁰ BOA, DH.SAİD, no. 143, s. 175.

MUSTAFA AĞA OĞLU MEHMED HİLMİ EFENDİ

1855 yılında Muğla'da doğmuştur. Mustafa Ağa'nın oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddime-i ulûm eğitimi, Muğla Medresesi'nde Arapça ve *Gülîstan* adlı esere kadar da Farsça eğitimi görmüştür.

1869 yılı Nisan ayında onbeş yaşında iken mülâzemetle Menteşe Sancağı Tahrîrat Kalemî'ne girmiştir. 24 Mart 1871 tarihinde üçyüz kuruş maaşla Köyceğiz Ta'dâd-ı Ağnam Kitabeti'ne⁷¹ tayin olunmuş, fakat üç ay sonra istifa etmiştir. 25 Temmuz 1871 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla Yerkesik Anbar Kitabeti'ne atanmış, on ay sonra bu görevinden istifa etmiştir. 1876 yılı Haziran ayında yine ikiyüzelli kuruş maaşla Muğla Kazası'na bağlı Kiranis Anbar Kitabeti'ne getirilmiş, ancak üç ay sonra istifa ederek bu görevden de ayrılmıştır. 1873 yılı Nisan ayında ikiyüzelli kuruş maaşla Meğri (Fethiye) Kazası Tahrîr-i Emlak Mukayyidliği'ne tayin olunmuş, beş ay sonra memuriyetinin ilgâsı nedeniyle açıkta kalmıştır. 23 Mart 1874 tarihinde yediyüz kuruş maaşla Meğri Kazası Ta'dâd-ı Ağnam Memuriyeti'ne tayin olunmuş ve üç ay sonunda memuriyetini tamamlamıştır. 24 Ekim 1874 tarihinde üçyüz kuruş maaşla Tavas Kazası Belediye Kitabeti'ne getirilmiştir. Altı ay sonra maaşının azlığını gerekçe göstererek istifa etmiştir. 25 Haziran 1875 tarihinde dörtyüz kuruş maaşla Bozüyük Kazası Anbar Memuriyeti'ne, dört ay sonra altıyüz kuruş maaşla Bozüyük Kazası Âşar Birinci Kitabeti'ne atanmış ve beş ay sonra memuriyetini tamamlayarak görevden ayrılmıştır. 25 Haziran 1877 tarihinde üçyüzelli kuruş maaşla Muğla Âşar İkinci Kitabeti'ne tayin ve dört ay sonra altıyüz kuruş maaşla Köyceğiz Âşar Birinci Kitabeti'ne nakledilerek yine beş ay sonra memuriyetinin sona ermesiyle açıkta kalmıştır. 25 Haziran 1879 tarihinde sekizyüz kuruş maaşla Meğri Âşar Birinci Kitabeti'ne memur olarak atanmış, fakat beş ay sonra âşarın mültezime ihaleye verilmesi sebebiyle azledilmiştir. 26 Ocak 1880 tarihinde üçyüz kuruş maaşla Köyceğiz Tahrîrat Kitabeti'ne tayin olunmuş, onbir ay sonra istifa ederek bu görevden de ayrılmıştır. 1881 yılı Eylül ayında beşyüzelli kuruş maaşla Muğla Âşar Baş Kitabeti'ne getirilmiş, sekiz ay sonra buradan da ayrılmıştır. 1882 yılı Haziran ayında üçyüz kuruş maaşla Muğla Sandık Emaneti'ne tayin olunmuş, 11 Mayıs 1884 tarihinde azledilmiştir. 1 Ocak 1885 tarihinde ikiyüzyetmiş kuruş maaşla

⁷¹ Ta'dâd-ı Ağnam Kitabeti; Küçükbaş hayvanların miktarının tespitiyle uğraşan memurluk.

sicil kağıdını düzenlediği sırada çalışmakta olduğu Muğla Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi âzâ mülâzımlığına atanmıştır.

Bulduğu memuriyetlerden istifa, görev süresini tamamlama, görev yerinin değiştirilmesi, memuriyetinin ilgâsı ve “hasbe’l-kader”⁷² gibi nedenlerle ayrılmış ve memuriyeti ile ilgili işlerden dolayı herhangi bir suçla itham olunmamıştır.

Bidayet Mahkemesi Reisi, Mehmed Hilmi Efendi’nin bilgi ve becerisinin memuriyeti ile ilgili işleri yerine getirmesine yeterli olduğunu belirtmiş, Aydın Vilayeti Adliye Müfettişi ve valisi de mahkeme reisinin tasdikiyle Mehmed Hilmi Efendi’nin durumunun anlaşıldığını bildirmişlerdir. Adliye Nazırı Hasan Fehmi Paşa mülâhazanın onaylandığını beyan etmiştir (30 Ağustos 1885)⁷³.

⁷² Carter V. Findley, Sicill-i Ahvâl belgelerinde azillerin genellikle “hasbe’l-kader” veya “hasbe’l-icab” gibi basma kalıp ifadelerle geçirildiğini, bunun da azle sebep olan karmaşık olay ve durumların açıkça anlaşılmasına engel olduğunu belirtmiştir. Findley, **Kalemiyeden Mülkiyeye..** ,s. 377.

⁷³ **BOA, DH.SAİD**, no. 7, s. 745.

HASAN REFET EFENDİ

1857 yılında Muğla'da doğmuştur. Musa Ağa'nın oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddime-i ulûm tahsili görmüştür. Bazı medreselerde Arapça sarv ü nahv eğitimi almış ve Farsça'dan *Dîvân-ı Hâfız*'i⁷⁴ okumuştur.

1875 yılında onsekiz yaşındayken mülâzemetle Muğla Meclis-i Temyizî Kalemî'ne alınmıştır. Aynı yılın Nisan ayında kendisine doksanbeş kuruş maaş bağlanmıştır. 1878 yılı Temmuz ayında yüzdoksan kuruş zamla maaşı ikiyüzseksenbeş kuruşa ulaşmıştır. 3 Ekim 1879 tarihinde üçyüz kuruş maaşla Adliye Teşkilâtı bünyesinde sicil kağıdını düzenlediği esnâda da çalışmakta olduğu Muğla Mahkemesi Hukuk Dairesi Zabıt Kitabeti'ne tayin olunmuştur.

Bulunduğu memuriyetten nakil sûretiyle ayrılmış, memuriyetinden dolayı bir suçla ithâm olunmamış ve hakkında soruşturma açılmamıştır.

Muğla Bidayet Mahkemesi Reisi Mehmed Fuad Efendi, Hasan Refet Efendi'nin bilgi ve becerisinin memurluğu ile ilgili işleri yerine getirmeye yeterli olduğunu belirtmiştir. Bu beyanât üzerine Aydın Vilayeti Adliye Müfettişi, Aydın Vilayeti Vali Vekili ve Adliye Nâzırı Hasan Fehmi Paşa, Hasan Refet Efendi'nin terceme-i hâl belgesine yazılan mülâhazayı tasdiklemişlerdir (11 Ocak 1885)⁷⁵.

⁷⁴ *Dîvân-ı Hâfız*; İran'ın en meşhur gazel şairlerinden Hâfız Şemseddin Muhammed Şirazi'nin gazellerinden oluşan eserinin adıdır. Türk Dîvân Edebiyatı'na büyük etkisi olan ve hakkında Osmanlı şair ve bilim adamlarının birçok şerh kaleme aldığı eser ve eserin yazarı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. H. Ritter, "Hâfız", *İA* (İslam Ansiklopedisi), C. V/I, s. 65-71.

⁷⁵ **BOA, DH.SAİD**, no. 8, s. 325.

ALİ KEMAL EFENDİ

27 Temmuz 1858 tarihinde Muğla'da doğmuştur. Esnaftan Hacı Ömer Ağa'nın oğludur. Terceme-i hâlinde Muğla Kasabası Sıbyan Mektebi'nde mukaddime-i ulûm-u diniyye, medresede de bir miktar Arapça ve Farsça eğitimi aldığı belirtilmiştir.

13 Mart 1872 tarihinde mülâzemetle Menteşe Sancağı Muhasebe Kalemî'ne alınmıştır. 24 Eylül 1873 tarihinde seksen kuruş maaşla adı geçen kalemin Muhasebe Kitabeti'ne tayin olunmuştur. 4 Eylül 1876-13 Aralık 1878 tarihleri arasında yapılan zamlarla maaşı sırasıyla ikiyüz, üçyüz ve sonunda üçyüzelli kuruşa çıkarılmıştır. 13 Eylül 1879 tarihindeki genel düzenlemede maaşı ikiyüzkırk kuruşa indirilmiştir. 3 Mart 1888 tarihinde istifa ederek görevden ayrılmıştır.

7 Mart 1888 tarihinden itibaren ikibin kuruş ücret-i maktû ile Milas Kazası Ağnam Memurluğu'nda bulunmuştur. 24 Nisan 1888 tarihinde ikiyüzkırk kuruş maaşla ikinci defa Menteşe Muhasebe Kitabeti'ne atanmıştır. 8 Mart 1889 tarihinde ikibin kuruş ücret-i maktû ile Köyceğiz Kazası Ağnam Memurluğu'na, 27 Mayıs 1889 tarihinde ikiyüzkırk kuruş maaşla üçüncü defa Menteşe Sancağı Muhasebe Kitabeti'ne ve 23 Ekim 1889 tarihinde altıyüz kuruş maaşla Muğla Kasabası Âşar Baş Kitabeti'ne nakledilmiştir.

13 Aralık 1889 tarihinde maaşı beşyüz kuruşa indirilmiş, 13 Mart 1890 tarihinde âşarın kaldırılması sebebiyle ikiyüzkırk kuruş maaşla dördüncü defa Menteşe Muhasebe Kitabeti'ne atanmıştır. Dört yüzelli kuruş maaşla Milas Kazası Ziraat Bankası⁷⁶ Muhasebe Kitabeti'ne nakledilmesi nedeniyle 21 Şubat 1893 tarihinde Menteşe Sancağı Muhasebe Kitabeti'nden ayrılmış ve 23 Şubat 1893 tarihinde Milas'taki görevine başlamıştır. Aynı miktar maaşla Muğla Sandık

⁷⁶ XIX. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı Devleti'nde çiftçinin ziraat kredi ihtiyacını karşılamak için kurulan "memleket sandıkları" ve "menâfi sandıkları" bu beklentileri karşılamayınca yerine 27 Ekim 1888 tarihinde yönetim merkezi İstanbul'da olmak üzere, vilayet ve tarım bakımından önemli sancak merkezlerinde birer şubesinin bulunması kararlaştırılan Ziraat Bankası kurulmuştur. Tevfik Güran, **19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı**, İstanbul 1998, s. 152. Menteşe Sancağı'nın merkezi olan Muğla'da 1889 tarihinde faaliyete geçen kurumun yaklaşık iki-üç yıl sonra sancağa bağlı kazalarında da şubeleri açılmıştır. Kazalar arasında sermayesi en fazla olan şube Milas Şubesi olup, onu Muğla ve Meğri (Fethiye) şubeleri takip etmiştir. Hülya Cantürk, "**Osmanlı Salnâmelerine Göre XIX. Yüzyılda Menteşe Sancağı'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu**" Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1998, s. 99.

Eminliği'ne nakledilmesi nedeniyle 27 Kasım 1894 tarihinde Milas Ziraat Bankası'ndaki görevinden ayrılmış, 13 Ocak 1895'te adı geçen eminlikte göreve başlamıştır. 12 Şubat 1897 tarihinde görev süresinin dolması nedeniyle görevinden ayrılmıştır.

28 Şubat 1897 tarihinde binyediyüz kuruş ücret-i maktû ile Meğri(Fethiye) Kazası Ağnam Memurluğu'nda bulunmuştur. 4 Temmuz 1897 tarihinde yediyüzelli kuruş maaşla Bodrum Kazası Âşar Memuriyeti'ne tayin olunmuş, 16 Ocak 1898 tarihinde adı geçen memuriyetin lağvı nedeniyle bu memuriyetten ayrılmak zorunda kalmıştır. 24 Haziran 1898 tarihinde aynı miktar maaşla ikinci defa Bodrum Kazası Âşar Memuriyeti'ne tayin olunmuş, 17 Ekim 1898 tarihinde maaşı sekizyüzelli kuruşa çıkarılmıştır. 14 Şubat 1899 tarihinde memuriyetinin lağvı nedeniyle görevden ayrılmıştır.

13 Mart 1899 tarihinde dörtyüzelli kuruş maaşla ikinci defa Muğla Sandık Eminliği'ne tayin olunmuştur. Beşyüzkırk kuruş maaşla Köyceğiz Kazası Mal Müdürlüğü'ne nakledilmesi sebebiyle 11 Kasım 1900 tarihinde Muğla'daki görevinden ayrılarak 24 Kasım 1900 tarihinde Köyceğiz'deki vazifesine başlamıştır.

Menteşe Sancağı Muhasebeciliği, Mentese Mutasarrıflığı'ndan ve Aydın Vilayeti Defterdarlığı'ndan yazılan mülahazalara atfen Maliye Nezareti'nden, bilgi ve becerisinin yeterliliği beyan edilmiştir.

Ali Kemal Efendi'nin, Osmanlı Nüfus Tezkeresi, memuriyet hizmetleri, maaş ve ücret miktarları, devlet mallarından ve emekli sandığı âidatından zimmetinde bir şey bulunmadığı çalıştığı kurumların üst makamlarınca verilen mazbata ve pusulalarda belirtilmiştir. Bu belgeler, asıl terceme-i hâl belgesi ile birlikte mahfuzdur (3 Kasım 1902).

Ali Kemal Efendi'nin 11 Mayıs 1905 tarihinde vefat ettiği Aydın Vilayeti Defterdarlığı'nın 7 Ekim 1905 tarihli tahrîratına dayanılarak Maliye Sicil Şubesi'nin 25 Kasım 1905 tarihli vukuat pusulasında bildirilmiştir⁷⁷.

⁷⁷ BOA, DH.SAİD, no. 108, s. 251. Ali Kemal Efendi'ye ait sicill-i ahvâl belgesi için bkz. Ek 3.

HASAN BEY

20 Temmuz 1860 tarihinde Muğla'da doğmuştur. Mora muhacirlerinden Muğla Kasabası eski kaymakamı Hacı Ali Rıza Bey'in oğludur. Bazı medreselerde ve Beşiktaş Mekteb-i Rüşdiyesi'nde⁷⁸ öğrenimi zorunlu dersleri görmüşse de şehadetnâmesi (diploma) yoktur.

25 Şubat 1877 tarihinde onyedinci yaşında iken mülâzemetle İzmir Hükümeti Mektubî Kalemi'ne⁷⁹ alınmış, 9 Aralık 1878 tarihinde de ikiyüz kuruş maaşla Menteşe Mahkemesi Kitabeti'ne tayin edilmiştir. 12 Temmuz 1880 tarihinde bu görevinden istifa ederek 27 Kasım 1880 tarihinde dört yüzelli kuruş maaşla Kuşadası Mahkemesi Ma' Kitabet Memur vekaletine alınmış, 19 Ekim 1881 tarihinde istifa ederek görevden ayrılmıştır. 20 Mayıs 1882 tarihinde üçyüzyetmişbeş kuruş maaşla Nazilli Rüsûm-ı Sitte⁸⁰ Memuriyeti'ne tayin olunmuş, 23 Ocak 1883 tarihinde beşyüz kuruş maaşla Güllük İskeleyi Rüsûm-ı Sitte Memuriyeti'ne atanmıştır. 20 Temmuz 1883 tarihinde bu memuriyetten istifa etmiştir. 26 Aralık 1883 tarihinde beşyüz kuruş maaşla Antalya Sancağı Duhan (tütün) Tahrir ve Teftiş Memuru olmuşsa da görevine başlamadan kurâ bakayası olarak ordusuna gönderilmiştir⁸¹. 12 Ağustos 1885 tarihinde bedel-i nakdî⁸² ödeyerek sınıf-ı redife⁸³ naklolunmuştur. 19 Ağustos 1885 tarihinde dört yüzelli kuruş aylıkla Nazilli Kazası Mal Müdürü

⁷⁸ Rüşdiyeler, ilk olarak 1838 yılında sıbyan okullarının üstünde, sınıf-ı sâni okulu adıyla açılan, daha sonra adı rüşdiye olarak değiştirilen, dârülfünûna öğrenci yetiştiren orta dereceli okullardır. Bayram Kodaman, "II. Abdülhamid Devrinde Eğitim ve Öğretim", **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, C. 12, s. 466-467.

⁷⁹ Mektubî kalemi; nezaret veya vilâyetlerde yazı işlerini gören kalem. Kazalarda bu terimin yerine "tahrîrat kalemi" tâbiri kullanılırdı. Pakalın, **a.g.e.**, C II, s. 466.

⁸⁰ Rüsûm-ı sitte; devlet borcu karşılığı olarak Düyun-ı Umûmîyye İdaresi'ne verilen devlet gelirleri hakkında kullanılır tabirdir. Damga, müskirat (alkol), balık avı, tuz, tütün resimleri ile, ipek öşüründen meydana gelen bu gelirler altı tane olduğu için Arapça'da "altı vergi kalemi" anlamına gelen "rüsûm-ı sitte" adını almıştır. 22 Kasım 1879 tarihinde "Rüsûm-ı Sitte İdaresi" adıyla kurulan bu idare 1 Eylül 1881 tarihinde "Düyun-ı Umûmîyye" adını almıştır. Pakalın, **a.g.e.**, C. III, s. 65.

⁸¹ 1870 tarihli kurâ kanununun 17. maddesine göre bütün mülkî memurlar ve katipler bizzat veya bedel karşılığı, askerlikten istisna olacaktı. Aydın, **a.g.e.**, s. 26. Ancak Hasan Bey'in kurâ bakayası olarak tespitinden sonra hemen orduya alındığı görülür.

⁸² Bedel-i nakdî, Tanzimat Devri sonrasında Osmanlı Devleti'nde askerlik çağına giren ve kurâsı çıkmış olanların muvazzaf askerlik hizmetinden istisna edilmek veya bu süreyi kısaltmak için ödedikleri nakit ücrettir. Sıddık Sami Onar, "*Bedel-i Nakdî*", **İA**, C. II, s. 440. İlk olarak 1846 yılı kurâ kanununda bedel-i şahsî adıyla tanınan bu hak, 1870 yılı kurâ kanununda biraz daha genişletilerek bedel-i nakdî adını aldı. Bu usûle göre 15.000 kuruş verenler askerlikten istisna oldu. Aydın, **a.g.e.**, s. 25.

⁸³ Sınıf-ı redif, II. Mahmud devrinde eyalet askerlerinin yerini alacak şekilde kurulan, erkekleri uzun süre silah altında tutmayarak ülkenin ekonomik, sosyal ve idari yapısına katkı sağlamak amacı güden belirli aralıklarla eğitime tâbi tutulan askerlerden oluşan askerî birliklerdir. Aydın, **a.g.e.**, s. 4.

olmuştur. 10 Ekim 1885 tarihinde Asâkîr-i Redîfe-i Şahane Taburu ile Yunan hududuna sevk olunmuştur. 7 Haziran 1886 tarihinde tebdil-i hava için bir aylığına Tire'ye gönderilmiştir. 12 Eylül 1886 tarihinde dörtyüz kuruş maaşla Tire Maarif Sandık Eminliği inzimamıyla katipliğine tayin olunmuş, 23 Temmuz 1887 tarihinde bu görevine ilaveten kendisine Tire Kazası Maarif Fahrî Kitabet ve Âzâlığı verilmiştir. 7 Aralık 1887 tarihinde her iki görevden de istifa ederek 14 Temmuz 1890 tarihinde altıyüz kuruş maaşla Tire Kazası Kantar Rûsumu⁸⁴ Memuriyeti'ne tayin olunmuştur. 13 Eylül 1890 tarihinde dokuzyüz kuruş maaşla Beyrut Düyûn-ı Umûmîyye Merkezi Müdürlüğü'ne bağlı Tedmir⁸⁵ Mahkemesi Memurluğuna atanmıştır.

Beyrut Düyûn-ı Umûmîyye Merkezi Müdürlüğü ile Düyûn-ı Umûmîyye Merkezi İdaresi Genel Müdürlüğü'nden Hasan Bey'in iyi hâli ve yeteneği tasdik olunmuştur.

Bulduğu memuriyetlerde zimmet ve ilişiği bulunmadığını bildirir belge ile iyi hâl kağıdı ve askerlik tezkeresi Beyrut Düyûn-ı Umûmîyye Merkezi Müdürlüğü'nce tasdik edilerek, sûretleri terceme-i hâl belgesine eklenmiştir (22 Ocak 1895)⁸⁶.

⁸⁴ Kantar rûsumu, gümrüklere gelip tartılan mallardan alınan vergi. Pakalın, **a.g.e.**, C. II, s. 161

⁸⁵ Suriye Vilayeti'nin Hama Sancağı'nın Humus Kazası'na bağlı nahiye. Akbayar, **a.g.e.**, s.158.

⁸⁶ **BOA, DH.SAİD**, no. 56, s. 69.

KADIZÂDE YUSUF ZİYA EFENDİ OĞLU ALİ RIZA EFENDİ

1861 yılında Muğla'da doğmuştur. Kadızâde Yusuf Ziya Efendi'nin oğludur. Mahalle sıbyan ve rüşdiye mekteplerinde mevcut dersleri okuduktan sonra Hacı Muhammed Efendi'den ve Fatih Camii'nde Mehmed Neş'et Efendi'den ders görerek iki kıt'a icazetnâme⁸⁷ almıştır. Fatih Camii'nde Arapça dersleri vermiştir.

2 Nisan 1888 tarihinde maaş almaksızın Fetvahane Pusula Odası'na⁸⁸ girerek memuriyete başlamıştır. 12 Şubat 1889 tarihinde İbtidâî Hariç⁸⁹ İstanbul Müderrisliği'ne atanmış ve 13 Haziran 1890 tarihinde kendisine yüzyirmi kuruş maaş bağlanmıştır. 26 Ekim 1890 tarihinde maaşı kesilerek, tekrar Fetva Odası'nda işe başlamıştır. 20 Şubat 1891 tarihinde yüzkırk kuruş maaş ve elde edilen gelirden otuzdokuzda bir hisse (sehm) almak koşuluyla Fetvahane İ'lâmât Odası⁹⁰ Mukayyidi Salisliği'ne atanmıştır. 29 Nisan 1891 tarihinden itibaren de yüz kuruş maaş ve elde edilen gelirden üçte bir hisse almak koşuluyla İstinaf Odası Mukayyidi Muavin-i Saniliği'ne tayin olunmuştur. Kendisine 13 Mayıs 1889 tarihinden itibaren yetmişaltı, 13 Eylül 1889 tarihinden itibaren doksanbeş, 22 Ekim 1892 tarihinden itibaren yüzotuzüç kuruş tarîk maaşı (resmî vazife harici maaş) tahsis edilmiştir.

Ali Rıza Efendi'nin ruûs maaşı 14 Mayıs 1894 tarihinde yüzyetmişbir kuruş iken, 13 Eylül 1894 tarihinde yapılan dört kuruş on paralık yetimlere ödenek tahsisi için kesintiden sonra yüzaltmışaltı kuruş otuz paraya indirilmiş ve memurluk maaşı yüzyetmişbeş kuruş yirmi para olarak belirlenmiştir. 13 Mayıs 1897 tarihinde müderrislik maaşı ikiyüzdört kuruş otuz paraya ve memurluk maaşı 23 Mart 1898 tarihinde ikiyüzelliüç kuruş yirmi paraya çıkarılmıştır. İlmî rütbesi 6 Temmuz 1898 tarihinde Hareket-i Hariç'e⁹¹ yükselmiştir. 13 Mart 1899 tarihinde müderrislik maaşı ikiyüzkırk kuruşa, 13 Mart 1900 tarihinde memurluk maaşı dört yüz dokuz kuruş

⁸⁷ İcâzetnâme; medrese tahsilini tamamlayanlara verilen bir tür mezuniyet belgesi. Pakalın, **a.g.e.** , C.II, s. 19.

⁸⁸ Fetvahane Pusula Odası; Şeyhülislâm Dairesi'nde bulunan fetvahanenin üç kaleminden birinin adıdır. Burada fetva isteyenlerin talepleri yazılır, daha sonra fetvayı talep eden kişi fetva odasına müracaatla istediği fetvayı alırdı. Pakalın, **a.g.e.** , C.II, s. 782.

⁸⁹ İbtidâî Hariç; medreselerdeki üç tahsil derecesinin ilk basamağıdır. Pakalın , **a.g.e.** , C. II, s. 15.

⁹⁰ Fetvahane İ'lâmât Odası; Şeyhülislâm Dairesi'nde bulunan fetvahanenin kadı tarafından verilen îamları incelemekle görevli kalemlerinden biri. Pakalın, **a.g.e.** , C. II, s. 51.

⁹¹ Hareket-i hariç; Medreselerdeki üç tahsil derecesinin ikinci basamağıdır. Pakalın , **a.g.e.** , C. II, s. 15.

on paraya çıkarılmıştır. 13 Ağustos 1900 tarihinde müderrislik maaşı ikiyüzseksenbir kuruşa, 19 Ağustos 1900 tarihinde memurluk maaşı dörtyüzyirmibirbuçuk kuruşa çıkarılmıştır. Maaşına yapılan zamlar Fetvahane Sicil Şubesi vukuat pusulasında belirtilmiştir⁹².

⁹² **BOA, DH.SAİD**, no. 71, s. 315. Sadık Albayrak, İstanbul Müftülüğü'nün Şer'î Siciller Arşivi'nin Bâb-ı Fetvâ Kalemi'ndeki evraklardan yararlanarak hazırladığı eserinde Ali Rıza Efendi'den bahsetmiştir. Araştırmacı bizim Sicill-i Ahvâl kayıtlarından yararlanarak ana metinde verdiğimiz bilgilerden farklı olarak Ali Rıza Efendi hakkında şu bilgileri vermiştir. Ali Rıza Efendi'nin lakabı Köseoğlu'dur. Muğla'nın Balı Hoca Mahallesi'nde doğmuştur. 1915 yılında Dârü'l-Hilâfetü'l-Aliyye Medresesi Hanefî Fıkhî Müderrisliği'ne, tayin olunmuştur. Bir sene sonra Sahn Medresesi'nde, 1917 yılında Süleymaniye Medresesi'nde (Medresetü'l-Mütehassısîn) *İşbah* ve *Hidaye*, Medresetü'l-Kuzât'da da *Dürrer* okutmuştur. İlmî hizmeti yanında memuriyette 1912 yılında İ'lâmât-ı Şer'iyye Müdürlüğü'ne ve 1915 yılı Mart ayında Meclis-i Tetkikat-ı Şer'iyye Azalığı'na tayin olunmuştur. 1916 yılı Ağustos ayında Fetva Emni olmuştur. 1918 yılı Ağustos ayında aslı tayin edilinceye kadar Dârü'l-Hikmetü'l-İslâmiyye reis vekilliğine tayin olunmuştur. 1918 yılı Aralık ayında Huzur Dersleri Mukarrirliği'nde bulunmuş ve üç sene bu göreve devam etmiştir. Üçüncü rütbeden Mecidî Nişanı (bu nişan örneği için bkz. Ek 8.) ile taltif olunup, uhdesine Anadolu Kazaskerliği pâyesi de tevcih olunmuştur. Meşihat Teşkilâtı'nın kaldırılması ile açığa kalmış ve 1927'de emekli olmuştur. Bir ara hapsedilmişse de sonradan tahliye edilmiştir. Ömrünün son yıllarını İstanbul'da geçirmiş ve 31 Mart 1943 tarihinde vefat etmiştir. Sadık Albayrak, **Son Devir Osmanlı Ulemâsı**, C. I, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yay., İstanbul 1996, s. 364-365. Ali Rıza Haksess, eserinde Ali Rıza Efendi'nin babasını Yunus Efendi olarak, doğum tarihini de H. 1273 M. 1856 yılı olarak vermiştir. Fakat bu bilgiler Ali Rıza Efendi'nin bizzat kendisinin düzenlemiş olduğu hem Dahiliye Nezareti bünyesinde bulunan sicil kaydındaki bilgilerle, hem de İstanbul Müftülüğü'ndeki sicil kaydındaki bilgilerle çelişkiye düşmektedir. Bkz. Haksess, **a.g.e.**, s. 155. Kadızâde Yusuf Ziya Efendi oğlu Ali Rıza Efendi'nin resmi için bkz. Ek 6.

İBRAHİM EDHEM EFENDİ

1861 yılında Muğla'da doğmuştur. Kara Mollazâde Mehmed Sadık Efendi'nin⁹³ oğludur. Muğla Sıbyan Mektebi'nde mukaddime-i ulûm eğitimi görmüş, rüşdiyede mevcut dersleri tahsil ettikten sonra 6 Temmuz 1877 tarihli şehadetnâmeyi almıştır.

13 Nisan 1884-18 Ağustos 1885 tarihleri arasında üçyüz kuruş maaşla Aydın Vilayeti'ne bağlı Muğla Belediye Kitabeti'nde, 30 Temmuz 1887-12 Ağustos 1889 tarihleri arasında Köyceğiz Kazası Tahrîrat Kitabeti'nde çalışmıştır. 13 Ağustos 1889 tarihinde efrâd-ı redîfe⁹⁴ olarak silah altına alınmıştır. 26 Eylül 1890 tarihinde terhis edilerek çalıştığı memuriyete geri dönmüştür. Silah altında bulunduğu süre içerisinde yarım maaş ücret almıştır. 13 Ekim 1890 tarihinde istifa ederek görevinden ayrılmıştır. 5 Mart 1892 tarihinde kendisine Girit Madalyası⁹⁵ verilmiştir. 6 Ağustos 1895-28 Nisan 1896 tarihleri arasında dörtyüz kuruş maaşla geçici olarak Bozüyük Muvakkat Âşar Anbar Memuriyeti'nde, 14 Temmuz 1896-12 Mart 1897 tarihleri arasında üçyüzkırk kuruş, 25 Temmuz 1897-22 Şubat 1898 tarihleri arasında da ikiyüzbeş kuruş maaşla Mentеше Sancağı Muvakkat Âşar Anbar Memurluğu'nda bulunmuştur. 14 Ekim 1902 tarihinde üçyüzaltmış kuruş maaşla Köyceğiz Kazası Sandık Emaneti'ne atanmıştır.

Köyceğiz Kazası Mal Müdürlüğü ile, Mentеше Sancağı Muhasebeciliği'nden ve Aydın Vilayeti Defterdarlığı'ndan yazılan mülahazalara atfen Maliye Nezareti'nden İbrahim Edhem Efendi'nin bilgi ve becerisinin görevini yerine getirmeye yeterli olduğu bildirilmiştir.

İbrahim Edhem Efendi'nin Osmanlı Nüfus Tezkeresi, mektep şehadetnâmesi, Girit Madalyası beratı, memuriyet hizmetleri, maaş miktarları, çalıştığı işlerden

⁹³ İbrahim Edhem Efendi'nin babasının adı ve lakabı sekizinci sırada bahsettiğimiz Ömer Azmi Efendi'nin babasının adı ve lakabıyla aynıdır. Bu iki şahsın kardeş olma ihtimali söz konusudur. Ancak Muğla Nüfus Müdürlüğü Arşivi'nde Ömer Azmi Efendi'nin nüfus bilgilerine ulaşılmasına rağmen, İbrahim Edhem Efendi'nin nüfus bilgilerine ulaşılabilmesi, bu iki şahsın kardeş olduğu hakkında net bir bilgiye sahip olunamamasına neden olmuştur.

⁹⁴ Efrâd-ı redife; Osmanlı ordusunda nizamiye hizmetini bitiren erlere denir. Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Ankara 1999, s. 206.

⁹⁵ Girit Madalyası; İki 1868 yılında Abdülaziz, ikincisi 1890 yılında II. Abdülhamid'in emriyle ihdas olunmuş, altın veya gümüş madalyalar. Sertoğlu, **a.g.e.**, s. 124, 205. Girit Madalyası örneği için bkz Ek 10.

zimmetinde bir şey bulunmadığı çalıştığı kurumların üst makamlarınca incelenmiş, Muhasebe-i Umûmîyye-i Maliye'nin 18 Ekim 1903 tarihli ilm ü haberiyle birlikte asıl terceme-i hâl belgesine eklenmiştir.

İbrahim Edhem Efendi'nin görev süresinin dolması nedeniyle 1 Ocak 1905 tarihinde Köyceğiz Kazası Sandık Emaneti'nden ayrıldığı, Aydın Vilayeti Defterdarlığı'nın 13 Ocak 1905 tarihli tahrîratına atfen Maliye Sicil Şubesi'nin 1 Nisan 1905 tarihli vukuat pusulasında bildirilmiştir. (11 Haziran 1906)

İbrahim Edhem Efendi'nin 2 Temmuz 1906 tarihinde aynı maaşla yine Köyceğiz Kazası Sandık Emaneti'ne tayin olunduğu ve birinci defa bulunduğu sandık emniyeti görevinden zimmetinde bir şey bulunmadığı Aydın Vilayeti Meclis-i İdaresi'nin 10 Aralık 1906 tarihli mazbatasına atfen Maliye Sicil Şubesi'nin 1 Nisan 1905 tarihli vukuat pusulasında bildirilmiştir⁹⁶.

⁹⁶ BOA, DH.SAİD, no. 129, s. 87.

HACI ABDURRAHİM EFENDİ OĞLU MUSTAFA HAMDİ EFENDİ

1861 yılında Muğla'da doğmuştur. Hacı Abdurrahim Efendi'nin oğludur. Terceme-i hâlinde Muğla Kasabası Mekteb-i İbtidâîsi'nde⁹⁷ mukaddime-i ulûm-u diniyye eğitimi gördüğü, Kurşunlu Medresesi Müderrisleri'nden Hacı Mehmed Efendi'den Arapça dilbilgisi (sarf ü nahv), mantık, fıkıh-ı şerif ve şerh-i akâid eğitimi aldığı belirtilmiştir.

14 Nisan 1880 tarihinde üçyüz kuruş maaşla Menteşe Sancağı Bidayet Mahkemesi Zabıt Kitabeti'ne memur olarak atanmış, bu görevden 13 Nisan 1884 tarihinde istifa ederek ayrılmıştır. 13 Aralık 1889 tarihinde dörtyüz kuruş maaşla Menteşe Livâsı Ziraat Bankası Şube Kitabeti'ne⁹⁸, 13 Nisan 1894 tarihinde de dörtyüzelli kuruş maaşla aynı şubede memur muavinliğine atanmıştır.

Menteşe Sancağı Mutasarrıflığı'ndan yazılan mülahazada “Mustafa Hamdi Efendi'nin terceme-i hâl kağıdının usûlüne uygun düzenlendiği Menteşe Livâsı Ziraat Bankası Şube-i Memurîni'nin şerhinden anlaşılmıştır” denilmektedir. Ziraat Bankası İdare-i Umumî'si dahi Mustafa Hamdi Efendi'nin görevine devam ettiğini yazı ile bildirmiştir.

Osmanlı Nüfus Tezkeresi onaylı sûreti, memuriyet hizmetleri ve maaş miktarlarını gösterir belgeler Sicill-i Ahvâl Şubesi'nde mahfuzdur (27 Haziran 1906)⁹⁹.

⁹⁷ Mekteb-i İbtidâî; Tanzimatçılar tarafından eskiye dokunmadan yenisini yapmak siyaseti çerçevesinde 1863'lerde sıbyan okulları seviyesinde açılan yeni okullardır. Sıbyan mektepleri usûl-i atika adı verilen eski tarzda eğitim verirken, ibtidâî mektepler usûl-i cedide adı verilen yeni tarzda eğitim vermektedir. Bunun sonucunda ilköğretimde ikilik ortaya çıkmıştır. 1882 yılından sonra Maarif Nezareti bu ikiliği ortadan kaldırmak amacıyla ilköğretimde ağırlığı iptidai mekteplere kaydırmaya başlamıştır. Kodaman, **a.g.m.**, s. 465.

⁹⁸ Mustafa Hamdi Efendi'nin Muğla Ziraat Bankası'nda katip olarak göreve başladığı tarih aynı zamanda bankanın sancaktaki ilk yılıdır. Bu banka sancak merkezi olan Muğla'da 8 personeli ile hizmet vermektedir. Cantürk, **a.g.t.**, s. 99.

⁹⁹ **BOA, DH.SAİD**, no. 130, s. 203.

AHMED EFENDİ OĞLU MEHMED TAHİR EFENDİ

1862 yılında Muğla'da doğmuştur. Muğla Bidayet Mahkemesi Zabıt Katibi Ahmed Efendi'nin oğludur. Terceme-i hâlinde Muğla Kasabası Sıbyan Mektebi'nde mukaddime-i ulûm okuduğu, rüşdiye mektebinde de mevcut dersleri tahsil ettiği, ancak adına kur'a isabet etmesi nedeniyle askere alındığı için şehadetnâme alamadığı belirtilmiştir.

7 Mart 1884 tarihinde askere alınmış burada katib-i muavin ü serçavuşluk (başçavuş katip muavinliği) rütbesine kadar yükselmiştir. 19 Eylül 1888 tarihinde müstebdelen (yerine başka birinin askere alınması) askerlik görevini tamamlamış ve 13 Aralık 1890 tarihinde yüzyirmi kuruş maaşla Menteşe Sancağı Muhasebe Kitabeti'ne tayin olunmuştur. 19 Şubat 1893 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla Muğla Kazası Vergi Kitabeti refâkatine, ardından 14 Mart 1895 tarihinde üçyüz kuruş maaşla Menteşe Livâsı Muhasebe Kitabeti'ne terfî etmiştir. Son olarak dörtyüz kuruş maaşla Muğla Kazası Vergi Kitabeti'ne tayin olunduğu için 18 Temmuz 1906 tarihinde Muhasebe Kitabeti görevinden ayrılmış ve 24 Temmuz 1906 tarihinde Vergi Kitabeti'nde vazifesine başlamıştır.

Çalıştığı kurumların üst makamlarınca yazılan mülahazaya atfen Maliye Nezareti'nden bilgi ve becerisinin görevini yerine getirmeye yeterli olduğu bildirilmiştir.

Mehmed Tahir Efendi'nin Osmanlı Nüfus Tezkeresi, memuriyet hizmetleri, maaş ve ücret miktarları, adı geçen hizmetlerde zimmetinde bir şey bulunmadığı çalıştığı kurumların üst makamlarınca verilen mazbata ve pusulalarda belirtilmiştir. Bu belgeler, asıl terceme-i hâl belgesi ile birlikte şubece mahfuzdur (11 Ağustos 1908)¹⁰⁰.

¹⁰⁰ BOA, DH.SAİD, no. 157, s. 31.

TAHİR EFENDİ

1863 yılında Muğla'da doğmuştur¹⁰¹. Bekir Efendi'nin oğludur. Muğla Kasabası İbtidâî ve Rüşdî Mektepleri'nde mukaddime-i ulûm tahsili görmüşse de şhadetnâme almamıştır. Daha sonra bir müddet medreseye devam ederek Ulûm-u Arabî eğitimi almıştır. Arapça ve Farsça dillerine âşinadır.

24 Mayıs 1893 tarihinde ikiyüz kuruş maaşla Menteşe Mekteb-i İdâdîsi¹⁰² Mubassırlığı'na¹⁰³ atanmış, 13 Mart 1897 tarihinde bu işte çalışırken yapılan düzenleme ile maaşı yüz kırk kuruşa indirilmiştir.

Muğla Mekteb-i İdâdîsi Müdüriyeti'nce Tahir Efendi'nin terceme-i hâl belgesinde verdiği bilgiler tasdik edilmiş ve Maarif Nazırı Zühdü Paşa tarafından bu tasdik onaylanmıştır.

Tahir Efendi'nin göreve atanması ve maaş miktarı Aydın Vilayeti Maarif Müdürlüğü'nün 27 Aralık 1897 tarihli ve ikiyüzdoksanbeş numaralı yazısından anlaşılmıştır. Osmanlı Nüfus Tezkeresi onaylı sûreti asıl terceme-i hâl belgesine eklenmiş olarak şubede mahfuzdur (13 Haziran 1906)¹⁰⁴.

¹⁰¹ Tahir Efendi nüfus kaydındaki bilgilere göre 1863 yılında Muğla'da doğmuştur. Nüfusu Cami Kebir Mahallesi'ne kayıtlıdır. Babası Muğla Müftüsü Bekir Efendi'dir. İsim hanesinde "ölü" ibaresi yer aldığı için annesinin ismi bilinmemektedir. Feriştah isminde bir eşi, Ali Rıza ve Kâzım isimlerinde iki oğlu bulunmaktadır. Soyadı kanunu sonrası Korkmaz soyadını almışlardır. 4 Ağustos 1931 tarihinde vefat etmiştir. **MNA**, Cilt 2, Hane 28, Sıra 1. Tahir Efendi'nin babası Müftü Bekir Efendi hakkında geniş bilgi için bkz. Hakses, **a.g.e.**, s. 125-126.

¹⁰² Mekteb-i İdâdî; Rüşdiyelerden mezun olan Müslim ve Gayr-i Müslim çocukların bir arada öğretim yaptıkları, ilki maddi imkansızlıklar ve öğretmen yokluğu sebebiyle 1873 yılında açılan günümüzdeki lise dengi okullardır. Kodaman, **a.g.m.**, s. 468-469. Muğla'da ilk idâdî beş yıllık gündüzlü idâdîler kategorisinde 1892 yılında Konakaltı'nda Zorbazzâde Şerif Ağa'nın evinde kurulmuştur. İlhan Tekeli, "1923-1950 Döneminde Muğla'da olan Gelişmeler", **Tarih İçinde Muğla**, Derleyen: İlhan Tekeli, ODTÜ Mimarlık Fak. Yay. Ankara 1993, s. 161; Eroğlu, **a.g.e.**, s. 154.

¹⁰³ Mubassır; Osmanlı Devleti'nde mekteplerde talebenin inzibat işleri ile meşgul olan memur. Pakalın, **a.g.e.**, C. II, s. 560.

¹⁰⁴ **BOA, DH.SAİD**, no. 133, s. 261.

MEHMED SIDKI EFENDİ

1863 yılında Muğla'da doğmuştur¹⁰⁵. Hâfız Ali Efendi'nin oğludur. Terceme-i hâl belgesinde Muğla İbtidai ve Rüşdi Mektepleri'nde okuduğu belirtilmiştir.

13 Nisan 1881-12 Mart 1882 tarihleri arasında üçyüz kuruş maaşla Marmaris Kazası Rüsûm-u Sitte Memuriyeti'nde, 9 Mayıs 1882-18 Ağustos 1883 tarihleri arasında ikiyüzelli kuruş maaşla Marmaris Kazası'na bağlı Dadya¹⁰⁶ Nahiyesi Vergi Kitabeti'nde bulunmuştur. 19 Ağustos 1883-27 Mayıs 1884 tarihleri arasında üçyüzelli kuruş maaşla Marmaris Kazası Âşar İkinci Kitabeti'nde, 15 Haziran 1884-25 Ocak 1885 ve 13 Haziran 1885-12 Temmuz 1885 tarihleri arasında aylık dörtyüz kuruş maaşla Marmaris Kazası Âşar Anbar Memuriyeti'nde bulunmuştur. 13 Temmuz 1885-12 Temmuz 1886 tarihleri arasında beşyüz kuruş maaşla Marmaris Kazası Âşar Ser Kitabeti'nde, 10 Ekim 1886-22 Eylül 1890 tarihleri arasında aylık ikiyüz kuruş maaşla Marmaris Kazası Tahrîrat Kitabeti'nde bulunmuştur. 13 Mayıs 1887-4 Eylül 1887 tarihleri arasında doksan kuruş beşte bir oranlı maaşla Marmaris Kazası Mal Müdürü vekilliği yapmıştır. 23 Eylül 1890-27 Eylül 1893 tarihleri arasında ikiyüz kuruş maaşla Meğri Kazası Tahrîrat Kitabeti'nde bulunmuştur. 27 Eylül 1893-13 Aralık 1906 tarihleri arasında sırasıyla dörtyüz, dörtyüzyirmibeş ve dörtyüzelli kuruş maaşlarla Rodos Belediye Kitabet ve Sandık Emaneti'nde, 14 Şubat 1907-24 Ekim 1907 tarihleri arasında aylık dörtyüz kuruş maaşla Balkır Belediye Kitabeti'nde bulunmuştur. 24 Ekim 1907 tarihinde dörtyüz kuruş maaşla Rodos Nafia Komisyonu Kitabeti'ne tayin olunmuştur.

¹⁰⁵ Mehmed Sıdkı Efendi, nüfus kaydındaki bilgiye göre 1863 yılında Muğla'da doğmuştur. Hacı Rüstem Mahallesi'ne kayıtlıdır. Babası Halil oğlu Hâfız Ali, annesi Fatma Hanım'dır. Nuriye adlı bir eşi olup, bu eşinden Fatma Vefika adında bir kızı vardır. En son görevinin Menteşe Livâsı Muhasebe-i Hususiye Kâtipliği olduğu belirtilmektedir. Mehmed Sıdkı Efendi 28 Nisan 1929 tarihinde vefat etmiştir. Ailesi soyadı kanunu sonrası Çalt soyadını almıştır. *MNA*, Cilt 5, Hane 153, Sıra 1.

¹⁰⁶ Menteşe Sancağı'nın Marmaris Kazası'na bağlı nahiye olup, günümüzde Muğla'nın Datça ilçesidir. Akbayar, *a.g.e.*, s. 40.

Cezayir-i Bahr-ı Sefîd¹⁰⁷ Vilayeti ile, Ticaret ve Nafia Nezareti Turuk u Maâbir (yollar ve geçitler) Müdüriyeti'nden yazılan mülhazalarda Mehmed Sıdkı Efendi'nin Nafia Komisyonu Kitabete tasdik edilmiştir.

Mehmed Sıdkı Efendi'nin adı geçen nafia kitabetine tayinine kadar bulunduğu memuriyetlere tayini ve bunlardan ayrılış tarihleriyle, maaş miktarlarının kayıtlara uygun olduğu ve bu memuriyetlerden ayrılışının istifa, görev nakli ve memuriyetlerinin kaldırılması gibi nedenlerden meydana geldiği, bu memuriyetlerden dolayı zimmetinde bir şey bulunmadığı Marmaris Rüsûm-u Sitte Memuriyeti'nin 9 Nisan 1882 tarihli devir muhasebesi mazbatasıyla Meğri, Marmaris Kazaları ve Cezayir-i Bahr-ı Sefîd Vilayeti İdare Meclisleri'nin 9 Kasım 1893, 30 Haziran 1907 ve 10 Mart 1908 tarihli mazbatalarından anlaşılıp, adı geçen mazbataların tasdikli sûretleriyle, Osmanlı Nüfus Tezkeresi sûreti asıl terceme-i hâl varakası ile şubede mahfuzdur (22 Ağustos 1909).

Mehmed Sıdkı Efendi'nin 1 Kasım 1909 tarihinde mahallince icrâ kılınan tensikâtda sekizyüz kuruş maaşla Cezayir-i Bahr-ı Sefîd Vilayeti Nafia Kitabete'ne nakledildiği Nafia Sicil Şubesi'nin 2 Mayıs 1910 tarihli vukuat pusulasında belirtilmiştir¹⁰⁸.

¹⁰⁷ Ege Denizi'nin doğusundaki adalardan oluşan, eskiden Osmanlı Devleti'ne bağlı vilayettir. Bu vilayet, merkezi Rodos olmak üzere, Rodos, Sakız, Midilli ve Limni Adaları'ndan oluşuyordu. “*Cezayir-i Bahr-ı Sefîd*”, **İA**, C. III, s. 151.

¹⁰⁸ **BOA, DH.SAİD**, no. 165, s. 187.

TARAHYALIZÂDE HACI MEHMED ALİ AĞA OĞLU MEHMED EFENDİ

1863 yılında Muğla'da doğmuştur. Esnaftan Tarahyalızâde¹⁰⁹ Hacı Mehmed Ali Ağa'nın oğludur. Muğla Rüşdiye Mektebi'nde mebâdî-i ulûm ile Arapça ve Farsça eğitimi görmüşse de şehadetnâmesi yoktur.

1876 yılında ondört yaşındayken Menteşe Sancağı Defter-i Hâkânî Kalemî'ne mülâzemetle alınmıştır. 1877 yılı sonlarında dörtyüzelli kuruş maaşla Gökâbâd (Gökova) Nahiyesi Âşar Muaşşirliği'ne (âşar toplama memurluğu) tayin olunmuştur. 1878 yılı Temmuz ayında görevinin sona ermesi ile üçyüzelli kuruş maaşla Menteşe Heyet-i Seyyare-i Tahrîriye Onüçüncü Fırkası Mukayyid-i Evvelliği'ne, 1879 yılı Mart ayında dörtyüz kuruş maaşla adı geçen memuriyetin Onbirinci Fırka Muharrir-i Sâniligi'ne atanmıştır. 1879 yılı sonunda memuriyeti lağvedilmiştir. 1880 yılı Temmuz ayında sicil kağıdını düzenlediği sırada çalışmakta olduğu Menteşe Livâsı Defter-i Hâkânî İkinci Kitabeti'ne tayin olunmuştur. Memuriyeti sırasında herhangi bir suçlama nedeniyle hakkında soruşturma açılmamıştır.

Menteşe Mutasarrıflığı'ndan terceme-i hâl belgesine yazılan mülâhazada “sahib-i varakanın ehliyet ve gayreti mâlum ve meşhud olmakla tasdik kılınır” denilmiştir.

Vergi Emanet-i Aliyyesi'nin 19 Nisan 1883 tarihli zeylinde de “bâlâyâ yazılan mülâhazaya nazaran işbu terceme-i hâl varakası tasdik olunur” denilmiştir (29 Şubat 1884)¹¹⁰.

¹⁰⁹ Tarahya, Osmanlı idaresi döneminde Menteşe Sancağı'nın Marmaris Kazası'na bağlı nahiye olup, günümüzdeki adı Bozburun'dur. Akbayan, **a.g.e.**, s. 156.

¹¹⁰ **BOA, DH.SAİD**, no. 5, s. 965.

ÂZÂ HACI ABDÜRRAHİM AĞA OĞLU MUSTAFA HAMDİ EFENDİ

1863 yılında Muğla'da doğmuştur. Muğla Mahkemesi âzâsından Hacı Abdürrahim Ağa'nın oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddime-i ulûm eğitimi almış, özel hocalardan sarf ü nahv, mantık tahsili görmüş ve *Mesnevî-i Şerif*¹¹¹ okumuştur.

1879 yılı Mayıs ayında onaltı yaşındayken Muğla Bidayet Mahkemesi'ne¹¹² mülâzemetle alınmıştır. 30 Mayıs 1881 tarihinde üçyüz kuruş maaşla sicil kağıdını düzenlediği sırada çalışmakta olduğu Muğla Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Zabıt Kitabı'na tayin olunmuştur. Kayıt düzenleme tarihine kadar herhangi bir nedenle görevinden ayrılmamış, bir suçla itham olunmamış ve sorgulamaya alınmamıştır.

Muğla Bidayet Mahkemesi Reisi Fuad Efendi, Mustafa Hamdi Efendi'nin bilgi ve becerisinin görevini yerine getirmeye yeterli olduğunu yazı ile bildirmiştir. Aydın Vilayeti Adliye Müfettişi de Mustafa Hamdi Efendi'nin ahvâlini adı geçen reisin ifadesine atfen teyid etmiştir. Aydın Vilayeti Vali Vekili ve Adliye Nazırı Hasan Fehmi Paşa da yazılan mülâhazaları tasdik etmişlerdir (9 Ocak 1885)¹¹³.

¹¹¹ Her beyti başlı başına kafiyeli ve başından sonuna kadar aynı vezinde olan manzumelere verilen ad olup, genelde Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî tarafından kaleme alınan 6 ciltlik 26.000 beyitten oluşan Farsça eser hakkında kullanılır tâbirdir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmed Ateş, "*Mesnevî*", **İA**, C. VIII, s. 127-133.

¹¹² Muğla Bidayet Mahkemesi'ne mülâzım olarak alınmasında mahkeme âzâsı olan babasının etkisinin olma ihtimali vardır.

¹¹³ **BOA, DH.SAİD**, no. 8, s. 309.

SADIK EFENDİ

1864 yılında Muğla'da doğmuştur. Ahîler Sülalesi'nden Mehmed Emin Ağa'nın oğludur. Terceme-i hâlinde sıbyan mektebinde mukaddime-i ulûm eğitimi gördüğü, Muğla Rüşdiye Mektebi'nde öğrenimi zorunlu derslerin tahsilini gördükten sonra şehadetnâme aldığı belirtilmiştir.

13 Temmuz 1878 tarihinde ondört yaşındayken Mentеше Sancağı Muhasebe Kalemi'ne mülâzım olarak girmiştir. 13 Haziran 1879 tarihinde yirmi kuruş maaşla adı geçen kalemin masraf mukayyidi refikliğine (yardımcılık) tayin olunmuştur. 13 Temmuz 1881 tarihinde yüz kuruş maaşla yine aynı kalemin varidât mukayyidi refakatine atanmıştır. 27 Ocak 1884 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla Mentеше Livâsı dahilindeki Ula Nahiyesi Tahrîr-i Vergi Kitabeti'ne nakledilmiştir.

Sicil kağıdını düzenlediği tarihe kadar hakkında bir şikayetle sorgulamaya alınmamıştır. Mentеше Sancağı Muhasebe Kalemi Varidât Mukayyidliği Refakati'nden ayrılırken almış olduğu tahsinnâmenin (takdirnâme) onaylı sûreti terceme-i hâl varakasına eklenmiştir.

Mentеше Tahrîr-i Vergi Memuriyeti'nden yazılan mülâhazada Sadık Efendi'nin belirtilen işlerde görevini yerine getirmeye muktedir olduğu tasdik edilmiştir. Bu mülâhazaya atfen Vergi Emanet-i Celîlesi'nden gönderilen 2 Aralık 1885 tarihli mütalâda sicil kağıdının içeriği teyid edilmiştir (29 Kasım 1886)¹¹⁴.

¹¹⁴ BOA, DH.SAİD, no. 12, s. 421.

HASAN HULKİ EFENDİ

1864 yılında Muğla'da doğmuştur. Esnaftan Hâfız Hacı Mehmed Efendi'nin oğludur. Sıbyan mekteplerinde ulûm-u ibtidaîyye tahsili görmüş, Muğla Kasabası Rüşdiye Mektebi'nde Arapça'dan nahva (sentaks), Farsça'dan *Gülîstan*'a kadar dil eğitimi ve bir miktar coğrafya ve hesap dersleri almıştır. Terceme-i hâlinde rüşdiye mektebinden almış olduğu şehadetnâmesini hata ile kaybettiği belirtilmiştir.

Bir müddet Menteşe Sancağı Muhasebe Kalemi'ne mülâzemetle devam ettikten sonra 3 Ocak 1884 tarihinde altmış kuruş maaşla Menteşe Livâsı Tahrîrat Kalemi Mübeyyizliği'ne tayin olunmuştur. 9 Aralık 1885 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla Menteşe Livâsı Hapishane Kitabeti'ne, 15 Nisan 1895 tarihinde aynı miktar maaşla Muğla Kazası Vergi Kitabeti refakatine atanmıştır. 1 Mayıs 1897 tarihinde efrâd-ı redîfeden (ihtiyat askeri) olması nedeniyle silah altına alınmış ve 25 Mayıs 1897 tarihinde kendisine Yunan muharebe madalyası¹¹⁵ verilmiştir. 22 Mayıs 1898 tarihinde terhis edilerek Muğla'ya dönmüş ve Vergi Kitabeti refakati görevine başlamıştır. Silah altında bulunduğu süre içerisinde kendisine maaşının yarısı verilmiştir. 20 Kasım 1899 tarihinde dört yüz kuruş maaşla Menteşe Sancağı Vergi Kitabeti'ne¹¹⁶ terfi etmiştir.

Menteşe Livâsı Muhasebeciliği, Menteşe Mutasarrıflığı ve Mâ Tahrîr-i Vergi Genel İdaresi'nden yazılan mülâhazalara dayanılarak Maliye Nezareti'nden bilgi ve becerisinin vazifesini yerine getirmeye yeterli olduğu bildirilmiştir.

Hasan Hulki Efendi'nin Osmanlı Nüfus Tezkeresi, redîf tezkeresi, memuriyet hizmetleri, maaş miktarları, görevlerinden ayrılış sebepleri, bu görevlerde zimmeti ve ilişiği bulunmadığını gösterir belge ile Yunan Madalyası berâtı asıl terceme-i hâl belgesi ile şubece mahfuzdur (25 Aralık 1903)¹¹⁷.

¹¹⁵ 1896 yılında gümüşten yapılmış Yunan muharebe madalyası. Sertoğlu. **a.g.e.**, s. 205. Yunan Muharebe Madalyası örneği için bkz Ek 11.

¹¹⁶ H. 1317, M. 1899 yılı Aydın Vilayeti Salnâmesi'nde 1899 yılında Muğla Vergi idaresinde üç kişinin görev yapmakta olduğu belirtilmiştir. Sevgi Aktüre, "19. Yüzyılda Muğla", **Tarih İçinde Muğla**, Der. İlhan Tekeli, s. 79.

¹¹⁷ **BOA, DH.SAİD**, no. 111, s. 177.

HASAN TEVFİK EFENDİ

1866 yılında Muğla'da doğmuştur. Tüccardan Topçu Ömer Efendi'nin oğludur. Terceme-i hâlinde Muğla Kasabası Sıbyan Mektebi'nde malumât-ı ibtidaîyyeyi, rüşdiye mektebinde mevcut dersleri tahsil ettiği, medresede bir miktar Arapça ve Farsça eğitimi aldıktan sonra İzmir Mekteb-i İdadî-i Mülkîyesi'ne girdiği ve burada tahsilini tamamlayarak 4 Temmuz 1889 tarihinde âlâ (pekiyi) derecede mülâzemet rûusu¹¹⁸ aldığı belirtilmiştir. Menteşe Sancağı Ziraat Bankası Şube Memuriyeti'nden gönderilen yazıda Hasan Tevfik Efendi'nin rüşdiye mektebi şhadetnâmesini kaybettiği ve kaydı bulunamadığı için ikinci bir nüshasının temininin mümkün olmadığı bildirilmiştir. Ayrıca terceme-i hâlinde Rumca ve Fransızca'ya âşina olduğu belirtilmiştir.

1882 yılı Ocak ayında mülâzemetle Menteşe Sancağı Bidayet Mahkemesi Hukuk Kalemi'ne¹¹⁹ girmiş, daha sonra yine mülâzemetle Aydın Vilayeti Âşar Müdüriyet ve Nezareti Kalemi ve Kosova Vilayeti Muhasebe Kalemi'nde çalışmıştır. 1890 yılında ikibin kuruş ücret-i maktû ile Üsküp¹²⁰ Kazası Ağnam Baş Memuriyeti'ne atanmış ve görev süresini tamamlayarak bu görevden ayrılmıştır. 2 Aralık 1890 tarihinde Üsküp Sancağı Ziraat Bankası Şubesi Kitabeti'ne tayin olunmuş ve 26 Şubat 1891 tarihinde vazifesine ek olarak üçyüz kuruş maaşla bulunduğu yerleşim yerinin idâdî mektebi hendese (geometri) muallimliğine atanmıştır. 12 Eylül 1891 tarihinde belirtilen muallimlik görevini bırakmıştır. 13 Kasım 1891 tarihinde sekizyüz kuruş maaşla Serfiçe¹²¹ Sancağı Ziraat Bankası Şubesi memuriyetine atanmış, 13 Şubat 1893 tarihinde ikibin kuruş maaşla Ziraat Bankası Müfettişliği'ne terfi etmiştir. 25 Nisan 1893 tarihinde aynı miktar maaşla İzmir Sancağı Ziraat Bankası Şubesi memur vekilliğine nakledilmiş, vekaleti sırasında müfettişlik görevini gerektiği gibi yerine getiremediği anlaşıl原因 olarak 24 Şubat 1894 tarihinde daha uygun bir şube memuriyetinde görevlendirilmek üzere

¹¹⁸ Mülâzemet rûusu; yüksek okulda yedi seneden ibaret olan mülazimlik müddetini dolduranların rûus imtihanına girerek, başarılı oldukları takdirde aldıkları bir çeşit müderrislik sertifikasıdır. Pakalın, **a.g.e.**, C. II, s. 612.

¹¹⁹ Hukuk Kalemi; işlerinin yoğunluğu sebebi ile hukuk ve ceza dairelerine ayrılan livâ merkezlerindeki bidayet mahkemelerinden hukuk dairesinin yazı işlerine bakan memuriyet. İkinci, **a.g.e.**, s. 206, 208.

¹²⁰ Üsküp; Rumeli Vilayeti'ne bağlı sancak. Akbayar, **a.g.e.**, s. 165.

¹²¹ Serfiçe; Rumeli'de Manastır Vilayeti'ne bağlı sancak merkezi, Akbayar, **a.g.e.**, s. 143.

müfettişlikten azledilmiştir. 26 Şubat 1895-12 Eylül 1895 tarihleri arasında ikiyüz kuruş maaşla Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti Muhasebe Kalemi İstanbul Kitabeti refakatinde bulunmuş, istifa ile bu görevden ayrıldıktan sonra 13 Eylül 1895 tarihinde binyüz kuruş maaşla Sivas Ziraat Bankası Şubesi memuriyetine tayin olunmuştur. Görevine devam ettiği sırada binikiyüz kuruş maaşla Üsküp Sancağı Ziraat Bankası memuriyetine atanması nedeniyle 12 Mayıs 1896 tarihinde Sivas'taki işinden ayrılmak durumunda kalmıştır. 22 Haziran 1896 tarihinde Üsküp'teki görevine başlamıştır. Bilgi ve becerisinin işleri yoğun olan bir şubede görev yapmaya yeterli olmadığı teftiş sırasında ortaya çıkınca, işi daha hafif olan diğer bir şube memuriyetine tayin edilmek üzere 13 Şubat 1897 tarihinde azledilmiştir.

Üsküp Ziraat Bankası Şubesi Kitabeti'nde iken terceme-i hâl belgesine Kosova Vilayeti Valiliği'nden yazılan mülahazada Hasan Tevfik Efendi'nin memurluk görevini yerine getirmeye yetkin bir kişi olduğu belirtilmiştir. Ziraat Bankası İdare-i Umûmiyyesi'nden de belirtilen müddetler zarfında Ziraat Bankası Şubelerinde çalıştığı tasdik edilmiştir.

Geçmişteki görevlerinde çalışma sürelerini, maaş miktarlarını, bu görevlerden ayrılış sebeplerini ve zimmetinde bir şey bulunmadığını bildiren belgelerle, mülâzemet rûsu ve Osmanlı Nüfus Tezkeresi'nin onaylı sûretleri asıl terceme-i hâl belgesi ile şubece mahfuzdur. (4 Temmuz 1906)

Hasan Tevfik Efendi 5 Nisan 1900 tarihinde binikiyüz kuruş maaşla Kastamonu Ziraat Bankası Şubesi memuriyetine tayin olunmuştur. 27 Kasım 1902 tarihinde aynı miktar maaşla Midilli Ziraat Bankası Şubesi memuriyetine nakledilmiştir. Daha sonra bin kuruş maaşla Menteşe Ziraat Bankası Şubesi memuriyetine atanmışsa da bu görevdeki başarısızlığı nedeniyle 6 Ocak 1909 tarihinde açığa alınmıştır. Geçmişteki işlerinden zimmetinde bir şey bulunmadığı 14 Eylül 1911 tarihli vukuat pusulasında belirtilmiştir.

Hasan Tevfik Efendi 23 Haziran 1909 tarihinde bin kuruş maaşla Üçüncü Daire-i Vakfiyye müdür muavinliğine tayin olunmuştur. 14 Eylül 1909 tarihinde icrâ kılınan tensikâta ikibin kuruş maaşla Evkaf-ı Humâyûn Ser Veznedarlığı'na

nakledildiği Evkaf Sicil Şubesi'nin 26 Ekim 1911 tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir (5 Temmuz 1913)¹²².

¹²² **BOA, DH.SAİD**, no. 138, s. 133. Hasan Tevfik Efendi'ye ait sicill-i ahvâl belgesi için bkz. Ek 4.

NECİB NİYAZİ EFENDİ

1867 yılı Kasım ayında Muğla'da doğmuştur. Muğla Mevlevîhanesi Postnişîni¹²³ Hacı Mehmed Efendi'nin oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddimât-ı ulûm-u diniyye, Muğla Rüşdiyesi'nde de Arapça, Farsça, fenn-i hesab (hesap bilimi) ve coğrafya eğitimi görmüştür.

1881 yılında onbeş yaşında iken mülâzemetle Mentеше Sancağı Muhasebe Kalemi'ne girmiş, 19 Kasım 1883 tarihinde kırk kuruş maaşla Tahrîrat Kalemi Mübeyyizliği'ne atanmıştır. Maaşı 6 Ocak 1884 tarihinde altmış kuruşa, 12 Mayıs 1884 tarihinde yetmiş kuruşa, 13 Ocak 1885 tarihinde doksan kuruşa ve 13 Ekim 1887 tarihinde yüz kuruşa çıkarılmıştır. 13 Temmuz 1889 tarihinde üçyüz kuruş maaşla Muğla Kazası Emanet-i Âşar İdaresi Kâtib-i Sâniligi'ne tayin olunmuş, 11 Mart 1890 tarihinde memuriyetinin lağvı nedeniyle 14 Temmuz 1890 tarihinde ikiyüz kuruş maaşla Muğla Kazası Belediye Meclisi Kitabeti'ne getirilmiştir. 5 Mart 1892 tarihinde iki aylık izin müddetiyle İstanbul'a gitmiş, belirtilen süre zarfında işlerini görüp neticelendiremediği için izin süresi sona erdiği halde talebi üzerine kendisine iki ay daha izin verilmiştir. 5 Temmuz 1892 tarihinde ikinci izin süresi de dolmuş, ancak memuriyetine geri dönmeyeceğini bildirmesi üzerine yerine başka birisi tayin olunarak kendisi açığa alınmıştır. 13 Ağustos 1892 tarihinde üçyüz kuruş muvakkit maaşla İzmir Merkezî Posta Seyyar Memuriyeti'ne alınmıştır.

Menteşe Sancağı Tahrîrat Kalemi'ndeki görevi hakkında istenen bilgi Aydın Vilayeti'nin 10 Temmuz 1892 tarih ve ellibeş numaralı cevap yazısında onaylanmıştır. Rüşdiye mektebi şهادetnâmesi sûreti asıl terceme-i hâl belgesi ile şubece mahfuzdur.

Aydın Telgraf ve Posta Baş Müdüriyeti'nden yazılan mütâlaada ehliyetinin yapmakta olduğu işe yeterliliği tasdik olunmuş ve Telgraf ve Posta Nezareti'nden terceme-i hâl içeriğinin kendisi hakkında yapılan soruşturma kayıtlarında yazılanlara uygun olduğu bildirilmiştir. Necib Niyazi Efendi'nin belirtilen telgraf ve posta memuriyeti muhasebe kayıtlarına uygundur. (22 Ocak 1895)

¹²³ Postnişîni; dergahın şeyhi hakkında kullanılır tâbirdir. Şemseddin Sami, **Kâmus-ı Türkî**, İstanbul 1989, s. 361.

Necib Niyazi Efendi 13 Ocak 1893 tarihinde beşyüz kuruş maaşla terfî sûretiyle Aydın Vilayeti Telgraf ve Posta Baş Müdüriyeti Kitabeti'ne naklolunmuştur. Maaşı 13 Ağustos 1894 tarihinde yediyüz kuruşa çıkarılmıştır. Görevini iyi bir şekilde yerine getirdiği için kendisine 5 Şubat 1895 tarihinde rütbe-i rabi' (dördüncü rütbe) tevcih buyrulmuştur¹²⁴. 12 Şubat 1896 tarihinde almakta olduğu maaşla Telgraf ve Posta Nezareti Meclis Kalemi Müsevvid ve Makâmât-ı Aliyye'ye (üst makamlar) yazılan mazerât mübeyyizliğine naklolunduğu Telgraf ve Posta Sicil Şubesi'nin 7 Nisan 1897 tarihli vukuat pusulasından anlaşılmıştır. Maaşı 13 Mart 1897 tarihinde tecil yoluyla onda bir oranında azaltılarak altıyüzotuz kuruşa düşürülmüştür. Kendisine 8 Ekim 1897 tarihinde görevindeki başarısı ve gayretinden dolayı terfian rütbe-i salise (üçüncü rütbe) tevcih buyrulmuştur.

Necib Niyazi Efendi'nin maaşının tecil yoluyla yediyüz kuruştan altıyüzotuz kuruşa indirildiği bildirilmişse de, maaşının tecil öncesi 16 Şubat 1897 tarihinde yediyüzelli kuruşa çıkarıldıktan sonra 13 Mart 1897 tarihinde onda bir oranında azaltmayla altıyüzyetmişbeş kuruşa indirildiği Telgraf ve Posta Sicil Şubesi'nin 17 Nisan 1897 tarihli vukuat pusulasında belirtilmiş ve tashihen tenzilât yapılmıştır. 20 Kasım 1898 tarihinde maaşının yeniden yediyüzelli kuruşa çıkarıldığı adı geçen şubenin 10 Mayıs 1900 tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir. 13 Aralık 1899 tarihinde maaşının sekizyüz kuruşa çıkarıldığı yine adı geçen şubenin 12 Temmuz 1900 tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir. Necib Niyazi Efendi'ye memuriyetindeki başarı ve gayreti sebebiyle 5 Nisan 1901 tarihinde terfian rütbe-i sâniye sınıf-ı sâni (ikinci rütbenin ikinci sınıfı) tevcih buyrulmuştur.

29 Haziran 1900 tarihinde binikiyüz kuruş maaşla Telgraf ve Posta Nezareti bünyesinde bulunan Posta Komisyonu Baş Kitabeti'ne terfian nakledildiği Telgraf ve Posta Sicil Şubesi'nin 26 Aralık 1900 tarihli vukuat pusulasında bildirilmiştir. Kendisine 4 Kasım 1903 tarihinde nikelden mamul Hamidiye-Hicaz Demiryolu Madalyası¹²⁵ ihsan buyrulduğu ve 30 Aralık 1903 tarihinde Telgraf ve Posta Nezareti

¹²⁴ Rütbe-i rabi'; mülkîye rütbelerinden birisi olup, bu sıralamada sekizinci sırada yer alır. Bkz. Pakalın, **a.g.e.**, C. III, s. 68-71.

¹²⁵ Hamidiye-Hicaz Demiryolu Madalyası; ilk olarak 1900 yılında ihdas olunmuş altın, gümüş ve bakır-nikel karışımı türleri bulunan madalyadır. Sertoğlu, **a.g.e.**, s. 205. Bu madalya hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Edhem Eldem, **İftihar ve İmtiyaz Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi**, Osmanlı

Müsteşarlığı Türkçe Baş Kitabı'ne nakledildiği 17 Ekim 1906 tarihli vukat pusulasında beyan edilmiştir.

Necib Niyazi Efendi, Menteşe Sancağı Tahrîrat Kalemi Mübeyyizliği'ndeki görevini iyi bir şekilde yerine getirmiş ve Muğla Âşar İdaresi İkinci Katipliği'nde yararlı hizmetlerde bulunmuştur. Muğla Belediye Meclisi Kitabı'nde çalıştığı sırada belediyenin düzensiz bir halde olan kayıt ve hesap işlerinin incelenmesinde ve ıslahında gayret sarf etmiştir. Memuriyeti zamanında belediye hesaplarının düzenli tutulduğu ve yazı işlerini de gereği gibi yürüttüğü görülmüştür. Aydın Telgraf ve Posta Baş Müdüriyeti Kitabı'nde bulunduğu sırada karşılaştığı sorunların çözülmesindeki kararlılığı ve başarısı takdir edilmiştir. Memuriyeti ile ilgili zimmetinde bir şey bulunmadığı, görevleri sırasında sorumluluğunu yerine getirme ve sadâkate aşırı derecede hassas davrandığı görev yaptığı yerlerin idare meclislerinin yazılarından anlaşılmıştır. Ayrıca 14 Ocak 1908 tarihinde Üçüncü Rütbeden Mecidiye Nişan-ı Zîşânı'yla¹²⁶ taltif edildiği şubeden gönderilen berat-ı humâyûndan anlaşılmıştır. 26 Eylül 1909 tarihinde yapılan tensikatta binbeşyüz kuruş maaşla Posta Nezareti Mesalihi Kalemi Mübeyyizliği'ne ve 15 Mart 1912 tarihinde teşkilat maaşıyla Memuriyet ve Sicil Müdüriyeti Mübeyyizliği'ne nakil edilmiş ve terfi almıştır. Posta Mesalihi Kalemi Mübeyyizliği yaptığı sırada da vazifesini en iyi şekilde yerine getirmesinin memnuniyet verici ve ödüllendirmeye lâyık olduğu 23 Mart 1913 tarihli vukat pusulasında belirtilmiştir (3 Kasım 1913)¹²⁷.

Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul 2004, s. 320-321, 328-329. Hamidiye-Hicaz Demiryolu Madalyası örneği için bkz. Ek 9.

¹²⁶ Mecidiye Nişanı; Sultan Abdülmecid zamanında ihdas olunan bir cins nişan olup, murassa, birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci rütbeleri vardır. bkz. Sertoğlu, **a.g.e.**, s. 212-213 ; Pakalın, **a.g.e.**, s. 428. Üçüncü Rütbeden Mecidiye Nişanı örneği için bkz. Ek 8.

¹²⁷ **BOA, DH.SAİD**, no. 58, s. 35-36.

ALİ EFENDİ

1868 yılında Muğla'da doğmuştur¹²⁸. Derviş Halil Efendi'nin oğludur. Terceme-i hâlinde Muğla Sıbyan Mektebi'nde mukaddime-i ulûm, Muğla Rüşdiyesi'nde de bir miktar Arapça ve Farsça eğitimi aldığı belirtilmiştir.

İsmine kur'a isabetiyle 28 Eylül 1890 tarihinde askere alınmıştır. Askerliğini tamamladıktan yedi ay sonra 1 Ocak 1895 tarihinde yeniden silah altına alınarak Rumeli'de altı ay daha askerlik yapmıştır¹²⁹. 7 Temmuz 1896-12 Kasım 1896 tarihleri arasında ikiyüzelli kuruş maaşla Muğla Sancağı'na bağlı Mesevli Karyesi Hububat Âşar Muaşşirliği (aşar toplama memurluğu) yapmıştır. 13 Mart 1897-22 Nisan 1897 tarihleri arasında üçyüzsekseniki kuruş ücret-i maktû ile Mentеше Livâsi Ağnam Süvari Kolculuğu'nda bulunmuştur. Yunanistan ile yapılan savaş sırasında tekrar silah altına alınmış, savaşın sona ermesi ile birlikte terhis edilerek kendisine Yunan muharebe madalyası¹³⁰ verilmiştir. 3 Temmuz 1898-6 Kasım 1898 tarihleri arasında ikiyüzyirmibeş kuruş maaşla Mentеше Livâsi'na bağlı Bellibol Karyesi Âşar Muaşşirliği yapmıştır. 13 Mart 1899-22 Nisan 1899 tarihleri arasında dörtyüz kuruş ücret-i maktû ile Ağnam Süvari Kolculuğu'nda bulunmuştur. 8 Haziran 1899-1 Kasım 1899 tarihleri arasında ikiyüzyirmibeş kuruş maaşla Genek Karyesi Âşar Muaşşirliği yapmıştır. 14 Mart 1900-24 Nisan 1900 tarihleri arasında dörtyüz kuruş ücret-i maktû ile ağnam süvari kolculuğu'nda, 6 Temmuz 1900-12 Kasım 1900 tarihleri arasında ikiyüzyirmibeş kuruş maaşla Genek Karyesi Âşar Muaşşirliği'nde, 21 Mart 1901-23 Nisan 1901 tarihleri arasında ikiyüzkırk kuruş ücret-i maktû ile ağnam hudut kolculuğunda istihdam olunmuştur. 30 Nisan 1901 tarihinde ikiyüz kuruş maaşla Köyceğiz Kazası Mal Müdüriyeti refakatine tayin edilmiştir.

Köyceğiz Kazası Mal Müdüriyeti'yle, Mentеше Sancağı Muhasebeciliği'nden ve Aydın Vilayeti Defterdarlığı'ndan yazılan mülahazalara atfen Maliye

¹²⁸ Ali Efendi, nüfus kütüğündeki bilgilere göre 1868 yılında Muğla'da doğmuştur. Nüfusu Müştakbey Mahallesi'ne kayıtlıdır. Durmazoğlu Ali Efendi olarak tanınır. Babası Halil Efendi, annesi Ayşe'dir. Bir eşi olup ismi Zehra'dır. Hayriye, Latife ve Mukaddes adlarında üç kızı vardır. Soyadı kanunu sonrası Niğde soyadını almıştır. Ali Efendi 10 Eylül 1957 tarihinde vefat etmiştir. MNA, Cilt 10, Hane 116, Sıra 1.

¹²⁹ Bu dönem askerlik kanunları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın, a.g.e. .

¹³⁰ 1896 yılında ihdas olunmuş gümüşten mamul madalya. Sertoğlu, a.g.e. , s. 205. Yunan Muhabere Madalyası için bkz. Ek 11.

Nezaretî'nden bilgi ve becerisinin görevini yerine getirmeye yeterli olduğu bildirilmiştir.

Nüfus ve askerlik tezkereleri, Yunan muharebe madalyası beratının onaylı sûreti, memuriyet hizmetlerini, maaş ve ücret miktarlarını, görevlerinden ayrılış sebeplerini, adı geçen hizmetlerde zimmet ve ilişığı bulunmadığını belirten belgeler asıl terceme-i hâl belgesiyle şubece mahfuzdur (4 Temmuz 1906)¹³¹.

¹³¹ BOA, DH.SAİD, no. 130, s. 371.

BEKİR SIDKI EFENDİ

1869 yılında Muğla'da doğmuştur. Tahin Hacı Bekirzâde olarak bilinen bakkal esnafından Hacı Halil Ağa'nın oğludur.

Mebâdi-i ulûm eğitimini Kurşunlu Mekteb-i İbtidaîsi'nde görmüştür. Daha sonra rüşdiye mektebinde tahsilini tamamladıktan sonra şehadetnâme almıştır. Ancak şehadetnâmesi yangında kendisine ait ev eşyaları ile birlikte yanmıştır. Terceme-i hâlinde 1887-1892 yılları arasında Muğla'daki Halil Efendi Medresesi'nde¹³² ulûm-u arabiyye eğitimi aldığı, fakat medrese müfredatındaki tüm dersleri tamamlayamadığı için icâzetnâme alamadığı belirtilmiştir. Arapça ve Farsça'ya âşinadır.

30 Ağustos 1910 tarihinde yapılan imtihanı kazanarak dörtyüz kuruş maaşla Menteşe Sancağı Evkaf Tahsildarlığı'na tayin olunmuş ve işe başlamıştır. 11 Ekim 1911 tarihinde Evkaf-ı Humâyûn Nezareti'nce memurluğu tasdik edilmiştir.

Menteşe Livâsı Mutasarrıfı¹³³ ile evkaf memuru tarafından Bekir Sıdkı Efendi'nin belirtilen tahsildarlığa yeterliliği onaylanmıştır.

Menteşe Sancağı Evkaf Tahsildarlığı'na tayini ve işe başlama tarihi Aydın Vilayeti Evkaf Vekaleti'nin 4 Ekim 1911 tarihli tahrîratından, maaş miktarı da Evkaf İdaresi Bütçesi'nden anlaşılmıştır.

Belirtilen tahrîrat asıl terceme-i hâl belgesi ile dosyasında saklanmış, nüfus tezkeresi kendisine iade olunmak üzere mahalline irsal kılınmıştır. 9 Aralık 1911

Bekir Sıdkı Efendi'nin 20 Temmuz 1912 tarihinden itibaren tahsil ettiği miktar oranında icâre-i vahide¹³⁴ gibi kefalet ve kontrat ile kiraya verilmesi zorunlu

¹³² H. 1316, M. 1888 yılı Osmanlı Devleti Maarif Salnâmesi'ne göre Halil Efendi Medresesi Bali Hoca Mahallesi'nde (Balıbey) bulunmakta olup toplam öğrenci sayısı 39 dur. Halktan toplanan yardımlar neticesinde inşâ edilmiştir. Müderrisi Halil İbrahim Efendi'dir. Cantürk, **a.g.t.**, s. 31'den sonraki sayfa numarası verilmemiş tablo.

¹³³ 1911 yılında Muğla Mutasarrıfı Rauf Bey'dir. Eroğlu, **a.g.e.**, s. 136.

¹³⁴ İcâre-i Vahide; Vakfa ait olan malların ay veya yıl gibi kısa müddetle kiraya verilmesi hakkında kullanılır bir tâbirdir. Ömer Nasuhi Bilmen, **Hukuk-ı İslâmiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu**, C. IV, s. 294 ; Ahmed Akgündüz, **İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi**, İstanbul, 1996, s.388 v.d.

vakıf gelirlerinden yüzde bir, icâre-i müeccele¹³⁵, tevsî-i intikâl icaresi¹³⁶, mukâtaat¹³⁷ ve müddet-i mahlûle kirası¹³⁸ gibi kefalet ve kontrat ile kiraya verilmesi zorunlu vakıf gelirlerinden yüzde üç kuruş aidat alabileceği, aldığı aidat miktarının maaşıyla beraber sekizyüz kuruşu geçmemesi gerektiği ve bu sebepten maaşı olan dörtyüz kuruşun üçyüz kuruşa indirildiği 19 Ekim 1912 tarihli vukuat pusulasında belirtilmiştir (5 Kasım 1912)¹³⁹.

¹³⁵ İcâre-i Müeccele; İşletmeye verilen vakıf mallarının gelirlerinin peşin olarak değil de, hâsıllatta veya sene sonunda toplanması esasına dayalı vakıf işletim sistemidir. Akgündüz, **a.g.e.** , s. 462.

¹³⁶ Tevsî-i İntikâl İcaresi; İntikal hakkı genişletilmiş vakıf malının kiraya verilmesi. Akgündüz, **a.g.e.** , s. 468-469.

¹³⁷ Mukâtaat; Vakfa ait olan malların uzun müddet kiraya verilmesidir. Akgündüz, **a.g.e.** , s. 487.

¹³⁸ Müddet-i Mahlûle kirası; Bir vakıf malının boş kalma müddetidir. Nazif Öztürk, **Elmalı M. Hamdi Yazır Gözüyle Vakıflar**, Ankara 1995, s. 495.

¹³⁹ **BOA, DH.SAİD**, no. 186, s. 128.

ŞÜKRÜ EFENDİ

25 Ağustos 1873 tarihinde Muğla'da doğmuştur. Salih Hocaşade Hâfız Ahmed Efendi'nin oğludur.

Terceme-i hâlinde Muğla Sıbyan Mektebi'nde mukaddimât-ı ulûm eğitimi aldığı, özel olarak *Molla Camî*'ye¹⁴⁰ kadar Arapça tahsili gördüğü ve Arapça'ya âşinâ olduğu belirtilmiştir.

10 Nisan 1895 tarihinde ikiyüz kuruş maaşla El-Vech Kazası Rûsûmât İdaresi Kolculuğu'na tayin olunmuştur. 28 Haziran 1897 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla adı geçen idarenin kantarcılığına, 13 Ağustos 1897 tarihinde de dört yüz kuruş maaşla Ma'muretü'l-Hamîd¹⁴¹ Kazası Rûsûmât Memuriyetine atanmıştır.

Şükrü Efendi'nin bilgi ve becerisinin vazifesini yerine getirmeye yeterli olduğu Cidde Rûsûmât Nezareti'nce tasdik edilmiştir.

Osmanlı Nüfus Tezkeresi onaylı sûreti, memuriyet hizmetlerini ve maaş miktarını bildiren belgeler asıl terceme-i hâl belgesiyle birlikte şubece mahfuz bulunmuştur. 21 Haziran 1906

Şükrü Efendi, 6 Eylül 1905 tarihinde beşyüz kuruş maaşla Kunfuda¹⁴² Rûsûmât Müdüriyeti Baş Kitabeti'ne tayin olunmuştur. 14 Temmuz 1910 tarihinde icrâ kılınan tensikatta bağlı bulunduğu makamın adı müdürlükten memuriyete dönüştürüldüğünden, görevini aynı maaşla Kunfuda Rûsûmât Memuriyeti Baş Katibi olarak devam ettirmiştir. Bu görevine ek olarak muayene memuriyetinin de kendisine verildiği ve maaşının 14 Kasım 1910 tarihinde beşyüzelli kuruşa çıkarıldığı 11 Kasım 1911 tarihli vukuat pusulasında bildirilmiştir (27 Ekim 1912)¹⁴³.

¹⁴⁰ Alt kademe olarak tâbir edilen taşra medreselerinde Arapça sentaks (nahv) öğretimi için okutulan Molla Camî'nin (ölümü 1492) *Şerh-i Molla* ya da *El-Favaidü'l-Diyaiyye* adlı şerhi hakkında kullanılır tâbirdir. Findley, **Kalemiyeden Mülkiyeye..**, s. 160 ; Uzunçarşılı, **a.g.e.** , s. 30.

¹⁴¹ Osmanlı döneminde Hicaz Vilayeti'ne bağlı Cidde Sancağı dahilinde bulunan kaza. Akbayar, **a.g.e.** , s. 113.

¹⁴² Osmanlı döneminde Yemen Vilayeti'ne bağlı Asir Sancağı dahilinde bulunan ve Konfide olarak da bilinen kaza. Akbayar, **a.g.e.** , s. 105.

¹⁴³ **BOA, DH.SAİD**, no. 137, s. 127.

ÖMER İZZET AĞA OĞLU MEHMED EFENDİ

1874 yılında Muğla'da doğmuştur¹⁴⁴. Pabuççu esnafından Zâbitazâde olarak bilinen Ömer İzzet Ağa'nın oğludur.

Muğla İbtidâî Mektebi'nde mebâdî-i ulûm-u diniyye eğitimi almıştır. Muğla Rüşdiye Mektebi'nde tahsilini tamamladıktan sonra 19 Haziran 1891 tarihinde aliyyü'l-âlâ (pekiyi) derecede şehadetnâme almıştır.

21 Haziran 1891-13 Nisan 1894 tarihleri arasında Mentеше Sancağı Nüfus Kalemî'nde mülâzemeten çalışmıştır. 4 Mayıs 1894 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla Mentеше Livâsı Ziraat Bankası Şubesi Kitabeti'ne tayin olunarak işe başlamıştır.

Mentеше Livâsı Mutasarrıfı tarafından Mehmed Efendi'nin terceme-i hâl belgesindeki bilgilerin doğruluğu tasdik edilmiştir. Ziraat Bankası Müdüriyet-i Umûmîyyesi'nden yazılan mülâhazada da Mehmed Efendi'nin vazifesini yerine getirmekte gayretli ve çalışkan olduğu bildirilmiştir.

Müddet-i mülâzemeti ile ilgili Mentеше Livâsı Meclis-i İdaresi'nin 1894 yılı Haziran ayı¹⁴⁵ tarihli mazbatası, rüşdiye mektebi şehadetnâmesi ve Osmanlı Nüfus Tezkeresi onaylı sûretleri terceme-i hâl belgesine eklenmiştir. Aralık 1899

Mehmed Efendi'nin maaşı 13 Mart 1899 tarihinde üçyüz kuruşa çıkarılmıştır. Mehmed Efendi'nin 4 Eylül 1906 tarihinde beşyüz kuruş maaşla Mentеше Ziraat Bankası memur muavinliğine nakledildiği ve geçmişteki işinden zimmetinde bir şey bulunmadığı 16 Aralık 1909 tarihli vukuat pusulasında beyan edilmiştir¹⁴⁶.

¹⁴⁴ Mehmed Efendi, nüfus kütüğündeki bilgilere göre 1874 yılında Muğla'da doğmuştur. Nüfusu Baltbey Mahallesi'ne kayıtlı olup, Emir Beyazıt Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Babasının adı Ömer, annesinin adı Gülayşe'dir. Emine adında bir eşi olup, Lütfi ve Mehmed Vehbi isimlerinde iki oğlu, Zühdiye, Fikriye ve Behiye isimlerinde üç kızı vardır. Oğullarından Lütfi'nin çocuklarından birinin Sivas'ta, diğerinin Diyarbakır'da dünyaya gelmesi Mehmed Efendi'nin oğlunun da devlet memuru olduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Soyadı kanunu sonrası aileye Tümay soyadı verilmiştir. Mehmed Efendi'nin daha sonra nüfusunu İzmir Fevzi Paşa Mahallesi'ne aktarması nedeniyle ölüm tarihi hakkında bir bilgi mevcut değildir. **MNA**, Cilt. 1, Hane. 89, Sıra 1.

¹⁴⁵ Sicill-i ahvâl defterinde Rumî olarak verilen tarihin gününün rakamı silik çıktığı için tarih sadece yıl ve ay olarak verilmiştir.

¹⁴⁶ **BOA, DH.SAİD**, no. 99, s. 165.

ZEKERİYA EFENDİ OĞLU MEHMED HİLMİ EFENDİ

1874 yılında Muğla'da doğmuştur. Zekeriya Efendi'nin oğludur. Terceme-i hâlinde Muğla Sıbyan Mektebi'nde mukaddime-i ulûm eğitimi aldığı, Milas Rüşdiye Mektebi'nde öğrenimi gerekli ulûm ve fûnûnu (ilim) tahsil ettikten sonra 24 Nisan 1886 tarihli şhadetnâmeyi aldığı belirtilmiştir.

Bir müddet Ziraat Bankası Şubesi'ne mülâzemetle devam ettikten sonra 4 Temmuz 1899-25 Temmuz 1900 tarihleri arasında üçyüz kuruş maaşla Muğla Kazası Âşar Eminliği İkinci Kitabeti'nde, 26 Temmuz 1900-13 Haziran 1901 tarihleri arasında da beşyüz kuruş maaşla aynı eminliğin birinci kitabetinde bulunmuştur. 1902 yılında bin kuruş ücret-i maktû ile Ağnam İcmal Kitabeti'nde çalışmıştır. Adı geçen bu memuriyetlerden görev sürelerini tamamlama sûretiyle ayrılmıştır. 14 Aralık 1902 tarihinde beşyüz kuruş maaşla Köyceğiz Kazası Mal Müdüriyeti Muavinliği'ne atanmıştır.

Köyceğiz Kazası Kaymakamlığı ve Aydın Vilayeti Defterdarlığı'ndan yazılan mülâhazalara atfen Maliye Nezareti Müsteşarlığı'ndan bilgi ve becerisinin vazifesini yerine getirmeye yeterli olduğu beyan edilmiştir.

Osmanlı Nüfus Tezkeresi onaylı sûreti, rüşdiye mektebi şhadetnâmesi, memuriyet hizmetlerini, maaş ve ücret miktarlarını, bulunduğu görevlerden ayrılma sebeplerini ve adı geçen görevlerden zimmetinde bir şey bulunmadığını bildiren belgeler asıl terceme-i hâl belgesi ile birlikte şubece mahfuzdur. (23 Haziran 1906)

Mehmed Hilmi Efendi 20 Nisan 1909-16 Mayıs 1909 tarihleri arasında yüzsekiz kuruş hums (beşte bir oranlı) maaşla Köyceğiz Kazası Mal Müdürlüğü vekaletinde bulunmuştur. 26 Mayıs 1909 tarihinde dörtyüz kuruş maaşla Eşme¹⁴⁷ Kazası Mal Müdürlüğü muavinliğine naklolunduğu ve 29 Eylül 1910 tarihinde de

¹⁴⁷ Osmanlı Devleti döneminde Aydın Vilayeti'ne bağlı Denizli Sancağı'na tâbi kaza. Günümüzde Uşak İli'ne bağlı ilçedir. Akbayar, **a.g.e.**, s. 54.

vefat ettiđi¹⁴⁸ Maliye Sicil Şubesi'nin 19 Aralık 1910 tarihli vukuat pusulasında belirtilmiŐtir¹⁴⁹.

¹⁴⁸ Mehmed Hilmi Efendi otuzaltı yaşında ölmüŐtür. Ancak ölüm nedeni hakkında sicill-i ahvâl kaydında herhangi bir bilgi rastlanılmamıŐtır.

¹⁴⁹ **BOA, DH.SAİD**, no. 127, s. 241.

MUSTAFA NAZMÎ EFENDİ

1874 yılında Muğla'da doğmuştur. Hükkamzâde Mehmed Efendi'nin oğludur. Muğla İbtidâî ve Rüşdiye Mektepleri'ndeki mevcut dersleri tahsil ettikten sonra şehadetnâme almıştır.

1892 yılı Temmuz ayında Menteşe Sancağı Bidayet Mahkemesi Kalemi'ne mülâzemeten alınmıştır. 7 Şubat 1898 tarihinde ikiyüzyirmibeş kuruş maaşla Meğri Kazası Bidayet Mahkemesi İkinci Kitabeti'ne tayin olunduğu ve yemin merasiminin yapıldığı gerekli makama tebliğ edilmiştir.

Meğri Kazası Kaymakamlığı'yla, Bidayet Mahkemesi reisliğinden ve Menteşe Livâsı Bidayet Mahkemesi Müdde-i Umûmîliği Muavinliği'nden¹⁵⁰ Mustafa Nazmi Efendi'nin memurluğu ve Adliye Nezareti'nden de Sicil Memuriyet Müdürlüğü'nün mührü tasdik edilmiştir.

Mustafa Nazmi Efendi'nin Osmanlı Nüfus Tezkeresi ve rüşdiye mektebi şehadetnâmesi onaylı sûretleri terceme-i hâl belgesi ile birlikte dosyasına eklenmiştir (21 Haziran 1906)¹⁵¹.

¹⁵⁰ Müdde-i Umûmî Muavinliği; İslâm hukukunda bugünkü anlamıyla savcılığın işlerini gören makamdır. Osmanlı Devleti'nde bu makamın ilk defa kanunda adının geçmesi, devamlı statüye geçişi ve görevleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ekinci, **a.g.e.**, s. 228-230.

¹⁵¹ **BOA, DH.SAİD**, no. 135, s. 89.

HÜSEYİN HÜSNÜ EFENDİ

14 Ağustos 1874 tarihinde Muğla'da doğmuştur. Muğla Kazası'na bağlı Eşen Nahiyesi Emlak Katibi Halil Efendi'nin oğludur. Sıbyan ve rüşdiye mekteplerinde öğrenimi zorunlu dersleri gördükten sonra Mekteb-i İdâdî-i Mülkîde tahsilini tamamlayarak şehadetnâme almıştır.

23 Temmuz 1895 tarihinde Menteşe Sancağı Bidayet Mahkemesi Müddeî-i Umûmî Kalemine mülâzemetle alınmıştır. 7 Aralık 1895 tarihinde seksen kuruş maaşla Menteşe Livâsı Tahrîrat Kalemi Mübeyyizliği'ne tayin olunmuştur. Maaşı, 7 Temmuz 1896 tarihinde yüz kuruşa çıkarılmıştır. 29 Temmuz 1901 tarihinde çalışmakta olduğu işe ilave olarak seksen kuruş beşte bir oranlı maaşla Menteşe Livâsı'na bağlı Ula Nahiyesi Müdürlüğü vekaletine atanmıştır. 1 Ekim 1901 tarihinde asaletinin tasdiğiyle asıl görevi olan Menteşe Livâsı Tahrîrat Kalemi Mübeyyizliği'ne dönmüştür. 27 Ekim 1901 tarihinde görevine ek olarak doksanaltı kuruş beşte bir oranlı maaşla Marmaris Kazası'na bağlı Dadya (Datça) Nahiyesi müdür vekilliğine atanmıştır. 6 Aralık 1901 tarihinde yine asıl görevine dönmesi nedeniyle adı geçen vekillikten ayrılmış ve 20 Ocak 1902 tarihine kadar Menteşe Livâsı Tahrîrat Kalemi Mübeyyizliği'nde bulunmuştur. 30 Mart 1902 tarihinde yüzseksensekiz kuruş maaşla Menteşe Sancağı Defter-i Hâkânî Kalemi Katib-i Sâniligi'ne atanmıştır.

Defter-i Hâkânî Nezareti'nden Menteşe Sancağı Defter-i Hâkânî Memuru ile Menteşe Sancağı Mutasarrıflığı'nın mülâhazalarına atfen Hüseyin Hüsnü Efendi'nin ehliyet ve yararlılığı tasdik edilmiştir.

Hüseyin Hüsnü Efendi'nin, geçmişteki işleri, maaş miktarı, işlerden ayrılış nedenleri ve bu memuriyetlerden zimmetinde bir şey bulunmadığını bildiren Menteşe Sancağı Meclis-i İdaresi'nin 8 Şubat 1902 tarihli mazbatasını onaylı sûretinde tasdik edilmiştir. Sicil kağıdını düzenlediği sırada çalışmakta olduğu görevine tayin tarihinin sûreti ile maaş miktarının Defter-i Hâkânî Nezareti Muhasebesi kayıtlarına uygun olduğu vukuat defterinde gösterilmiştir. Mekteb-i İdâdî-i Mülkî şehadetnâmesi

ile Osmanlı Nüfus Tezkeresi ve mazbatası onaylı sûretleri sicill-i ahvâl şubesinde mahfuz bulunmuştur (4 Aralık 1907)¹⁵².

¹⁵² BOA, DH.SAİD, no. 148, s. 247.

AHMED KEMALEDDİN EFENDİ

1875 yılında Muğla'da doğmuştur. Muğlalı Hâfız Şerif Ömer Efendi'nin oğludur. Muğla Sıbyan Mektebi'nde mukaddime-i ulûm eğitimi aldıktan sonra, Muğla Mekteb-i İdâdî-i Mülkîsi'nde mevcut dersleri tahsil ederek şhadetnâme almıştır.

Bir müddet Menteşe Sancağı Vergi Kalemî'ne mülâzemetle devam ettikten sonra 14 Şubat 1910 tarihinde yüz kuruş maaşla aynı kalemin mülâzımlığına tayin olunmuştur.

Menteşe Livâsı Muhasebeciliği, Menteşe Mutasarrıflığı, Aydın Vilayeti Defterdarlığı ve Aydın Valiliği'nden yazılan mülâhazalara atfen Maliye Nezareti Müsteşarlığı, Ahmed Kemaleddin Efendi'nin bilgi ve becerisinin görevini yerine getirmeye yeterli olduğunu bildirmiştir.

Osmanlı Nüfus Tezkeresi'yle, mektep şhadetnâmesinin onaylı sûretleri ve sicil kağıdını düzenlediği sırada çalışmakta olduğu görevine tayin tarihini ve maaş miktarını içeren Aydın Vilayeti Defterdarlığı'nın 14 Mart 1910 tarihli tahrîratı asıl terceme-i hâl varakası ile mahfuzdur (3 Mayıs 1910)¹⁵³.

¹⁵³ BOA, DH.SAİD, no. 174, s. 167.

MUSTAFA EFENDİ

1876 yılında Muğla'da doğmuştur. Köyceğiz Reji Memuru¹⁵⁴ Osman Efendi'nin oğludur. Terceme-i hâlinde Muğla İbtidaî Mektebi'nde mukaddime-i ulûm, rüşdiye mektebinde mevcut dersleri tahsil ettiği, sonradan Rodos'ta bulunan Süleymaniye Mektebi'nde bir sene eğitim gördüğü belirtilmiştir.

Bir müddet Köyceğiz Kazası Nüfus ve Tahrîrat Kalemleri'nde mülâzemeten çalıştıktan sonra 28 Temmuz 1896 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla Köyceğiz Kazası'nın 1896 yılı Hububat Âşarı İkinci Kitabeti'ne tayin edilmiştir. 1 Şubat 1897 tarihinde çalıştığı memuriyetin lağvıyla görevinden ayrılıp, aynı yıl içerisinde altıyüz kuruş ücret-i maktû ile Köyceğiz Kazası Ağnam Kol Memurluğu yapmıştır. 13 Aralık 1897 tarihinde yüzyirmibeş kuruş maaşla Köyceğiz Kazası Nüfus Kitabeti'ne tayin edilmiştir. 14 Ekim 1900 tarihinde üçyüz kuruş maaşla Köyceğiz Kazası Mal Müdürü refakatine naklolunmuştur. 1 Nisan 1901 tarihinde askere alınmış, 11 Eylül 1904 tarihinde de tezkeresini alarak askerliğini tamamlamıştır. 4 Nisan 1905 tarihinde üçyüzaltmış kuruş maaşla Köyceğiz Kazası Sandık Eminliği'ne atanmıştır.

Maliye Nezareti Müsteşarlığı'ndan Mustafa Efendi'nin bilgi ve becerisinin görevini yerine getirmeye yeterli olduğu beyan edilmiştir.

Mustafa Efendi'nin, nüfus ve askerlik tezkereleri, memuriyet hizmetlerini, maaş ve ücret miktarlarını, görevlerden ayrılma sebeplerini ve bu görevlerden zimmetinde bir şey bulunmadığını bildiren belgeler, asıl terceme-i hâl varakası ile şubece mahfuzdur (20 Mayıs 1906)¹⁵⁵.

¹⁵⁴ Osmanlı Devleti'nde tütün alım-satımı, üretimin hızla arttığı 1871 yılında devlet tekeline alınmıştır. Fakat Osmanlı Devleti 1876 yılında iflasını ilan edince, borçların düzenli bir şekilde ödenmesini sağlamak amacı ile Düyûn-ı Umûmîyye İdaresi kurulmuş ve tütün tekeli bu örgüte bırakılmıştır. Bu idare de tütün tekeli 1883 yılında 30 yıllığına büyük hissesi Fransızlara ait, kısaca *Reji İdaresi* olarak adlandırılan kuruma devretmiştir. Reji idaresi, tütünün hangi bölgelerde, ne kadar üretileceğinden, kime, ne kadar fiyata satılacağına kadar tütün ile ilgili her konuda söz sahibi bir kurum haline gelmiştir. Tütün üretilen hemen her yerde bir şube açmıştır. Bülent Varlık, **19. Yüzyılda Emperyalizmin Batı Anadolu'da Yayılması**, Ankara 1976, s. 53-55. 1890 yılı verilerine göre Reji İdaresi'nin Menteşe Sancağı merkez kazası Muğla'da bir müdürlüğü, sancağa bağlı Bodrum, Milas ve Meğri (Fethiye) Kazaları'nda ambarlı üç şubesi bulunmaktadır. Vital Cuinet, **La Turquie D'Asie**, C. III, s. 372 ; 646.

¹⁵⁵ BOA, DH.SAİD, no. 124, s. 265.

HACI ABBASZÂDE MUSTAFA EFENDİ OĞLU MEHMED EMİN EFENDİ

1877 yılında Muğla'da doğmuştur. Hacı Abbaszâde Mustafa Efendi'nin oğludur. Muğla İbtidaî ve Rüşdiye Mektepleri'nde mevcut dersleri tahsil etmişse de şhadetnâme almaksızın bu okullardan ayrıldığı terceme-i hâlinde belirtilmiştir.

1894 yılı Nisan ayında mülâzemetle Menteşe Sancağı Bidayet Mahkemesi İstintak Dairesi'nde¹⁵⁶ çalışmıştır. 24 Nisan 1896 tarihinde ikiyüzyirmibeş kuruş maaşla Meğri Kazası Bidayet Mahkemesi İkinci Kitabeti'ne tayin edilmiştir. 8 Şubat 1898 tarihinde üçyüz kuruş maaşla Meğri Kazası Bidayet Mahkemesi Müstantik Muavinliği'ne terfi etmiş ve yemin merasimi sonrası işe başladığı ilgili makama bildirilmiştir.

Mehmed Emin Efendi'nin terceme-i hâl varakasının içeriği çalıştığı kurumun üst makamlarınca tasdik edilmiştir.

Mehmed Emin Efendi'nin Osmanlı Nüfus Tezkeresi onaylı sûreti, maaş miktarını ve memuriyetine tayinini bildirir belgeler terceme-i hâl varakası ile dosyasına konulmuştur (21 Haziran 1906)¹⁵⁷.

¹⁵⁶ İstintak Dairesi; Osmanlı Devleti mahkemelerinde müstantik adı verilen sorgu hakimlerinin görev yaptığı daire veya kalemin adıdır. Burada kanunen suçlu veya zanlı bulunan şahsa sorular yöneltilerek gerçek aydınlatılmaya çalışılır, bir yandan da suçlu ile sorgu hakimi arasındaki diyalog kayda geçirilirdi. Pakalın, **a.g.e.**, C. II, s. 101.

¹⁵⁷ **BOA, DH.SAİD**, no. 134, s. 507.

MEHMED CEMAL EFENDİ

1877 yılında Muğla'da doğmuştur¹⁵⁸. Zürrâdan (ziraatla uğraşan) Düğerekli Hacı Hasan oğlu Salih Ağa'nın oğludur. Ulûm-u İdadiyye'nin birinci kademesini Muğla Mekteb-i İdâdîsi'nde, üst kademesini de İzmir Mekteb-i İdâdî-i Mülkîsi'nde tahsil ederek her ikisinden şhadetnâme almıştır. Halkalı Ziraat Mekteb-i Âlîsi'ne¹⁵⁹ girip mevcut dersleri tamamlayarak mezun olmuştur. Fransızca bildiği terceme-i hâl varakasında belirtilmiştir.

25 Temmuz 1901 tarihinden itibaren Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti İstatistik Kalemi'nde mülâzemetle üç ay çalışmıştır. 1 Şubat 1902 tarihinde beşyüz kuruş maaşla Aydın Sancağı Merkez Orman Süvari Memurluğu'na tayin olunmuş ve 24 Şubat 1902 tarihinde görevine başlamıştır. 14 Kasım 1902 tarihinde beşyüzkırk kuruş maaşla Aydın Vilayeti Orman Baş Müfettiş Muavinliği'ne atanmıştır. 28 Eylül 1903 tarihinde dokuzyüz kuruş maaşla Bolu Orman Müfettişliği'ne, 10 Temmuz 1906 tarihinde de binüçyüzelli kuruş maaşla Ankara Vilayeti Orman Müfettişliği'ne terfî etmiştir. 1 Haziran 1907 tarihinde aynı maaşla Yanya Vilayeti Orman Müfettişliği'ne nakledilmiştir. 24 Şubat 1908 tarihinde görevindeki başarısından dolayı kendisine rütbe-i salise (üçüncü rütbe) tevcih buyrulmuştur. 10 Ağustos 1908 tarihinde binsekizyüz kuruş maaşla Adana Vilayeti Orman Ser Müfettişliği'ne nakledilmiştir. 25 Temmuz 1910 tarihinde binbeşyüz kuruş maaşla Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti Orman Müdüriyet-i Umûmiyyesi Müfettiş-i Umûmî Muavinliği'ne tayin olduğu için 21 Temmuz 1910 tarihinde Adana Müfettişliği'nden ayrılarak 9 Ağustos 1910 tarihinde Genel Müfettiş Muavinliği görevine başlamıştır. 27 Kasım 1910 tarihinde binsekizyüz kuruş maaşla Konya Vilayeti Orman Ser Müfettişliği'ne atanmıştır.

¹⁵⁸Mehmed Cemal Efendi nüfus kütüğündeki bilgilere göre 1876 yılında Muğla'da doğmuştur. Ancak Mehmed Cemal Efendi doğum tarihini sicil kağıdına H. 1294, M. 1877 yılı olarak vermiştir. Nüfusu Karşıyaka Mahallesi'ne kayıtlıdır. Babasının adı Salih, annesinin adı Emetullah'tır. Evli olup soyadı kanunu sonrası Değer soyadını almıştır. 22 Ekim 1946 tarihinde vefat etmiştir. *MNA*, Cilt 7, Hane 15, Sıra 1.

¹⁵⁹Halkalı Ziraat Mekteb-i Âlîsi; II. Abdülhamid devrinde bilinçli tarım yapılması için başlatılan ıslahatlar çerçevesinde 1892 yılında Küçük Çekmece'de kurulmuş yüksek okuldur. Tarım teorisi ve uygulaması, kimya, matematik, toprak ve vergi yasaları ile tarım araç ve gereçlerinin kullanımı ve çeşitli ürünlerin yetiştirilmesi konularında dersler verilmiştir. Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, Türkçesi: Mehmet Harmancı, C. II, s. 283.

Mehmed Cemal Efendi'nin, Osmanlı Nüfus Tezkeresi onaylı sûreti, mezun olduğu okullardan aldığı şhadetnâmeler, mülâzımlık tasdiknâmesi, rütbe-i salise belgesi, maaş miktarı ve devlet mallarından zimmetinde bir şey bulunmadığını gösteren belgelerin onaylı sûretleri terceme-i hâl varakası ile birlikte Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti Sicil Memurluğu İdaresinde mahfuzdur. (24 Aralık 1910)

Mehmed Cemal Efendi 23 Aralık 1910 tarihinde müfettiş muavinliğinden ayrılmıştır. 7 Ocak 1911-15 Ağustos 1911 tarihleri arasında Konya Ser Müfettişliği yapmıştır. İkibin kuruş maaşla Manastır Vilayeti Orman Müdürlüğü'ne nakledilerek 9 Eylül 1911 tarihinde işe başlamıştır. Ancak Rumeli'nin istila edilmesi üzerine İzmir'e gelerek 13 Aralık 1912 tarihine kadar maaşını tam olarak almıştır. Son karar gereğince 14 Aralık 1912 tarihinden itibaren maaşını binyüz kuruş olarak aldığı Ticaret ve Ziraat Sicil Memurluğu'nun 22 Eylül 1912 tarihli vukuat pusulasında bildirilmiştir¹⁶⁰.

¹⁶⁰ BOA, DH.SAİD, no. 176, s. 403.

ABDÜLFETTAH EFENDİ

1878 yılında Muğla'da doğmuştur. Esnaftan Hâfız Halil Efendi'nin oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddimât-ı ulûm eğitimi görmüştür. Muğla Mekteb-i Mülkî-i İdâdîsi'nde mevcut dersleri tahsil ettikten sonra vasat derecede şehadetnâme almıştır. Fransızca bilmektedir.

27 Aralık 1901 tarihinde Üçüncü Ordu-yı Humâyûn Telgraf-ı Askerî Bölüğü'nde askerlik hizmetine başlamış, 4 Mayıs 1907 tarihinde yerine başka birisinin askere alınması ile (istibdâl usûlü) askerliğini tamamlamıştır. 6 Mart 1908 tarihinde yüzelli kuruş maaşla Aydın Vilayeti dahilindeki Meğri Telgraf ve Posta Merkezi Muharrerât¹⁶¹ muavinliğine tayin olunmuştur. 30 Aralık 1908 tarihinde aldığı iznin süresini bir misli geçtiği halde vazifesi başına gelmediği için açığa alınmıştır. 25 Ocak 1909 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla Selanik Vilayeti'nde Devlet Telgraf ve Posta Merkezi Muhabere Memuriyeti'ne tayin olunmuştur.

Telgraf ve Posta Nezareti'nden vazifesine devam ettiği tasdik edilmiştir. Memuriyetleri adı geçen nezaretin sicil ve muhasebe kalemleri kayıtlarına uygun bulunmuştur. Osmanlı Nüfus Tezkeresi onaylı sûreti ile mektep tasdiknâmesi ve askerliğini bitirdiğine dair almış olduğu istibdâl tezkeresi asıl terceme-i hâl varakası ile birlikte Telgraf ve Posta Nezareti Sicill-i Ahvâl Şubesi'nde mahfuzdur (20 Haziran 1909)¹⁶².

¹⁶¹ Menteşe Sancağı'nda telgraf ve posta müdürlüğü kaydına ilk defa 1881 yılı salnâmesinde rastlanmaktadır. Müdürlüğün yetkilileri müdür Şevket Efendi ve iki muhabere memurudur. 1894 yılı salnâmesine göre sancağın her kazasında birer telgrafhane mevcuttur. Cantürk, **a.g.t.**, s. 114. Vital Cuinet'e göre 1890 yılında Menteşe Sancağı'nın merkez kazası olan Muğla ve sancağa bağlı Bodrum, Köyceğiz, Marmaris, Meğri (Fethiye), Milas Kazaları'nın her birinde birer telgraf makineli postane mevcuttur. Buralarda dil olarak sadece Türkçe kullanılır. Cuinet, **a.g.e.**, C. III, s. 646. Ancak telgraf ve posta idaresine bağlı birimlerde çalışan memurların bir nebze de olsun Türkçe haricinde bir veya birden fazla dile aşina oldukları da sicill-i ahvâl belgelerinden anlaşılmaktadır.

¹⁶² **BOA, DH.SAİD**, no. 152, s. 391.

ŞERİF AĞA OĞLU HALİL İBRAHİM EFENDİ

1879 yılında Muğla'da doğmuştur¹⁶³. Muğla Hapishanesi Gardiyanı Şerif Ağa'nın oğludur. Muğla Rüşdiyesi ile İdadîsi'nde tahsilini tamamlayıp şهادetnâme almıştır.

2 Temmuz 1895 tarihinde seksen kuruş maaşla Menteşe Sancağı Evrak Mukayyidliği refakatine tayin olunmuştur. 6 Aralık 1895 tarihinde yüz kuruş maaşla mübeyyizliğe terfi etmiş ve 7 Temmuz 1896 tarihinde de maaşı yüzyirmi kuruşa çıkarılmıştır. 4 Ağustos 1896 tarihinde bu görevden istifa ederek ayrılmıştır. 13 Haziran 1897 tarihinde yüzyirmibeş kuruş maktû maaşla Menteşe Livâsı Vergi Kitabeti vekaletine tayin olunmuştur. 23 Mayıs 1898 tarihinde vekaleten bulunmuş olduğu görevin memurunun gelişi ile bu görevden ayrılmıştır. 7 Temmuz 1898 tarihinde ikiyüz kuruş maaşla Menteşe Livâsı Belediye Kitabeti'ne tayin olunmuş, 13 Nisan 1899 tarihinde de Menteşe Livâsı Nafia Komisyonu Kitabeti'ne¹⁶⁴ nakledilmiştir.

Menteşe Mutasarrıflığı'nca Halil İbrahim Efendi'nin terceme-i hâl varakası tasdik edilmiştir.

Halil İbrahim Efendi'nin Osmanlı Nüfus Tezkeresi, mektep şهادetnâmesinin onaylı sûreti, maaş miktarını ve görevlerden ayrılış sebeplerini bildiren belgeler terceme-i hâl belgesi ile mahfuzdur (21 Haziran 1906)¹⁶⁵.

¹⁶³ Halil İbrahim Efendi, nüfus kütüğündeki bilgilere göre 1879 yılında Muğla'da doğmuştur. Nüfusu Müştak Bey Mahallesi'ne kayıtlıdır. Babasının adı Damaklıoğlu Şerif, annesinin adı Gülayşe'dir. Zeliha isminde bir eşi olup, Mehmed Alaeddin isminde bir oğlu, Şevkiye Piraye ve Tahire Sabiha isimlerinde iki kızı vardır. Soyadı kanunu sonrası Damaklıoğlu soyadını almıştır. Daha sonra soyadı kısaltılarak Damaklı haline gelmiştir. 27 Mayıs 1940 tarihinde vefat etmiştir. *MNA*, , Cilt 10, Hane 33, Sıra 2.

¹⁶⁴ Bu dönemde sancaklarda bayındırlık işlerine bakan kurumlar nafia komisyonları olup, Menteşe Sancağı'nın ilk nafia komisyonu M. 1883 yılı Aydın Vilayet Salnâmesi'ndeki devlet dairelerine ait listede yer almaktadır. Menteşe Sancağı'nda nafia komisyonu tüm kazalarda iyi bir şekilde teşkilatlanamadığı için kurum hizmetleri de tam olarak gerçekleşmemiştir. Cantürk, *a.g.t.* , s. 100. Sancaklardaki nafia komisyonları 1836 yılında müstakil olarak kurulan, 1839 yılında da Umur-ı Ticaret ve Ziraat Nezareti bünyesine dahil olan Umur-ı Nafia Nezareti'ne bağlıdır. Karal, *a.g.e.* , C. VI, s. 125.

¹⁶⁵ *BOA, DH.SAİD*, no. 130, s. 43.

HÜSEYİN HİLMİ EFENDİ

1879 yılında Muğla'da doğmuştur¹⁶⁶. Dadyalı (Datça) Ömer Ağa'nın oğludur. Muğla İbtidâî Mektebi'ni tamamladıktan sonra rüşdiye mektebinde de iki yıl eğitim görerek tasdiknâme almıştır.

13 Mart 1898 tarihinden itibaren Aydın Vilayeti dahilindeki Sarayköy Kazası Ziraat Bankası Sandığı'nda bir sene kadar mülâzım olarak çalışmıştır. 18 Aralık 1900 tarihinde yine mülâzım olarak Menteşe Sancağı Ziraat Bankası Şubesi'nde göreve başlamıştır. 17 Eylül 1902 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla Milas Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti refakatine tayin olunmuş ve yemin merasiminin ardından görevine başlamıştır.

Milas Kazası Kaymakamlığı'ndan yazılan mülâhazada terceme-i hâl varakasının usûlüne uygun düzenlendiği tasdik olunmuştur.

Adı geçen mülâzemetlerde hüsn ü hizmetini bildiren tasdiknâme ile Osmanlı Nüfus Tezkeresi onaylı sûreti asıl terceme-i hâl varakasına eklenmiştir. (29 Haziran 1906)

Hüseyin Hilmi Efendi'ye 5 Mayıs 1905-17 Mayıs 1905 tarihleri arasında çalışmakta olduğu işe ilave olarak yüz kuruş beşte bir oranlı maaşla Marmaris Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti vekaleti verilmiştir. 24 Ekim 1905 tarihinde aylık ikiyüzelli kuruş ücretle Meğri Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti vekaletine tayin edilmiş, 25 Mart 1906 tarihinde beşyüz kuruş maaşla memuriyetinin asaleti tasdik olunmuştur. Geçmişteki işlerinden zimmetinde bir şey bulunmadığı Ziraat Bankası İdare-i Umûmîyyesi'nin 7 Ağustos 1909 tarihli vukuat pusulasında belirtilmiştir.

¹⁶⁶ Hüseyin Hilmi Efendi, nüfus kütüğündeki bilgilere göre 1879 yılında Muğla'nın Emir Küçük Mahallesi'nde doğmuştur. Nüfusu Hacı Rüstem Mahallesi'ne kayıtlıdır. Babası Dadyalı Ömer Ağa, annesi Hafize Hanım'dır. İlk eşi Fatma Zehra Hanım'dan Seza isminde bir kızı, yine ikinci eşi Firdevs Hanım'dan Ali Kemal, Ömer Lütfi, Halil Kenan ve Kamil Hilmi isimlerinde üç oğlu ve son eşi Ayşe Melek Hanım'dan Mehmed Adnan isminde bir oğlu ve Melahat isminde bir kızı vardır. Soyadı kanunu sonrası Cingu soyadını almıştır. Hüseyin Hilmi Efendi 6 Ağustos 1970 tarihinde 91 yaşındayken vefat etmiştir. MNA, Cilt 5, Hane 3, Sıra 1.

Hüseyin Hilmi Efendi'nin 6 Aralık 1909 tarihinde altıyüz kuruş maaşla Çeşme Kazası Ziraat Bankası Sandığı Muhasebe Kitabeti'ne nakledilip, geçmişteki görevlerinden dolayı kınama (bi'reyyü'l-mezemmet) almadığı 9 Temmuz 1910 tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir¹⁶⁷.

¹⁶⁷ BOA, DH.SAİD, no. 137, s. 221.

AHMED HAYREDDİN EFENDİ

1879 yılında Muğla'da doğmuştur. Beyrut Telgraf Müdürü Ali Rıza Efendi'nin oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddimât-ı ulûm eğitimi görmüş, İzmir Mekteb-i İdâdîsi'nde mevcut dersleri tahsil ettikten sonra tasdiknâme almıştır. Terceme-i hâlinde Fransızca, İngilizce ve Rumca bildiği belirtilmiştir.

1906 yılında Beyrut Telgrafhanesi'ne mülâzemetle girmiş, 1 Ağustos 1906 tarihinde yediyüz kuruş maaşla Cidde Telgraf ve Posta Merkezi Muhabere Memurluğu'na tayin olunmuştur. 7 Nisan 1907 tarihinde beşyüz kuruş maaşla Ankara Vilayeti'ne bağlı Kayseri Telgraf ve Posta Merkezi İttihad-ı Posta Muamelâtı'nda görev yapmak üzere Muhaberât-ı Türkiyye ve Ecnebiyye Memuriyeti'ne naklolunup, yemin ederek vazifesine başlamıştır.

Posta ve Telgraf Nezareti'nden sicil kağıdını düzenlediği sırada vazifesine devam ettiği tasdik olunmuştur. Memuriyeti Posta ve Telgraf Nezareti Sicil ve Muhasebe kayıtlarına uygun olup, Osmanlı Nüfus Tezkeresi onaylı sûretiyle, İzmir Mekteb-i İdâdî Tasdiknâmesi asıl terceme-i hâl varakası ile birlikte şubede mahfuzdur. (2 Mayıs 1908)

Ahmed Hayreddin Efendi, 13 Mart 1908 tarihinde dörtyüzelli kuruş maaşla Beyoğlu Merkezi Ecnebi Muhaberât Memurluğu'na naklolunmuştur. 3 Aralık 1908 tarihinde bin kuruş maaşla Mekke Telgraf ve Posta Merkezi Muhaberât-ı Ecnebiyye Memuriyeti'ne terfî etmiştir. 3 Aralık 1908-13 Ekim 1909 tarihleri arasında üçyüzotuz, 14 Ekim 1909-16 Kasım 1909 tarihleri arasında ikiyüzkırk kuruş beşte bir oranlı maaşla Cidde Merkezî Posta Müdürlüğü'nde vekaleten görev yapmıştır. 14 Ekim 1909 tarihinde yapılan tensikâтта binikiyüz kuruş maaşla Cidde Merkezi İkinci Sınıf Posta Müdürlüğü'ne tayin olunmuştur. 28 Ağustos 1911 tarihinde binsekizyüz kuruş maaşla Yemen Vilayeti'ne bağlı Hudeyde Sancağı Merkezi İkinci Sınıf Posta Müdürlüğü'ne terfî ettiği 31 Aralık 1912 tarihli vukuat pusulasında gösterilmiştir¹⁶⁸.

¹⁶⁸ BOA, DH.SAİD, no. 149, s. 457.

SÜLEYMAN FAİK EFENDİ

1880 yılında Muğla'da doğmuştur. Mehmed Ağa'nın oğludur. Muğla Kasabası Sıbyan Mektebi'nde mukaddime-i ulûm eğitimi almış, Muğla Rüşdiye ve İdâdî Mektepleri'nde de bir süre eğitim görmüştür.

Bir müddet Mentеше Sancağı Muhasebe Kalemî'nde mülâzemeten çalışmış, 1 Mayıs 1897 tarihinde askere alınan Hüseyin Efendi'nin yerine elli kuruş nısf (yarım) maaşla Mentеше Sancağı Muhasebe Kalemî Memuriyeti'ne vekaleten atanmıştır. 21 Mayıs 1898 tarihinde Hüseyin Efendi'nin terhis edilerek görevine dönmesi üzerine adı geçen vekillikten ayrılmıştır. 19 Kasım 1899 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla Mentеше Livâsı Vergi Kitabeti refakatine tayin olunmuştur.

Menteşe Sancağı Muhasebeciliği, Mentеше Mutasarrıflığı ve Mâ Tahrîr-i Vergi İdare-i Umûmîyyesi'nden yazılan mülâhazalara atfen Maliye Nezareti'nden bilgi ve becerisinin vazifesini yerine getirmeye yeterli olduğu belirtilmiştir.

Süleyman Faik Efendi'nin, Osmanlı Nüfus Tezkeresi onaylı sûretiyle, memuriyet hizmetlerini, maaş miktarını ve zimmet ilişiksizliğini bildiren belgeler asıl terceme-i hâl varakası ile mahfuzdur. (3 Ocak 1904)¹⁶⁹.

¹⁶⁹ BOA, DH.SAİD, no. 111, s. 185.

MEHMED İZZET EFENDİ

1880 yılında Muğla'da doğmuştur. Telgraf ve Posta Çavuşluğu'nda görevli Kumanovalı¹⁷⁰ Mustafa Ağa'nın oğludur. Muğla Kasabası İbtidai Mektebi'nde mukaddimât-ı ulûm eğitimi görmüştür. Muğla İdadî Mektebi'nde ve Bursa Ziraat Ameliyyat Mektebi'nde¹⁷¹ tahsilini tamamladıktan sonra 27 Ekim 1896 ve 14 Ağustos 1900 tarihli iki adet şhadetnâme almıştır. 23 Mayıs 1903 tarihinde de Bursa Harir Darü't-Ta'limi¹⁷² şhadetnâmesi almıştır. 14 Ekim 1900 tarihinde Halkalı Ziraat Mektebi'ne kabul olunmuş, gördüğü eğitim sonrası 16 Ekim 1904 tarihinde ulûm-u ziraiyye icâzetnâmesi almıştır. Fransızca bildiği terceme-i hâlinde belirtilmiştir.

2 Eylül 1904 tarihinde Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti İstatistik Kalemî'ne mülâzemetle alınmıştır. Burada bir müddet çalıştıktan sonra 13 Aralık 1904 tarihinde beşyüz kuruş maaşla Milas Kazası Orman Süvari Memurluğu'na tayin olunmuştur. 3 Temmuz 1907 tarihinde dörtyüzelli kuruş yarım maaşla Meğri Orman ve Maadin Muamelât Memurluğu'na vekaleten naklolunmuştur. 14 Kasım 1908 tarihinde dokuzyüz kuruş maaşla adı geçen memurluğa asaleten tayin olunmuştur.

Mehmed İzzet Efendi'nin, Osmanlı Nüfus Tezkeresi, bitirdiği okullardan aldığı şhadetnâmeler ve icâzetnâmenin onaylı sûretleri ile zimmet ilişiksizliğini, maaş miktarını ve memuriyet hizmetlerini gösteren belgeler asıl terceme-i hâl varakası ile Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti Sicil Şubesi'nde mahfuzdur (13 Mart 1909)¹⁷³.

¹⁷⁰ Kumanova; Kosova Vilayeti'nin Üsküp Sancağı'na bağlı kaza. Akbayar, **a.g.e.** , s. 105.

¹⁷¹ Bursa Ziraat Ameliyyat Mektebi; İlk olarak 1887 yılında Selanik'te açılan, daha çok uygulama ağırlıklı eğitim sistemini benimsemiş üç yıllık ziraat okuludur. Kodaman, **a.g.m.** , s. 488.

¹⁷² Bursa Harir Darü't-Ta'limi; İpek ve koza vergisinin fazla olması nedeniyle, bu konuda yetişmiş eleman ihtiyacını karşılamak için 1886 yılında Düyun-ı Umûmîyye tarafından Bursa'da açılan okuldur. Eğitim-öğretim süresi üç yıl olan bu okul, daha sonra devletin bazı vilayetlerinde de açılarak eğitim faaliyetine devam etmiştir. Kodaman, **a.g.m.** , gös. yer.

¹⁷³ **BOA, DH.SAİD**, no. 153, s. 221.

MEHMED RAİF EFENDİ

1880 yılında Muğla'da doğmuştur¹⁷⁴. Arif Efendi'nin oğludur. Muğla Mekteb-i İdâdî-i Mülkîsi'nin ikinci sınıfındayken geçerli sebeple tahsilini bıraktığını bildiren tasdiknâmesi mevcuttur.

23 Aralık 1900-23 Nisan 1901 tarihleri arasında aidatla Menteşe Sancağı Orman Ondalık Memuriyeti'nde çalışmıştır. 26 Ekim 1901-17 Şubat 1902 tarihleri arasında maaşı müteahhidi tarafından verilmek üzere Marmaris Çam Kabuğu Kolculuğu yapmıştır. 18 Şubat 1902-14 Nisan 1903 tarihleri arasında ikinci defa Menteşe Livâsı Orman Ondalık Memuriyeti'nde görev yapmıştır. 5 Eylül 1903-21 Nisan 1904 tarihleri arasında dörtüüz kuruş maaşla Bodrum Kazası Orman ve Maadin Tezkere Muharrirliği'nde çalışmıştır. 6 Haziran 1904-2 Haziran 1905 tarihleri arasında üçüncü defa Menteşe Livâsı Orman Ondalık Memuriyeti'nde bulunmuştur. Bu işlerden görev süresini doldurma, başka memuriyetlere nakledilme, askere alınma ve nezaret tarafından yerine başka birinin tayin edilmesi gibi nedenlerle ayrılmıştır. 6 Haziran 1906 tarihinde dörtüüz kuruş maaşla Köyceğiz Kazası Orman Tezkere Muharrirliği'ne nakledilmiş, ancak taksit bedeli verilmeksizin orman ürünlerinin çıkışına izin verdiği için 13 Eylül 1906 tarihinde görevinden alınmıştır. 1908 yılı Ocak ayında dördüncü defa Menteşe Livâsı Ondalık Memuriyeti'nde göreve başlamış, 1 Eylül 1909 tarihinde kendisinden önceki memura görevinin iade olunması nedeniyle bu işten ayrılmıştır. 10 Şubat 1910 tarihinde dörtüüz kuruş maaşla Köyceğiz Kazası Dalyan Orman ve Maadin Muayene ve Cibayet (gelir) Memurluğu'na atanmıştır. 7 Mayıs 1911 tarihinde aynı miktar maaşla Köyceğiz Merkez Kaza Yüksek Kum Cibayet Memurluğu'na nakledilmiştir. Daha sonra yine aynı miktar maaşla Menteşe Sancağı Cephane Müdürlüğü'ne nakledilmiş ve 3 Kasım 1913 tarihinde bu görevinden ayrılmıştır.

Menteşe Livâsı Mutasarrıflığı'ndan bilgi ve becerisinin vazifesini yerine getirmeye yeterli olduğu onaylanmıştır.

¹⁷⁴ Mehmed Raif Efendi, nüfus kütüğündeki bilgilere göre 1880 yılında Muğla'da doğmuştur. Babası Katip Kusuoğlu Arif Ağa, annesi Ayşe Hanım'dır. Nüfusu Müştak Bey Mahallesi'ne kayıtlıdır. Naciye adında bir eşi olup Osman Enver, Mehmed Arif isimlerinde iki oğlu ve Canan isminde bir kızı vardır. Soyadı kanunu sonrası Kusuoğlu soyadını almıştır. Mehmed Raif Efendi 3 Mart 1935 tarihinde vefat etmiştir. MNA, Cilt 10, Hane 55, Sıra 2. Mehmed Raif Efendi'nin nüfus kütüğü kaydı için bkz. Ek. 5.

Mehmed Raif Efendi'nin, Osmanlı Nüfus Tezkeresi ve okul tasdiknâmesinin onaylı sûretleri ile memuriyet hizmetlerini, maaş miktarını ve zimmet ilişiksizliğini bildiren belgeler asıl terceme-i hâl varakası ile mahfuzdur (13 Mayıs 1914)¹⁷⁵.

¹⁷⁵ BOA, DH.SAİD, no. 200, s. 97.

MEHMED FİKRİ EFENDİ

1881 yılında Muğla'da doğmuştur. Mehmed Ağa'nın oğludur. Muğla İbtidâî Mektebi'nde tahsilini tamamladıktan sonra Muğla Mekteb-i İdadîsi'nin üçüncü sınıfına kadar eğitim görmüştür. Bu okulu geçerli mazeret bildirerek terk ettiği Muğla Mekteb-i İdadîsi'nce onaylanan 18 Nisan 1910 tarihli tasdiknâmede belirtilmiştir.

5 Ağustos 1904-14 Mayıs 1905 tarihleri arasında ikiyüz kuruş maaşla Meğri Orman Tezkere Muharrirliği refakatinde bulunduktan sonra işten çıkarılmıştır. 25 Şubat 1911 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla Milas Ziraat Bankası Sandığı Memur refakatine tayin olunarak vazifesine başlamıştır.

Menteşe Sancağı Mutasarrıflığı'ndan Mehmed Fikri Efendi'nin terceme-i hâl belgesindeki bilgiler tasdik edilmiş, Ziraat Bankası İdare-i Umûmîyesi'nden belirtilen dönemde vazifesine devam etmekte olduğu belirtilmiştir.

Memuriyet hizmetlerini, maaş miktarını ve zimmetinde göreviyle ilgili bir şey bulunmadığını bildiren belgeler, Osmanlı Nüfus Tezkeresi onaylı sûreti ve mekteb-i idâdî tasdiknâmesi asıl terceme-i hâl varakasına eklenmiştir (26 Mart 1913)¹⁷⁶.

¹⁷⁶ BOA, DH.SAİD, no. 196, s. 149.

AHMED ŞÜKRÜ EFENDİ

1882 yılında Muğla'da doğmuştur. Bakırcı esnafından Hasan Usta'nın oğludur. Muğla İbtidâî Mektebi'nde mukaddimât-ı ulûm tahsili görmüştür. Muğla Mekteb-i İdâdîsi'nde ve Selanik Ziraat Ameliyyat Mektebi'nde mevcut dersleri tamamlayarak 27 Ekim 1897 ve 14 Ağustos 1900 tarihli şهادetnâmeleri almıştır. Daha sonra İstanbul'da Halkalı Ziraat Mektebi'nde dört senelik tahsilini tamamladıktan sonra 20 Ekim 1904 tarihli ulûm-ı ziraiyye (zirai ilimler) icâzetnâmesini almıştır. Terceme-i hâlinde Fransızca bildiği belirtilmiştir.

23 Kasım 1904 tarihinde dörtyüz kuruş maaşla Kırkkilise (Kırklareli) Sancağı Orman İdare-i Teftişiyyesi Kitabeti'ne tayin edilmiştir. 17 Ağustos 1905 tarihinde maaşıyla Midye Kazası İdare-i Teftişiyye Kitabeti'ne naklolunmuştur. 3 Kasım 1906-20 Aralık 1906 tarihleri arasında çalıştığı işe ilave olarak yüzelli kuruş beşte bir oranlı maaşla Midye Kazası Orman Müfettiş vekaletinde bulunmuştur. 10 Ocak 1907 tarihinde sekizyüz kuruş maaşla bir sene sonra maaşı ikibin kuruşa çıkarılmak üzere Düzce ve Ereğli Kazaları Orman Müfettişliği'ne terfian tayin olunmuştur.

Ahmed Şükrü Efendi'nin Osmanlı Nüfus Tezkeresi, bitirdiği okullardan aldığı şهادetnâmeleri ve icâzetnâmesinin onaylı sûretleri, memuriyet hizmetlerini, maaş miktarını ve zimmetinde bir şey bulunmadığını bildiren belgeler asıl terceme-i hâl varakası ile birlikte Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti Sicil Şubesi'nde mahfuzdur (18 Ağustos 1909).

Ahmed Şükrü Efendi 3 Ekim 1909 tarihinde binüçyüzelli kuruş maaşla Bolu Sancağı Dördüncü Sınıf Orman Müfettişliği'ne nakledilmiştir¹⁷⁷.

¹⁷⁷ BOA, DH.SAİD, no. 156, s. 497.

HACI ALİ AĞA OĞLU ALİ RIZA EFENDİ

1882 yılında Muğla'da doğmuştur. Muğlalı Bâdioğlu Hacı Ali Ağa'nın oğludur. Muğla Sıbyan Mektebi'nde mukaddime-i ulûmu, Muğla Mekteb-i İdâdî-i Mülkîsi'nde mevcut dersleri tahsil ettikten sonra şehadetnâme almıştır.

Bir müddet Menteşe Sancağı Muhasebe Kalemi'nde mülâzemetle çalışmıştır. 1903 ve 1904 yıllarında beşyüz kuruşluk maktû ücretlerle Menteşe Livâsı Hayvanât-ı Ehliyye ve Ağnam Muharrirliği'nde bulunmuştur. 14 Eylül 1905 tarihinde askerlik çağına geldiği için askere alınmıştır. 19 Haziran 1909 tarihinde yerine başka birinin askere alınması (müstebdelen) ile terhis edilmiştir. Yine bir müddet Menteşe Livâsı Muhasebe Kalemi'nde mülâzemeten çalıştıktan sonra 14 Şubat 1910 tarihinde üçyüz kuruş maaşla Menteşe Livâsı Vergi Muamelât Kitabeti refakatine tayin olunmuştur.

Menteşe Sancağı Muhasebeciliği, Menteşe Mutasarrıflığı, Aydın Vilayeti Defterdarlığı ve Aydın Valiliği'nden yazılan mülâhazalara atfen Maliye Nezareti Müsteşarlığı'ndan Ali Rıza Efendi'nin bilgi ve becerisinin vazifesini yerine getirmeye yeterli olduğu bildirilmiştir.

Ali Rıza Efendi'nin Osmanlı Nüfus Tezkeresi, mektep şehadetnâmesi ve askerlikte yararlılığını beyan eden tabur heyeti mazbatasının onaylı sûretleri ile sicil kağıdını düzenlediği sırada çalışmakta olduğu işe tayin tarihini ve bu işteki maaş miktarını bildiren Aydın Vilayeti Defterdarlığı'nın 15 Mart 1910 tarihli tahrîratı asıl terceme-i hâl varakası ile mahfuzdur (3 Mayıs 1910)¹⁷⁸.

¹⁷⁸ BOA, DH.SAİD, no. 172, s. 83.

DEMİRCİ MEHMED AĞA OĞLU MEHMED ŞÜKRÜ EFENDİ

1882 yılında Muğla'da doğmuştur. Demirci esnafından Mehmed Ağa'nın oğludur. Muğla İbtidâî Mektebi'nde mukaddimât-ı ulum-u diniyye eğitimi almıştır. Muğla Mekteb-i İdâdî-i Mülkîsi'nde mevcut dersleri tahsil ettikten sonra 25 Temmuz 1899 tarihinde aliyü'l-âlâ (pekiyi) derece ile idâdî-i mülkî şhadetnâmesi almıştır.

26 Aralık 1899-19 Mayıs 1903 tarihleri arasında ikiyüz kuruş maaşla Köyceğiz Kazası Mekteb-i Rüşdîsi muallim muavinliği yaptıktan sonra istifa ederek bu görevden ayrılmıştır. 7 Aralık 1908 tarihinde üçyüz kuruş maaşla Mentеше Sancağı Ziraat Bankası Şubesi Veznedarlığı'na tayin edilmiş, usûl üzere yemin ettikten sonra vazifesine başlamıştır.

Menteşe Livâsı Mutasarrıflığı'ndan Mehmed Şükrü Efendi'nin terceme-i hâl içeriğinin aslına uygun olduğu tasdik edilmiştir. Ziraat Bankası İdare-i Umûmîyyesi'nden de vazifesine devam ettiği yazı ile bildirilmiştir.

Geçmişteki işlerinde çalışma sürelerini, maaş miktarını, bu işlerden ayrılış sebeplerini, adı geçen işlerinden zimmetinde bir şey bulunmadığını belirten Mentеше Sancağı Meclis-i İdaresi'nin 27 Şubat 1909 tarihli mazbatası ve Osmanlı Nüfus Tezkeresi ile mekteb-i idâdî şhadetnâmesi sicil şubesinde görülerek kendisine iade edilmiştir (2 Şubat 1911)¹⁷⁹.

¹⁷⁹ BOA, DH.SAİD, no. 178, s. 77.

ŞEVKET EFENDİ

1882 yılında Muğla'da doğmuştur¹⁸⁰. Demirci Hacı Şükrü Ağa'nın oğludur. Muğla Mekteb-i İbtidaîsi'nde, daha sonra da Muğla İdadi-i Mülkî'sinde tahsilini tamamladıktan sonra ibtidaîden birinci ve idâdîden âlâ (iyi) derecelerde şhadetnâme almıştır. Terceme-i hâlinde camiide Arapça sarf ü nahv eğitimi aldığı, *Mülteka*¹⁸¹ adlı İslam Fıkıh kitabından ders gördüğü ve Fransızca bildiği belirtilmiştir.

5 Şubat 1910 tarihinde ikiyüz kuruş maaşla Mentеше Nüfus Katibi refakatine tayin olunarak işe başlamıştır. Şevket Efendi'nin gayret ve bilgisi Mentеше Mutasarrıflığı'ndan tasdik edilmiştir.

Adı geçen işe tayin ve vazifesine başlangıç tarihiyle, maaş miktarı Aydın Vilayeti'nin 25 Nisan 1912 tarihli tahriratına eklenen Mentеше Mutasarrıflığı'nın 16 Nisan 1912 tarihli tahrirat sûretinden anlaşılmıştır. Osmanlı Nüfus Tezkeresi ve şhadetnâmesinin onaylı sûretleri idare-i umûmîyyece mahfuzdur (8 Haziran 1912)¹⁸².

¹⁸⁰ Şevket Efendi, nüfus kütüğündeki bilgilere göre 1882 yılında Muğla'da doğmuştur. Babası Mustafa Ağa oğlu Demirci Hacı Şükrü Ağa, annesi Emeti Hanım'dır. Nüfusu Müştak Bey Mahallesi'ne kayıtlıdır. İlk eşi Habibe Hanım'dan Fatimatüzzehra isminde bir kızı vardır. İlk eşi hakkında daha fazla bir bilgi bulunmamaktadır. İkinci eşi Aynımah Hanım'dan Mehmed Şükrü isminde bir oğlu, İfaket, Melahat ve Semahat isimlerinde üç kızı dünyaya gelmiştir. Soyadı kanunu sonrası Onargan soyadını almıştır. Şevket Efendi 28 Haziran 1960 tarihinde Muğla'da vefat etmiştir. **MNA**, Cilt 10, Hane 92, Sıra 2.

¹⁸¹ Mülteka; Kanunî Sultan Süleyman devri âlimlerinden Halebî İbrahim Efendi (vefatı 1549) tarafından kaleme alınmış tam adı *Mülteka'l Ebhar Fî Furû-ı Hanefîyye* olan fıkıh kitabıdır. Bu eser, medreselerdeki fıkıh derslerinde ders kitabı olarak okutulan, kadıların dava hakkında karar verirken ve müftülerin fetva verirken çok sık müracaat ettikleri bir çok şerhi bulunan kitaptır. Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s. 22, 115, 173 ; Eserin yazarı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "*Halebî*", **İA**, C. VI/1, s. 122-123.

¹⁸² **BOA, DH.SAİD**, no. 187, s. 240.

MEHMED RÜSTEM EFENDİ

1884 yılında Muğla'da doğmuştur. Ahmed Ali Efendi'nin oğludur. Muğla İbtidaî Mektebi'nde ve Muğla İdâdî-i Mülkîsi'nde mevcut dersleri tahsil ettikten sonra 14 Temmuz 1902 tarihinde âlâ (iyi) derecede şehadetnâme almıştır.

Bir müddet Menteşe Ziraat Bankası Sandığı odacılığında bulunduktan sonra ismine kura isabet etmesi nedeniyle askere alınmıştır. Muînsizlik¹⁸³ nedeniyle askerden ihrac olunmuştur. 25 Şubat 1910 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla Menteşe Düyun-u Umûmîyye Müdüriyeti Piyade Kolculuğu'na tayin olunmuş, 19 Şubat 1911 tarihinde istifa ederek bu görevden ayrılmıştır. 20 Şubat 1911 tarihinde üçyüz kuruş maaşla Menteşe Ziraat Bankası Şubesi İkrâzât Mukayyidliği'ne¹⁸⁴ tayin olunarak vazifesine başlamıştır.

Menteşe Sancağı Mutasarrıflığı'ndan Mehmed Rüstem Efendi'nin terceme-i hâl varakasının doğruluğu tasdik edilmiş, Ziraat Bankası İdare-i Umûmîyyesi'nden vazifesine devam etmekte olduğu yazı ile bildirilmiştir.

Geçmişte çalıştığı işlerindeki durumunu bildiren Muğla Düyûn-u Umûmîyye Baş Müdüriyeti'nin 17 Nisan 1911 tarihli tasdiknâmesi, mektep şehadetnâmesi, Osmanlı Nüfus Tezkeresi ve askerden ihrac tezkeresi aynen görülüp iade edilmiştir. Sicil kağıdını düzenlediği sırada çalışmakta olduğu işe başlama tarihi ve maaş miktarı muhabere evrakından anlaşılmıştır (2 Ekim 1912)¹⁸⁵.

¹⁸³ Muînsizlik; Askerlik çağına gelenlerden annesine veya evli ise eşine bakacak kimsesi olmayanların askere alınmayarak, askere çağrılarının bir sene sonraya bırakılmasıdır. Osmanlı Devleti'nde bu yolla muvazzaf askerlik süresini geçirenler, hiç askerlik yapmayanlar dahi olmuştur. Pakalın, **a.g.e.**, C. II, s. 573. Osmanlı Devleti'nde 1886 Askeralma Kanunu'yla bu duruma son vermek için bir takım önlemler alınmıştır. Bu konuda bkz. Aydın, **a.g.e.**, s. 39-40, 46, 50.

¹⁸⁴ İkrâzât Mukayyidi; Banka tarafından özel veya tüzel kişi ve kurumlara verilen borçların kaydını tutan memur.

¹⁸⁵ **BOA, DH.SAİD**, no. 189, s. 185.

AHMED ŞEKİB EFENDİ

1884 yılında Muğla'da doğmuştur. Sarayköy Kazası Telgraf ve Posta Merkezi Müdürü Hüsnü Efendi'nin oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddimât-ı ulûmu, Sarayköy Kazası Rüşdiye Mektebi'nde mevcut dersleri tahsil ettikten sonra aliyü'l-âlâ (pekiyi) derecede şhadetnâme almıştır. Terceme-i hâlinde Fransızca ve Rumca bildiği belirtilmiştir.

1902 yılında İzmir Telgrafhanesi'ne mülâzım olarak alınmıştır. 1 Nisan 1903 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla Makyene¹⁸⁶ Telgraf ve Posta Merkezi Muhabere Memuriyeti'ne tayin olunmuştur. 22 Şubat 1904 tarihinde memuriyetinin lağvı nedeniyle işinden ayrılmak zorunda kalmıştır. 14 Ağustos 1904 tarihinde üçyüz kuruş maaşla Halep Vilayeti, 6 Kasım 1906 tarihinde de dörtyüz kuruş maaşla Mardin Telgraf ve Posta Merkezleri Muhabere Memuriyeti'ne tayin olunmuş ve yemin merasimi ardından işine başlamıştır.

Telgraf ve Posta Nezareti'nden vazifesine devam etmekte olduğu bildirilmiştir.

Memuriyetleri, Telgraf ve Posta Nezareti Sicil ve Muhasebe Kalemleri kayıtlarına uygun bulunmuş, şubece görülen Osmanlı Nüfus Tezkeresi ile rüşdiye mektebi şhadetnâmesi kendisine iade edilmiştir (30 Temmuz 1908)¹⁸⁷.

¹⁸⁶ Makyene; Yemen Sancağı dahilinde bulunan Taiz Kasabası'na bağlı nahiye. Akbayar, **a.g.e.** , s. 112.

¹⁸⁷ **BOA, DH.SAİD**, no. 154, s. 55.

MEHMED FAİK EFENDİ

1885 yılında Muğla'da doğmuştur. Telgraf Çavuşlarından Ahmed Ağa'nın oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddimât-ı ulûmu, Muğla Mekteb-i İdadî-i Mülkîsi'nde mevcut dersleri tahsil ettikten sonra karîb-i âlâ (iyiye yakın) derecede şehadetnâme almıştır.

14 Kasım 1902 tarihinde yüzelli kuruş maaşla Yalova Kazası Telgraf ve Posta Merkezi Muhaberat muavinliğine tayin olunmuştur. 14 Mayıs 1904 tarihinde ikiyüz kuruş maaşla aynı merkezin telgraf muhabere memurluğuna terfî edilmiş ve işe başlamıştır.

Telgraf ve Posta Nezareti'nden vazifesine devam etmekte olduğu tasdik edilmiştir. Memuriyet hizmetleri, adı geçen nezaretin sicil ve muhasebe kalemleri kayıtlarına uygun bulunmuştur. Mekteb-i İdadî-i Mülkî Şehadetnâmesi ile Osmanlı Nüfus Tezkeresi onaylı sûreti asıl terceme-i hâl varakası ile birlikte Telgraf ve Posta Nezareti Sicill-i Ahvâl Şubesi'nde mahfuzdur (19 Mayıs 1906).

Mehmed Faik Efendi'nin 31 Ağustos 1905 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla Muratlı¹⁸⁸ İstasyonu'na, 9 Şubat 1906 tarihinde de aynı maaşla ve becâyîş (yer değiştirme) sûretiyle Edirne Vilayeti'nde Kırkkilise (Kırklareli) Sancağı Telgraf ve Posta Merkezleri Muhabere Memuriyeti'ne naklolunduğu Telgraf ve Posta Sicil Şubesi'nin 9 Eylül 1907 tarihli vukuat pusulasında belirtilmiştir¹⁸⁹.

¹⁸⁸ Muratlı; Nahiye, Edirne-Tekfurdağı-Çorlu, bugün Tekirdağ'ın Muratlı ilçesi. Akbayar, **a.g.e.** , s.121.

¹⁸⁹ **BOA, DH.SAİD**, no. 118, s. 333.

OSMAN EFENDİ OĞLU MEHMED EMİN EFENDİ

1885 yılında Muğla'da doğmuştur¹⁹⁰. Rumeli Muhacirlerinden Osman Efendi'nin oğludur. Muğla Kasabası Şahidi Mekteb-i İbtidâîsi'nde¹⁹¹ mukaddimât-ı ulûm eğitimi görmüştür. Muğla İdâdîsi'ne belli bir süre devam ettikten sonra İzmir İdâdîsi'ne naklolunmuş ve burada tahsilini tamamlayarak 3 Ağustos 1900 tarihli idâdî şhadetnâmesi almıştır. Daha sonra Halkalı Ziraat Mektebi'ne girerek mevcut dersleri tahsil ettikten sonra 14 Ağustos 1906 tarihli ulûm-ı ziraiyye icâzetnâmesini almıştır. Terceme-i hâlinde Fransızca bildiği belirtilmiştir.

4 Ekim 1906 tarihinde beşyüz kuruş maaşla Gökâbâd (Gökova) Süvariliği'ne tayin olunmuştur. 9 Eylül 1907 tarihinde beşyüzkırk kuruş maaşla Konya Orman Ser Müfettiş Muavinliği'ne atanmıştır. 18 Şubat 1908 tarihinde dokuzyüz kuruş maaşla Antalya Orman Müfettişliği'ne terfî etmiştir. 7 Temmuz 1908 tarihinde aynı miktar maaşla Biga Orman Müfettişliği'ne getirilmiştir.

Gökâbâd (Gökova) Süvariliği sırasında düzenlediği terceme-i hâl varakasına Menteşe Sancağı Orman Müfettişliği tarafından yazılan mülahazada vazifesini yerine getirmede ehliyeti tasdik olunmuştur.

Mehmed Emin Efendi'nin, Osmanlı Nüfus Tezkeresi, şhadetnâmesi ve icâzetnâmesinin onaylı sûretleri ile memuriyet hizmetlerini, maaş miktarını ve devlet mallarından zimmetinde bir şey bulunmadığını gösterir belgeler asıl terceme-i hâl varakası ile birlikte Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti Sicil Şubesi'nde mahfuzdur (20 Ağustos 1909)¹⁹².

¹⁹⁰ Mehmed Emin Efendi, nüfus kütüğündeki bilgiye göre 1885 yılında Muğla'da doğmuştur. Babası Rumeli muhacirlerinden Katip Osman Efendi, annesi Habibe Hanım'dır. Nüfusu Müştak Bey Mahallesi'ne kayıtlıdır. Münire Afet Hanım isminde bir eşi olup, bu eşinden Makbule Nigar isminde bir kızı, Mahmud Şevket isminde bir oğlu vardır. Soyadı kanunu sonrası Gökyar soyadını almıştır. Mehmed Emin Efendi 21 Mayıs 1948 tarihinde vefat etmiştir. *MNA*, Cilt 10, Hane 99, Sıra 2.

¹⁹¹ 1899 yılı Aydın Vilayeti Salnâmesi'nde Şahidi Camii'nin çok yakınında bulunan fakat günümüzde kullanılmayan Şahidi Mektebi'nde üç öğretmen ve bir öğretmen yardımcısının görev yaptığı ve 45 öğrencinin eğitim görmekte olduğu belirtilmiştir. Aktüre, *a.g.m.*, s. 92-93.

¹⁹² *BOA, DH.SAİD*, no1. 164, s. 211.

AHMED SABRİ EFENDİ

1887 yılında Muğla'da doğmuştur¹⁹³. Menteşe Sancağı İdaresi Âzâsı'ndan Hacı Kadızâde Ömer Efendi'nin oğludur. Muğla Sıbyan Mektebi'nde mebâdi-i ulûm-ı diniyyeyi ve Muğla Mekteb-i İdâdî-i Mülkîsi'nde mevcut dersleri tahsil ettikten sonra 3 Ağustos 1905 tarihinde aliyyü'l-âlâ (pekiyi) derecede şhadetnâme almıştır.

14 Mart 1907 tarihinde üçyüz kuruş maaşla Menteşe Ziraat Bankası Şubesi Kitabeti'ne tayin olunmuş ve yemin merasimi sonrası işe başlamıştır.

Menteşe Sancağı Mutasarrıflığı vekaletinden Ahmed Sabri Efendi'nin terceme-i hâl varakası içeriği aslına uygun bulunmuş, kendisinin iffet ve liyakat sahibi olduğu bildirilmiştir. Ziraat Bankası İdare-i Umûmîyesi'nden de çalışmakta olduğu onaylanmıştır.

Osmanlı Nüfus Tezkeresi ve mekteb-i idâdî-i mülkî şhadetnâmesi terceme-i hâl varakası ile Ziraat Bank Sicil Şubesi'nde mahfuzdur. (26 Ağustos 1907)¹⁹⁴.

¹⁹³ Ali Rıza Haksess'in *Muğla Menteşe Büyüklere* adlı eserinde Ahmed Sabri Efendi hakkında kendi doldurduğu sicil kağıdında yer almayan şu bilgiler verilmektedir: Ahmed Sabri Efendi sıbyan mektebinde Müderriszâde Mehmed Efendi'den, rüşdiye ve idâdîde Konyalı Mehmed Efendizâde Ömer ve Topalzâde Ahmed Efendi'den eğitim almıştır. Lise tahsilinin bir kısmını İzmir'de görmüştür. Arapça ve Farsça'nın yanı sıra Fransızca da bilmektedir. Sanatla da profesyonel anlamda ilgilenen Ahmed Sabri Efendi edebiyat ve musiki uzmanı olup, *Atalar Sözü Sözlerin Atasıdır* adlı şiir kitabı ve mahalli türküler üzerine bestelerinin bulunduğu kitabı vardır. İlk görevi Muğla Ziraat Bankası veznedarlığıdır. Rüşdiyede asaleten ve vekaleten Fransızca müzik dersleri vermiştir. Muğla İdadisi'nde yabancı dil derslerine girmiştir. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine Muğla'da devrin belediye reisi olan, aynı zamanda yakın arkadaşı Zorbazzâde Ragıb Bey önderliğinde toplanan Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nde aktif olarak görev almıştır. 5 Haziran 1919 tarihinde Muğla Müfrezesi bünyesinde Menderes Cephesi'ne oradan da Aydın savunmasına katılmıştır. Milli mücadele sırasında görüp işittiklerini anlattığı daha sonra İstiklal Savaşı ile ilgili belgeleri inceleyen komisyonca gözden geçirilmiş *Muğla Tarihçesi* adlı basılmamış kitabı vardır. Ahmed Sabri Efendi'nin iki kızı olup, bunların isimleri hakkında bir bilgi verilmemiştir. Soyadı kanunu sonrası Aksoy soyadını almış olan Ahmed Sabri Efendi aynı zamanda hâfızdır. Ahmed Sabri Efendi 28 Ekim 1935 tarihinde henüz genç denilecek bir yaşta; kırksekiz yaşında iken vefat etmiştir. Haksess, **a.g.e.** , s. 191-192. Hâfız Sabri Efendi Muğla civarındaki Milli Mücadele hareketinde etkin rol oynayan kişilerin başında yer alır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Ünal Türkeş, **Kurtuluş Savaşı'nda Muğla**, İstanbul 1973. Ahmed Sabri Efendi'nin resmi için bkz. Ek 7.

¹⁹⁴ **BOA, DH.SAİD**, no. 142, s. 463.

AZİZ AĞA OĞLU ALİ RIZA EFENDİ

1888 yılında Muğla'da doğmuştur. Aziz Ağa'nın oğludur. Muğla Mekteb-i İbtidaîsi'nde mukaddimât-ı ulûm-ı diniyye tahsili görmüştür. Muğla İdâdî-i Mülkîsi'nin beşinci sınıfına kadar okuyup, daha sonra kendi rızasıyla okulu bıraktığı Muğla Mekteb-i İdâdî Müdüriyeti'nin 6 Mayıs 1908 tarihli tasdiknâmesinden anlaşılmıştır.

Menteşe Sancağı Tahrîrat ve Muhasebe Kalemleri'ne mülâzemeten bir müddet devam ettikten sonra 4 Mayıs 1908 tarihinde ikiyüz kuruş maaşla Köyceğiz Kazası Tahsilât-ı Müfredat Kitabeti'ne tayin olunmuştur. 12 Eylül 1908 tarihinde yine ikiyüz kuruş maaşla Mentеше Ziraat Bankası Şubesi Bedelât-ı Nakdiye Tahakkuk Kitabeti'ne atanarak çalışmaya başlamıştır.

Menteşe Livâsı Mutasarrıflığı'ndan Ali Rıza Efendi'nin terceme-i hâl varakası içeriğinin aslına uygun olduğu ve Ziraat Bankası İdare-i Umûmîyyesi'nden de görevine devam ettiği tasdik edilmiştir.

Köyceğiz Kazası Tahsilat Müfredat Kitabeti'nde çalışma süresini, maaş miktarını, bir sonraki görevine tahvil durumunu ve zimmetinde memuriyeti ile ilgili bir şey bulunmadığını belirten Köyceğiz Kazası Meclis-i İdaresi'nin 21 Kasım 1908 tarihli mazbatası, Osmanlı Nüfus Tezkeresi, idâdî tasdiknâmesi onaylı sûretleri ile memuriyet hizmetlerini, maaş miktarını ve zimmet ilişiksizliğini gösterir belgeler terceme-i hâl varakasına eklenmiştir (25 Ağustos 1909)¹⁹⁵.

¹⁹⁵ BOA, DH.SAİD, no. 161, s. 375.

MUSTAFA ŞEVKET EFENDİ

1890 yılında Muğla'da doğmuştur. Âşar katiplerinden Mehmed Efendi'nin oğludur. Sıbyan mektebinde mukaddimât-ı ulûm tahsili görmüştür. Muğla İdâdîsi'nde iki sene müddetle eğitim gördükten sonra tasdiknâme alarak ayrılmıştır. Fransızca bilmektedir.

1904 yılında Muğla Telgrafhanesi'nde mülâzemeten çalışmıştır. 3 Aralık 1907 tarihinde ikiyüz kuruş maaşla Aydın Vilayeti Telgraf ve Posta Merkezi Muhabere Memuriyeti'ne tayin olunmuş ve yemin merasimi sonrası görevine başlamıştır.

Telgraf ve Posta Nezareti'nden vazifesine devam ettiği tasdik edilmiştir. Memuriyeti, adı geçen nezaretin sicil ve muhasebe kalemleri kayıtlarına uygundur. Osmanlı Nüfus Tezkeresi'nin onaylı sûreti ile, Muğla Mekteb-i İdâdîsi'nden almış olduğu tasdiknâmesi asıl terceme-i hâl varakası ile birlikte Telgraf ve Posta Nezareti Sicill-i Ahvâl Şubesi'nde mahfuzdur (16 Mart 1909)¹⁹⁶.

¹⁹⁶ BOA, DH.SAİD, no. 159, s. 343.

MEHMED AVNİ EFENDİ

1891 yılında Muğla'da doğmuştur¹⁹⁷. Sâbık Manisa Evkaf Katibi Hacı Süleyman Hâfız Efendi'nin oğludur. Mekteb-i ibtidaîyyede tahsilini tamamladıktan sonra şهادetnâme, mekteb-i idâdînin üçüncü sınıfına kadar mevcut dersleri gördükten sonra da tasdiknâme almıştır.

Bir müddet Menteşe Sancağı Evkaf İdaresi'nde mülâzemeten çalışmıştır. 14 Aralık 1907 tarihinde aylık (şehrî) yüzelli kuruş maaşla Menteşe Sancağı Evkaf İdaresi Kitabeti'ne tayin olunmuş, 16 Kasım 1908 tarihinde de memuriyetinin asâleti tasdik olunmuştur.

Evkaf Müdüriyeti'nden yazılan mülâhazada iffet ve doğruluk sahibi bir şahsiyet olduğu tasdiklenmiş, Menteşe Sancağı Mutasarrıflığı Vekaleti'nden bu durum teyid edilmiştir.

Göreve başlama tarihini bildiren Menteşe Evkaf Müdürlüğü'nün tahrîratı, memuriyet tasdik belgesi ile ibtidaî mektebi şهادetnâmesi, idâdî tasdiknâmesi ve Osmanlı Nüfus Tezkeresi onaylı sûretleri şubede mahfuzdur. (20 Temmuz 1909)

Mehmed Avni Efendi 2 Ocak 1910 tarihinde mahallince yapılan tensîkâtta tensîk kanununun onbirinci maddesi gereği kadro harici bırakılmıştır. Daha sonra müracaatı üzerine çalışmasına engel bir durum olmadığı görülerek yeniden çalışabileceğine karar verildiği çalıştığı kurumun üst makamlarınca yayınlanan karardan anlaşılmıştır. Mehmed Avni Efendi'nin 4 Aralık 1910 tarihinde ikiyüzelli kuruş maaşla Menteşe Sancağı Evkaf İdaresi Sandık Eminliği'ne tayin olunduğu Evkaf Nezareti Memuriyet Kalemi Müdüriyeti'nin 17 Eylül 1912 tarihli vukuat pusulasında belirtilmiştir (29 Ekim 1913)¹⁹⁸.

¹⁹⁷ Mehmed Avni Efendi, nüfus kütüğündeki bilgiye göre H. 1305, M. 1888 yılında Muğla'da doğmuştur. Halbuki Mehmed Avni Efendi düzenlemiş olduğu sicil kağıdında doğum tarihini H. 1308, M. 1891 yılı olarak vermektedir. Dolayısıyla adı geçen şahsın doğum tarihi hakkında net bir bilgiye sahip değiliz. Nüfusu Şeyh Bedreddin Mahallesi'ne kayıtlıdır. Babası 11. sırada yer alan Berberoğlu Hâfız Hacı Süleyman Efendi, annesi Gülayşe Hanım'dır. Mehmed Avni Efendi 23 Ağustos 1916 tarihinde henüz çok genç yaşta vefat etmiştir. Genç yaşta ölüm, kendisinden küçük olan diğer üç erkek kardeşi için de geçerlidir. Ailenin devamını sağlayan tek birey Ali Akif Bey, soyadı kanunu sonrası Berberoğlu soyadını almıştır. **MNA**, Cilt 13, Hane 51, Sıra 2.

¹⁹⁸ **BOA, DH.SAİD**, no. 152, s. 459.

MEHMED SALİH EFENDİ

1891 yılında Muğla'da doğmuştur. Muğla Jandarma Neferâtı'ndan Mehmed Ağa'nın oğludur. Muğla Sıbyan Mektebi'nde mukaddime-i ulûmu, Mekteb-i İdâdî-i Mülkîsi'nde mevcut dersleri tahsil ettikten sonra iki kıt'a şehadetnâme almıştır.

Bir müddet Mentеше Sancağı Tahrîrat Kalemî'nde mülâzemeten çalışmıştır. 14 Şubat 1910 tarihinde yüz kuruş maaşla Mentеше Livâsı Muhasebe Kalemî Mülâzımlığı'na alınmıştır.

Mentеше Livâsı Muhasebeciliği, Mentеше Mutasarrıflığı, Aydın Vilayeti Defterdarlığı ve Aydın Valiliği'nden yazılan mülâhazalara atfen Maliye Nezareti Müsteşarlığı'ndan bilgi ve becerisinin görevini yerine getirmeye yeterli olduğu bildirilmiştir.

Osmanlı Nüfus Tezkeresi ile belirtilen şehadetnâmelerin onaylı sûretleri ve sicil kağıdını düzenlediği sırada çalıştığı işe tayin tarihini ve maaş miktarını bildiren Aydın Vilayeti Defterdarlığı'nın 14 Mart 1910 tarihli tahrîratı asıl terceme-i hâl varakası ile birlikte mahfuzdur (3 Mayıs 1910)¹⁹⁹.

¹⁹⁹ BOA, DH.SAİD, no. 174, s. 165.

MUHSİN AĞA OĞLU MEHMED ŞÜKRÜ EFENDİ

1892 yılında Muğla'da doğmuştur. Esnaftan Muhsin Ağa'nın oğludur. Muğla İbtidâî Mektebi'nde ve Mekteb-i İdâdî-i Mülkîsi'nde mevcut dersleri tahsil ettikten sonra 4 Ekim 1900 tarihinde aliyyü'l-âlâ (pekiyi) derecede ibtidâî şehadetnâmesi, 3 Mart 1908 tarihinde de âlâ (iyi) derecede idâdî şehadetnâmesi almıştır.

Menteşe Sancağı Tahrîrat Kalemî'nde bir müddet mülâzemetle çalıştıktan sonra Mentеше Ziraat Bankası odacılığına alınmıştır. 14 Ekim 1911 tarihinde üçyüz kuruş maaşla adı geçen şubenin vezne mukayyidliğine tayin olunarak görevine başlamıştır.

Menteşe Sancağı Mutasarrıflığı'ndan Mehmed Şükrü Efendi'nin terceme-i hâl varakası içeriği tasdiklenmiş ve adı geçen banka idare-i umûmîyyesinden vazifesine devam etmekte olduğu yazı ile bildirilmiştir.

Menteşe Ziraat Bankası Şubesi'ndeki odacılığı sırasında iyi hizmetini bildiren Mentеше Bank Şubesi'nin 28 Ekim 1911 tarihli tasdiknâmesi, mektep şehadetnâmeleri ve Osmanlı Nüfus Tezkeresi Ziraat Bankası Sicill-i Ahvâl Şubesi'nce görülerek iade kılınmıştır. Sicil kağıdını düzenlediği sırada çalışmakta olduğu işe başlama tarihiyle, maaş miktarı muhabere kağıdından anlaşılmıştır (21 Ocak 1913)²⁰⁰.

²⁰⁰ BOA, DH.SAİD, no. 195, s. 65.

SONUÇ

Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nda sicil kayıtları bulunan 92.137 memurdan 61'i kazaları ve nahiyeleri hariç sadece Muğla Kazası merkezi doğumludur. Muğla doğumlu devlet memurlarının tamamı müslüman olup, gayr-i müslim devlet memuruna ait sicil kaydına rastlanmamıştır. Belirtilen memurlar kazanın tanınmış ailelerinin, esnafının, çiftçisinin ve memuriyetleri sebebiyle Muğla'da buldukları sırada çocukları burada dünyaya gelen devlet memurlarının çocuklarıdır. Terceme-i hâl kağıdında hangi öğretim kurumlarında eğitim gördüğünü belirten Muğlalı devlet memurlarından 35'i sıbyan mektebinde, 19'u yeni tarz eğitim veren ibtidaî mektebinde ilköğrenimlerini tamamlamıştır. 15 kişi klasik eğitim veren medrese tahsili görmüş, 22 kişi yeni tarz eğitim kurumu olan rüşdiye mektebinde ortaöğrenimini tamamlamıştır. Bunlar haricinde ekonomik durumu elverişli olan 5 kişi özel muallimden ders almıştır. 24 kişi ortaöğretimin üst kademesi idadi mekteplerinde öğrenimine devam etmiştir. 4 kişi Halkalı Ziraat Mekteb-i Âlîsi'nden mezun olmuş, bunlardan 3'ü icazetnâme alarak, 1'i de müderrislik yapmak için gerekli mülâzemet rûusu alarak mezun olmuştur. Çalışmada yer alan kişilerin üçte biri, *Kur'an* ve *Mesnevî* okumayı öğrenmek, Osmanlıca'daki Arapça ve Farsça tamlama ve kalıpları kavrayabilmek için medresede veya özel muallimlerden Arapça ve Farsça eğitimi almıştır. Türlerine göre yabancı dil bilenlerin sayılarına bakıldığında; 7 kişi sadece devrin yaygın yabancı dili Fransızca'yı, iki kişi sadece Arapça'yı, iki kişi Arapça ve Farsça'yı, iki kişi Fransızca ve Rumca'yı, bir kişi de Fransızca, Rumca ve İngilizce'yi konuşup, yazabilmektedirler.

Devlet memuru olan şahısların çocuklarının da genelde babalarının daha önce görev yapmış oldukları kurumlarda çalıştıkları görülmüştür. Doğal olarak adı geçen kurumlara memur olarak alınmalarında okur-yazar olmalarının yanı sıra, babalarının etkisinin olduğu da söylenebilir. Bu durum, son dönem Osmanlı idari kademelerinde iltimasın, taşra kurumlarına kadar yayıldığına delil olabilir.

Muğlalı devlet memurları arasında sıradan kalem memurluğu yapanların yanı sıra, Anadolu Kazaskerliği, fetvâ eminliği, Süleymaniye ve Fatih Medreseleri ile Medresetü'l Kuzât müderrisliği, sancak ve kaza mal müdürlüğü, vilayet matbaa müdürlüğü, Ziraat Bankası müfettişliği, sancak posta müdürlüğü, Orman Nezareti'ne

bağlı Orman Müdüriyyet-i Umumîsi genel müfettiş muavinliği, vilayet ve sancak orman müfettişliği, Evkâf-ı Hûmâyûn Ser Veznedarlığı, Telgraf ve Posta Nezareti Posta Komisyonu Baş Katipliği ve aynı nezaretin Müsteşarlık Türkçe Baş Katipliği gibi önemli kademelerde görev yapanları da vardır. Muğlalı devlet memurlarının görev yaptıkları yerler genellikle Muğla ve kazaları, Anadolu'daki bazı sancaklar ve kazaları, Cezayir-i Bahr-ı Sefîd'in idare merkezi olan Rodos, Rumeli ve Arap Yarımadası'ndaki kentlerdir. Görev yaptıkları kurumlar Maliye Nezareti, Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti, birden fazla yabancı dili iyi derecede konuşup, yazabilenlerin çalıştığı Telgraf ve Posta Nezareti, Adliye Nezareti bünyesindeki kurumlar ile Ziraat Bankası ve Düyûn-ı Umumiyye İdaresi gibi kuruluşlardır.

Çalışmamızda adları geçen memurlara ait sicil kağıdındaki bilgilerin güvensizliği durumuna rastlanma ihtimali zayıftır. Çünkü bu memurların sicil kağıtlarında yapılan incelemelerde şahısların kendileri hakkında vermiş oldukları resmî ve özel tüm bilgilerin doğruluklarını ispatlayacak belgeler (Osmanlı nüfus tezkeresi, bitirdiği okullardan aldığı şehadetnâmeler, çalışmış ve en son çalışmakta olduğu kurumların kendisi hakkında görüşlerini bildirir yazı, görev yaptığı yerin en büyük mülki amirinin söz konusu belgeleri incelemesi sonucu verdiği mülhaza ve çalıştığı kurumun bağlı bulunduğu nezaretin sicil komisyonunun tasdik yazısı) asıl terceme-i hâl kağıdına eklenmiş vaziyette Sicill-i Ahvâl Komisyonu'na gönderilmiştir. Muğla doğumlu devlet memurlarının, Sicill-i Ahvâl Komisyonu tarafından yapılan tahkîk ve tescil işlemlerinin tamamı, sicil işlemlerinin dikkatli ve usûlüne uygun şekilde yapıldığı 1884-1914 yılları arasında gerçekleştirilmiştir.

KAYNAKÇA

A- ARŞİV KAYNAKLARI

I. (BOA) BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ

(BOA, DHSÂİD) Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahvâl İdare-i Umûmiyesi

II. (MNA) MUĞLA NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ ARŞİVİ

B- KANUNNÂMELER

Düstûr, Birinci Tertip, C. IV, VII

Düstûr, İkinci Tertip, C. I, IV

C- KAYNAK ESER VE İNCELEMELER

AKGÜNDÜZ, Ahmed, **İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi**, OSAV Yayınları, İstanbul 1996.

AKYILDIZ, Ali, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilâtında Reform**, Eren Yayıncılık, İstanbul 1993.

ALBAYRAK, Sadık, **Son Devir Osmanlı Ulemâsı**, C. I, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yay., İstanbul 1996.

AYIN, Faruk, **Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'tan Sonra Asker Alma Kanunları (1839-1914)**, Genelkurmay ATASE Yayınları, Ankara 1994.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No: 42, İstanbul 2000.

BAYKARA, Tuncer, **“XIX. Yüzyılda Aydın Eyaleti”**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi, 1966.

CANTÜRK, Hülya, **“Osmanlı Salnâmelerine Göre XIX. Yüzyılda Menteşe Sancağı'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu”**, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1998.

CUINET, Vital, **La Turquie D'Asie**, Tome III, Paris 1893.

Cumhuriyetin 80. Yılında Muğla, T.C Muğla Valiliği Yayınları.

EKİNCİ, Ekrem Buğra, **Tanzimat ve Sonrası Osmanlı Mahkemeleri**, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2004.

- ELDEM, Edhem, **İftihar ve İmtiyaz Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi**, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2004.
- EROĞLU, Zekai, **Muğla Tarihi**, Marifet Basımevi, İzmir 1939.
- FINDLEY, Carter V., **Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi**, Çev. Gül Çağalı Güven, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.
- FINDLEY, Carter V., **Osmanlı Devleti'nde Bürokratik Reform Bâbîâli (1789-1922)**, Çev. Latif Boyacı-İzzet Akyol, İz Yayıncılık, İstanbul 1994.
- GÜRAN, Tevfik, **19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı**, Eren Yayıncılık, İstanbul 1998.
- HAKSES, Ali Rıza, **Muğla Mentеше Büyükleri**, T.C. Muğla Valiliği Yayınları, Muğla 1999.
- KARAL, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, C. VI, VIII, TTKB, Ankara 2000.
- Me'murin-i Mülkiye'nin Terceme-i Hâllerinin Sûret-i Kayd ve Tahrîrini ve Teferruatını Mübeyyin Tarifnâme**, Dersaadet 1305.
- ORTAYLI, İlber, **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880)**, TTKB, Ankara 2000
- ÖZTÜRK, Nazif, **Elmahlı M. Hamdi Yazır Gözüyle Vakıflar**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, Ankara 1995.
- SARIYILDIZ, Gülден, **Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi (1879-1909)**, Der Yayınları, İstanbul 2004.
- SHAW Stanford J. -Ezel Kural Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, Türkçesi: Mehmet Harmancı, C. II, e Yayınları, İstanbul 1994.
- TÜRKEŞ, Ünal, **Kurtuluş Savaşı'nda Muğla**, İstanbul 1973.
- , **Atatürk'ün Etrafındaki Muğlalılar**, Muğla 2003.
- UYKUCU, Ekrem, **İlçeleriyle Birlikte Muğla Tarihi (Coğrafya ve Sosyal Yapı)**, Gümüş Basımevi, İstanbul 1983.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı**, TTKB, Ankara 1988.
- VARLIK, Bülent, **19. Yüzyılda Emperyalizmin Batı Anadolu'da Yayılması**, Ankara 1976.

D- MAKALELER

AKTÜRE, Sevgi, “19. Yüzyılda Muğla”, **Tarih İçinde Muğla**, Der. İlhan Tekeli, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yay. Ankara 1993, s. 34-113.

ATEŞ, Ahmed, “*Mesnevî*”, **İslâm Ansiklopedisi**, C. VIII, s. 127-133.

ÇETİN, Atila, “*Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Dosyaları*”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, (Haziran 1992), sayı 66, s. 34-42.

GÜLTEPE, Necati, “*Osmanlılarda Bürokrasi: Merkezin Yönetimi*”, **Osmanlı**, C. IV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 241-255.

KODAMAN, Bayram, “*II. Abdülhamid Devrinde Eğitim ve Öğretim*”, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, C. 12, İstanbul 1990, s. 455-490.

KOMİSYON, “*Cezayir-i Bahr-i Sefid*”, **İslâm Ansiklopedisi**, C. III, s. 151.

-----, “*Halebî*”, **İslâm Ansiklopedisi**, C. V/I, s. 122-123.

KÜTÜKOĞLU, Bekir, “*Son Devir Osmanlı Biyografik Kaynakları*”, **Vekayinüvis Makaleler**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayını, İstanbul 1994, s. 211-216.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., “*Sicill-i Ahvâl Defterlerini Tamamlayan Arşiv Kayıtları*” **İ.Ü.E.F Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, 12, 1982-1998, (1998), s. 141-157.

MERT, Talip, “*Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizamnâmeler-I*”, **Arşiv Araştırmaları Dergisi**, Sayı 2 (2000), s. 97-111.

-----, “*Sicill-i Ahvâl Defterleri ve Buna Dair Yayınlanan Nizamnameler-II: Osmanlı Devleti Sicill-i Ahvâl Dairesiyle Şubelerine Ait Yönetmelik*”, **Arşiv Araştırmaları Dergisi**, Sayı 3, (Nisan 2001), s. 41-52.

ONAR, Sıddık Sami, “*Bedel-i Nakdî*”, **İslâm Ansiklopedisi**, C. II, s. 440.

RITTER, H., “*Haftız*”, **İslam Ansiklopedisi**, C. V/I, s. 65-71.

SARIYILDIZ, Gülden, “*Tanzimat ve Osmanlı Bürokrasisi’nde Yemin Müessesesi*”, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, Sayı: 1, (2002) s251-268.

TEKELİ, İlhan, “*1923-1950 Döneminde Muğla’da olan Gelişmeler*”, **Tarih İçinde Muğla**, Derleyen: İlhan Tekeli, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yay., Ankara 1993, 114-187.

E- ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK VE SÖZLÜKLER

AKBAYAR, Nuri, **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, İstanbul 2001.

BİLMEN, Ömer Nasuhi, **Hukuk-ı İslâmiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu**, C. IV, İstanbul.

DAĞLI Yücel-ÜÇER, Cumhure, **Tarih Çevirme Kılavuzu**, C. V, ,TTKB, Ankara 1997.

DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Ankara 1999.

PAKALIN, M. Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. I-II-III, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1993.

SERTOĞLU, Midhat, **Osmanlı Tarih Lûgatı**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1986.

ŞEMSEDDİN SAMİ, **Kamus-ı Türkî**, İstanbul 1989.

EKLER

دائرة سنجہ حقنہ متخذ مقررات					
وٹیفیکیشن			خلاصہ آل	بولڈینی ماموریت	
جنسی	نومبروسی	تاریخی			
معزولیتی					
وٹیفیکیشن			ایضاحات	مبدأ	معزولیت معاشی
جنسی	نومبروسی	تاریخی		معزولیتی	مقداری
خدمات غیر رسمیه سی					
وٹیفیکیشن			نوعی	انفکاک	مباشرتی
جنسی	نومبروسی	تاریخی		تاریخی	تاریخی

صیغه

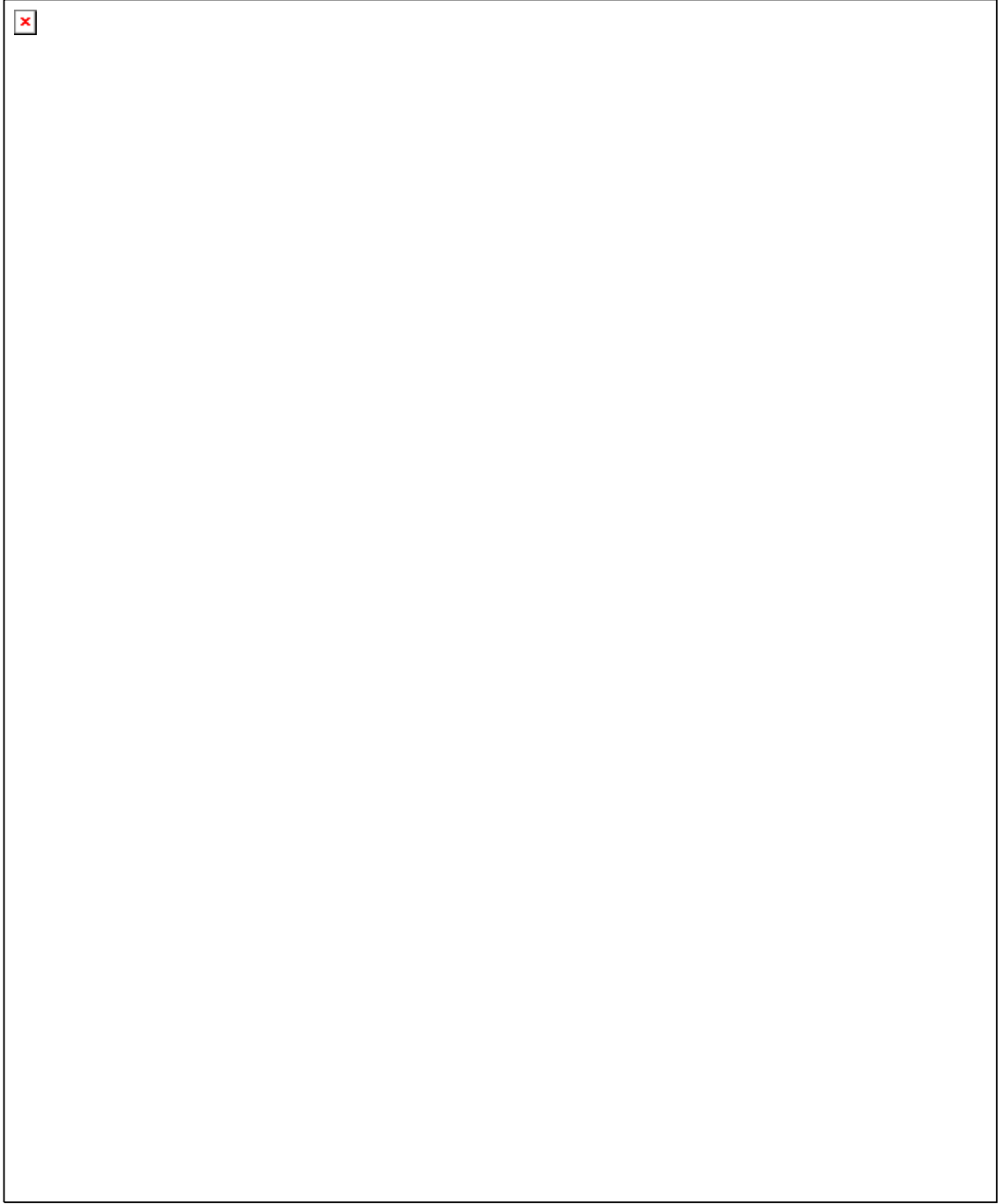
سجده

حدیثی است که در حدیث آمده است که هر کس در سجده...

سجده است که در حدیث آمده است که هر کس در سجده...

حدیثی است که در حدیث آمده است که هر کس در سجده...

حدیثی است که در حدیث آمده است که هر کس در سجده...

Ek 6.
Kadıızade Yusuf Ziya Efendi oğlu Ali Rıza Efendi'nin resmi.
Sadık Albayrak, **Son Devir Osmanlı Uleması**, Cilt I, s. 364

HAFIZ SABRİ BEY

Ek 7.
Ahmed Sabri Efendi'nin resmi. Ünal Türkeş, **Atatürk'ün Etrafındaki Muğlalılar**,
s. 40.

Ek 8.

Kadızzade Yusuf Ziya Efendi oğlu Ali Rıza Efendi ve Necib Niyazi Efendi'ye verilen 3.Rütbeden Mecidiye Nişanı örneği. Edhem Eldem, **İftihar ve İmtiyaz Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi**, s. 194.

Ek 9.
Necip Niyazi Efendi'ye verilen Hamidiye-Hicaz Demiryolu Madalyası örneği.
Edhem Eldem, **İftihar ve İmtiyaz Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi**, s.328-329.

Ek 10.
İbrahim Edhem Efendi'ye verilen Girit Madalyası örneği.
Edhem Eldem, **İftihar ve İmtiyaz Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi**, s.248

Ek 11.
Hasan Hulki Efendi ve Ali Efendi'ye verilen Yunan Muharebe Madalyası örneği.
Edhem Eldem, **İftihar ve İmtiyaz Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi**, s.315